

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL
MİRASIN YÖNETİMİ: BİR MODEL ÖNERİSİ**

Esmâ ŞENER

Doktora Tezi

Ankara, 2025

TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ:
BİR MODEL ÖNERİSİ

Esma ŞENER

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2025

KABUL VE ONAY

Esma ŞENER tarafından hazırlanan “Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimi: Bir Model Önerisi” başlıklı bu çalışma, 17 Haziran 2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fahrettin ÖZDEMİRCİ (Başkan)

Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL (Danışman)

Prof. Dr. Bülent YILMAZ (Üye)

Prof. Dr. Nevzat ÖZEL (Üye)

Doç. Dr. Semanur ÖZTEMİZ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin ”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim **Yönerge**kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Esmâ ŞENER

¹ “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Esmā şENER

TEŞEKKÜR

Araştırma konumuzun önemini kavrayan birçok değerli kişinin destekleri ve yardımlarıyla birlikte sonsuz emek, şevk ve mutlulukla çalıştığımız tezimiz tamamlanmıştır. Öncelikle bu süreçte her zaman yanımda olan, yol gösteren, ilgisini esirgemeyen, doktora eğitimim süresince ders, yeterlilik ve tez aşamalarında öğrettikleriyle bu teze sonsuz katkısı olan danışmanım kıymetli hocam Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL'a teşekkür ederim. Akademik hayatımdaki en büyük şansım İnci hocamla çalışma fırsatı bulmamdır. Emekleri, çabaları, sabrı ve destekleri için ne kadar teşekkür etsem az kalır.

Önerileriyle bu tez çalışmasını geliştiren Tez İzleme Komitesi'nin değerli üyeleri Prof. Dr. Bülent YILMAZ ve Prof. Dr. Fahrettin ÖZDEMİRCİ hocalarıma sağladıkları katkılardan ötürü sonsuz teşekkür ederim. Tez savunma jürisinde yer alan öneri ve eleştirileriyle katkı sunan Prof. Dr. Nevzat ÖZEL ve Doç. Dr. Semanur ÖZTEMİZ hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ ALACA'ya öneri ve eleştirileri için sonsuz teşekkürlerini sunarım. Çalışmalarımnda görüşlerinden istifade ettiğim abilerim Prof. Dr. Habib ŞENER ve Prof. Dr. Mustafa Talip ŞENER'e, ihtiyaç duyduğum her an yanımda olan ablam Uzman Arkeolog Elif ŞENER'e ve Dr. Öğr. Üyesi Musa DEMİR'e sonsuz teşekkür ederim.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde katkıları olan SOKÜM temsilcileri ve karar verici yetkililere teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak hayatımın her aşamasında desteklerini hissettiğim beni bu günlere getiren ve başarabileceğime her zaman inanan aileme sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

ŞENER, Esmâ. *Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimi: Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi, Ankara, 2025.

Toplumsal kalkınma bir ulusun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmesinin sağlanmasıdır. Kültürel mirasın toplumun kalkınmasında bir unsur olarak yer aldığı çalışmalar son yıllarda dikkat çekmektedir. Kültürel miras; somut olan ve somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) olarak ikiye ayrılmaktadır. SOKÜM; bilgi, beceri ve uygulamalar gibi çok yönlü alanları kapsamaktadır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi bilgi merkezleri olarak nitelendirilen kütüphaneler, müzeler ve arşivler aracılığıyla etkin ve kapsamlı gerçekleşebilir. Bu kapsamda toplumun bilgi teknolojilerine ve eğitim ortamlarına erişim sağlayabilmesi bilgi merkezlerinin görevleri arasındadır. Bilgi merkezleri toplumsal kalkınmada herkesin erişim sağlayabileceği, sivil katılımın teşvik edildiği, ekonomik gelişmeye teşvik sağlayan kurumlar olarak varlığını sürdürmelidir.

SOKÜM'ün yönetimi kültürlerarası etkileşim, kültür ve turizmin gelişmesi, yatırımların ve istihdam olanakların artması gibi pek çok olumlu sonucu beraberinde getirecektir. SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde yönetiminde; mesleki eğitimde teknik ve teorik bilgi edinimi, istihdam becerisi, toplumun bilgi ve kültür seviyesini artırma gibi görevleri yerine getirmesi beklenir. Araştırmada ilk aşamada Türkiye'de toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde mevcut durumu ortaya koymak amacıyla 37 yasal düzenleme incelenmiştir. Yasal düzenlemelerin toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde dağılık yapıda olduğu sonucuna erişilmiştir. İkinci aşamada 7 kurumda bulunan SOKÜM'ün yönetiminde 34 karar verici ve 6 SOKÜM temsilcisine anket ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları yönetilmiştir. Görüşme sorularına verilen cevapların nicel verilere dönüştürülmesi sağlanmıştır. Görüşme soruları MAXQDA 24, anket soruları ise SPSS 22 programlarıyla analiz edilmiştir. Görüşme ve anket verilerinin frekans dağılım raporlarından elde edilen sonuçlarının araştırma hipotezlerinin çoğunluğunu destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir.

Son aşamada ise toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde karar vericiler ve SOKÜM temsilcilerinden elde edilen görüş ve önerilerden hareketle araştırmanın temel problemine yanıt olarak değerlendirilebilecek; koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yol gösterici nitelikte olacak "Toplumsal kalkınmada somut olmayan kültürel mirasın yönetimi modeli" önerisine yer verilmiştir. Model önerisinin disiplinlerarası çalışmalarla etkin sonuçlar vereceği öngörülmektedir. Hazırlanan modelin bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün yönetimi süreçlerinde katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler

Somut Olmayan Kültürel Miras, Bilgi Merkezlerinde Somut Olmayan Kültürel Miras, Bilgi Merkezlerinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimi

ABSTRACT

ŞENER, Esma. *The Management of Intangible Cultural Heritage in Community Development: A Model Proposal, Doctoral Dissertation, Ankara, 2025.*

Community development is the process of advancing a nation's social, cultural, economic, and technological progress. Studies highlighting the role of cultural heritage as a component of societal development have gained attention in recent years. Cultural heritage is divided into two categories: tangible and intangible cultural heritage (ICH). ICH encompasses multifaceted areas such as knowledge, skills, and practices. The management of ICH in community development can be effectively and comprehensively realized through information centers, including libraries, museums, and archives. Within this framework, enabling society's access to information technologies and educational environments is among the responsibilities of these information centers. These centers should function as accessible institutions for all, promoting civic participation and fostering economic growth in the context of social development.

The management of ICH brings numerous positive outcomes, such as intercultural interaction, the development of culture and tourism, increased investment opportunities, and enhanced employment prospects. In managing ICH within information centers, it is expected to fulfill roles such as providing technical and theoretical knowledge in professional training, developing employment skills, and raising the informational and cultural level of society. In the first phase of the research, 37 legal regulations were examined to identify the current state of ICH management in social development in Türkiye. It was concluded that the legal framework for managing ICH in community development is fragmented. In the second phase, surveys and semi-structured interview questions were administered to 34 decision-makers involved in the management of ICH within 7 institutions and 6 ICH representatives. The responses to the interview questions were converted into quantitative data. Interview questions were analyzed with MAXQDA 24, and survey questions were analyzed with SPSS 22 programs. The findings from frequency distribution reports of survey and interview data were found to support most of the research hypotheses.

In the final phase, based on the opinions and recommendations of decision-makers and ICH representatives, a "Model for the Management of Intangible Cultural Heritage in Community Development" was proposed. This model, designed as a response to the central problem of the study, aims to guide the principles of preservation, accessibility, and sustainability. It is anticipated that the proposed model will produce effective outcomes when applied within interdisciplinary contexts. The proposed model is expected to contribute to the processes of managing ICH in information centers.

Keywords

Intangible Cultural Heritage, Intangible Cultural Heritage in Information Centers, Management of Intangible Cultural Heritage in Information Centers

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1.KONUNUN ÖNEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE ARAŞTIRMA SORULARI.....	6
1.3.ARAŞTIRMANIN AMAÇLARI	7
1.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	8
1.5.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, VERİ TOPLAMA VE DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ.....	8
1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ.....	13
1.7. KAYNAKLAR	14
2. BÖLÜM: TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ.....	17
2.1. TOPLUMSAL KALKINMA	17
2.2. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS	18
2.2.1. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Envanter Hazırlama	19
2.2.2. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Etik İlkeler.....	20
2.3. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS	21
2.3.1. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitimi.....	22
2.3.2. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Bilgi Merkezleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü	23
2.3.2.1. Müzeler	24
2.3.2.2. Kütüphaneler.....	26

2.3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları	28
2.3.2.4. Yükseköğretim Kurumları	29
2.3.3. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Miras Konusunda Bilgi Merkezlerinde Verilen Eğitim.....	30
2.3.4. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Ekonomiye Etkisi ve Bilgi Merkezleri	32
2.3.5. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması.....	34
2.4. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI DİJİTALLEŞTİRME	35
2.4.1. Bilgi Merkezlerinin Görevleri.....	36
2.4.2. Dijitalleştirme İşlemleri.....	37
2.4.3. Dijital Koruma İşlemleri	39
2.4.4. Somut Olmayan Kültürel Mirası Dijitalleştirme Teknolojileri	40
2.4.4.1. Hareket Yakalama.....	40
2.4.4.2. Canlandırma	41
2.4.4.3. 3B Teknolojileri	42
2.4.5. Dijitalleştirilen Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma	42
2.4.5.1. Koruma Süreçleri	43
2.4.5.2. Koruma Sürdürülebilirliği.....	44
2.4.6. Somut Olmayan Kültürel Mirası Dijitalleştirmede Yaşanan Sorunlar	45
3. BÖLÜM: TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ POLİTİKALARI.....	47
3.1. ÜRETİCİ KÜLTÜR POLİTİKALARI	47
3.2. DÜNYADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALAR	48
3.2.1. Sözleşme ve Kararlar	48
3.2.2. Yasa ve Yönetmelikler	49
3.3. DÜNYADA TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ UYGULAMALARI.....	50
3.4. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALAR	51
3.5. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ UYGULAMALARI	52
3.5.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı	52

3.5.2. Özel Müzeler	52
3.5.3. Eğitim Kurumları	53
3.6. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	54
4. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	55
4.1. TÜRKİYE’DE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	55
4.1.1. Kanun, Yönetmelik ve Yönergeler.....	55
4.1.2. Standart	59
4.1.3. Eylem Planı	60
4.1.4. Kalkınma Planları.....	60
4.1.5. Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi	63
4.2. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK KARAR VERİCİLERİN VE TEMSİLCİLERİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	66
5. BÖLÜM: SONUÇLAR VE HİPOTEZLERİN KANITLANMASI	81
5.1. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALARIN SONUÇLARI	81
5.2. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK KARAR VERİCİLERİN VE TEMSİLCİLERİN GÖRÜŞLERİNİN SONUÇLARI.....	83
5.2.1. Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçları	83
5.2.2. Anket sonuçları	85
5.3. HİPOTEZLERİN KANITLANMASI.....	86
6. BÖLÜM: ÖNERİLER VE MODEL ÖNERİSİ.....	88
6.1. ÖNERİLER.....	88
6.2. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ MODEL ÖNERİSİ	89
6.3. DİĞER ÖNERİLER.....	114
KAYNAKÇA.....	116
EK1 ORJİNALLİK FORMU	131
EK2 ETİK KURUL İZNİ.....	133
EK3 GÖNÜLLÜ KATILIM VE ANKET FORMLARI.....	134

KISALTMALAR DİZİNİ

BM	Birleşmiş Milletler
EAD	Encoded Archival Description
ICOM	International Council of Museums
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions
IPTC	International Press Telecommunications Council
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
KYGM	Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
LOM	Learning Object Metadata
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
METS	Metadata Encoding and Transmission Standart
MODS	Metadata Object Description Schema
PANDORA	Preserving and Accessing Networked Documentary Resources of Australia
PROV	Public Record Office Victoria
SOKÜM	Somut Olmayan Kültürel Miras
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti

TBMM	Türkiye Büyük Milet Meclisi
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UAM	Uygulama ve Araştırma Merkezi
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1 Araştırmaya dâhil edilen yasal düzenlemeler	10
Tablo 2 Araştırmaya dahil edilen kurumlar	12
Tablo 3 Katılımcıların kurumsal dağılımı.....	66
Tablo 4 Görüşme soruları bulgularının sıklık bilgileri	67
Tablo 5 Toplumsal kalkınmada SOKÜM ve bilgi merkezlerinde eğitim	72
Tablo 6 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde yönetimi	74
Tablo 7 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi	76
Tablo 8 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi teknolojileri	78
Tablo 9 SOKÜM'ün yönetim faaliyetleri kapsamında rehber ihtiyacı duyulmasına yönelik katılımcı görüşleri	79
Tablo 10 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde gereksinim analizi	99
Tablo 11 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde paydaşlar	99
Tablo 12 Swot analizi	100

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi.....	64
Şekil 2 Katılımcıların SOKÜM'ün yönetimine ait görüşleri.....	71
Şekil 3 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi modeli: İlk bölüm.....	91
Şekil 4 Toplumsal kalkınma ve SOKÜM bileşenleri.....	91
Şekil 5 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ü etkileyen çevre faktörler.....	92
Şekil 6 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi	94
Şekil 7 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi modeli: 1. aşama	95
Şekil 8 Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimi modeli: 2. aşama.....	101
Şekil 9 Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimi modeli: 3. aşama.....	103
Şekil 10 Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimi modeli: Son bölüm	105

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Yazının bulunması insanların edindikleri bilgiyi kaydetmelerine ve geleceğe aktarmalarına imkân sağlamıştır. Kayıt altına alınan bilginin artmasıyla düzenleme, koruma ve erişime sunma gereksinimleri ortaya çıkmıştır. Sayılan gereksinimleri karşılama gerekliliği müze, kütüphane ve arşiv gibi bilgi merkezlerinin ve/veya kültürel bellek kurumlarının yapılanmasını sağlamıştır. Bilgi hizmetleri kapsamında bilgiden yararlanmak üzere kişiler gerek bilgi kaynaklarından gerekse kültürel miras unsurlarından yararlanmaya yönlendirilmişlerdir. Kültürel miras unsurları taşıdıkları özelliklere göre; somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurları olarak iki gruba ayrılmaktadır. Somut olan kültürel miras unsurları tarihi mekânlar, anıtlar ve sitleri içine alan korunmak üzere varlığını sürdüren eserlerden oluşan yapılar olarak nitelendirilmektedir (Kültür Bakanlığı, 2009). Somut olmayan kültür miras (SOKÜM) ise toplumların yaşayışlarını içeren ve belirli bir alanda sınırlı olmayan unsurlar olarak nitelendirilmektedir (Çakmak ve Özel, 2016, s. 748). SOKÜM unsurlarına dil, inanç, müzik, dans, masal, tekerleme, sözlü anlatımlar ve benzeri unsurlar örnek olarak verilebilir (Kültür Bakanlığı, 2009).

Toplumun kültürel miras unsurlarının doğrudan ekonomik bir değere dönüşmesi toplumsal kalkınmaya etki etmektedir. Toplumsal kalkınma; bir ulusu oluşturan ilçe, il gibi yerel toplulukların ulusal kalkınmayı sağlamak, ortak sorunlara çözümler bulmak amacıyla yaptıkları tüm iş ve işlemler sonucunda toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel gelişiminin sağlanması şeklinde tanımlanabilir (Geray, 1968, s. 156). Kültürel mirasın ekonomik değere dönüşmesiyle bir yandan endüstri ve ekonomi gelişirken diğer taraftan kültürün korunması da sağlanmış olacaktır (Kültürel Kalkınma, 2023). Kültür ve kalkınma kavramlarının karşılıklı bir etkileşim içinde olduğu belirtilebilir. Kültür kalkınmayı, kalkınma da kültürü güçlendirir ve destekler (Bandarin vd., 2011, s. 19). Yaşayan kültürel mirasın ekonomik değere dönüşümü ile ilgili model, metot ve stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda ise henüz yeterince çalışma yapılmamıştır (Gülüm, 2022, s. 91). Kültürel mirasın ekonomik sermayeye dönüşümünün sağlanması etkin ve işlevsel kültür politikalarıyla gerçekleştirilebilir. Korumacı

kültür politikaları kapsamında değerlendirilen Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu / United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) Sözleşmesinde; kimlik saptama, belgeleme, arşivleme, okul içi ve okul dışı ortamlarda öğretme, canlandırma gibi pek çok şekilde gelecek nesillere aktarımının hedeflendiği ve kültürel mirasın değerlendirme ve yorumlama süreçleriyle ilişkilendirilebileceği belirtilebilir. Üretim sürecinde yaratıcılığı hedef alarak endüstrileşmeyle birlikte ortaya çıkan istihdam açıklarını kapatmak üretici kültür politikalarıyla mümkündür (Alpan, 2021, s. 2413). Üretici kültür politikalarının temel hedefi kültürel miras unsurlarının; kültür piyasasının istek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurup yaratıcı emek, teknoloji, tasarım girdileriyle yenilikçi içerik üretimi ve hizmetler ile ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinin sağlanmasıdır (Gülüm, 2022, s. 106).

Yaratıcı ekonomi ve ekonomik kalkınma için kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği; kültür, ekonomi, bilim, eğitim gibi disiplinlerarası çalışmalarda oldukça önemlidir. Kültürel kimlik, çeşitlilik, kültürel bellek gibi unsurları kapsayan yaratıcı endüstrilerle sürdürülebilir kalkınma sağlanacaktır. Yaratıcılığı merkeze alan eğitim ile disiplinlerarası çalışmalarla kişilerin gelişiminin ve refahının hedeflendiği çalışmaların yapılması bir gerekliliktir (Taş ve Erdinç, 2023). Bu kapsamda kültürel bellek kurumları olarak nitelendirilen kütüphane, müze ve arşivler toplumsal kalkınmada etkin rol alacaklardır. İlgili kurumlar toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimini koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirmektedir. SOKÜM unsurlarının yönetsel faaliyetleri kurum uygulayıcılarının ve halkın aktif katılımı sonucunda iş birliğine dayalı olacaktır.

SOKÜM'ün gelecek kuşaklara aktarılmasının, somut kültürel mirasa göre zor olduğu söylenebilir. Çünkü hikâyeler ve deneyimler unutulabilir ya da eksik veya yanlış anlatılabilir. Kültürel bellek kurumlarında SOKÜM unsurlarının korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla çeşitli projeler gerçekleştirilmektedir. Bu projeler kimi zaman bir SOKÜM unsurunun miras uygulayıcılarıyla uygulamalı eğitiminin verilmesi şeklinde olurken kimi zaman da teknolojik imkânlar kullanılarak dijital ortama aktarma şeklinde gerçekleşebilmektedir. Örneğin; Vietnam'da Phu Lang köyünde gençlere iş fırsatı sağlamak için el sanatlarının sürdürülmesinin sağlanmasını amaçlayan bir proje yapılmıştır. Söz konusu proje; Vietnam Etnoloji Müzesinde el sanatlarının araştırılması, tanımlanması ve atölyelerinin kurulmasıyla başlamış, ileri seviye sınıfların oluşturulması ve yaygınlaştırılmasıyla devam etmiştir. Phu Lang köyü usta öğreticilerinin desteği ile SOKÜM unsurlarının öğretimi ve üretimi yapılmış ve bunlar müzede sergilenmek üzere hazırlanmıştır. Aynı zamanda proje çıktısı olarak bir belgesel çekimi yapılmış ve bir el kitabı da kaleme alınmıştır. Bu projeye gençlerin geleneksel desenleri kullanarak daha yüksek kazançla el sanatlarını sürdürmeleri ve bunun ülke genelinde yaygınlık

kazanması sağlanmıştır (Vietnam Periyodik Rapor, 2023). Bir başka proje Endonezya’da yapılmıştır. Endonezya’da batik boyaması adı verilen geleneksel sanatın unutulmaması amacıyla müze yönetimi tarafından bir çalışma düzenlenmiştir. Bu çalışmaya göre okul programına batik dersleri eklenmiştir. Müzede batik kültürüne ait teorik bilgiler verilmiş, müzenin atölyesinde batik uygulamalarına yer verilmiştir. Proje sonunda öğrencilerin yaratıcı düşünme, iş birliği içinde çalışabilme, sabırlı olma gibi becerileri kazanmaları sağlanırken, kariyer planlarında batik sanatına da yer verebileceklerine dair ilgileri artmıştır (Batik Kültürü, 2023). SOKÜM unsurlarının kültürel bellek kurumlarında eğitimi ile sürdürülebilirliğinin sağlanmasının yanı sıra bireylere hem vatandaşlık eğitimi hem de teknik ve mesleki eğitimin verilmesi sağlanmaktadır. Teknolojik imkânlarla SOKÜM unsurlarının dijital ortama aktarılması da kültürel bellek kurumlarında yönetsel faaliyetler arasında yer almaktadır. Kısaca somut olmayan kültürün dijitalleştirilmesi gelecek nesillerin kültür kaybına uğramadan kültürel unsurlara eksiksiz erişiminin sağlanması açısından oldukça önemlidir (Paszkwoskavd., 2022, s. 2).

SOKÜM’ün dijitalleşmesiyle farklı zamanlarda insanların yaşayış tarzları hakkında fikir sahibi olunabilir. Bunun yanı sıra geleneksel kültürün canlandırılması insanların kültürel bilincinin artmasına katkı sağlamaktadır (Shuai ve Yu, 2021, s. 4). Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu / The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) kapsamında kurulan Indigenous Matters Section dünyanın her yerindeki yerel topluluklara kültürel olarak etkili hizmetlerin sağlanmasını desteklemektedir. Ana hedefleri nesilden nesile toplumların dil, kültür ve geleneklerini yaşatırken onlara kütüphane ve bilgi hizmetleri alanında uluslararası iş birliğine teşvik etmektir. Indigenous Matters Section tarafından toplumların kültürlerini yaşatırken, kütüphane hizmetlerini geliştirebilecek bir rehber hazırlanmaktadır (IFLA Indigenous Matters Section, 2022). Avrupa kültürel mirasını herkesin öğrenmesini, çalışmasını ya da vakit geçirmesini amaçlayan Europeana projesi SOKÜM’ün dijitalleştirilmesine verilebilecek örneklerden biridir. Europeana projesi kapsamında kültürel mirasa ilgi duyan herkese Avrupa kültürünü tanıtmak amacıyla bünyesinde binlerce resim, ses ve video kaydına yer verilmektedir (Europeana, 2022). SOKÜM’ün dijitalleştirilmesi konusunda UNESCO tarafından 2020 yılında saha ofisleri tarafından sekiz pilot proje başlatılmıştır. Bunlardan biri Bosna Hersek’te yer alan üç toplumun SOKÜM unsurlarının dijitalleştirilmesi projesidir. Proje, yerel yaşayan miras unsurlarını toplamayı ve bu verileri dijital ortamda daha geniş kitlelere erişilebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. ¹SOKÜM’ün dijitalleştirilmesi konusunda yapılan çalışmalardan bir diğeri de Kanada hükümeti tarafından

¹Proje çıktılarına açık erişim sağlamak için <https://tkanica.org/> bağlantısı kullanılabilir (ICH, 2022).

hazırlanan rehberdir. Bu çalışma; müzeci, arşivci ve araştırmacılara rehber olması amacıyla hazırlanmıştır. Bu kılavuz SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinde izlenecek adımlar hakkında bilgi sunmaktadır. Rehberde; ses kayıtları, fotoğraf ve videolar, CD ve kasetlerin dijital ortama nasıl aktarılacağı anlatılmaktadır. Örnek olay incelemesi olarak Memorial Üniversitesi Dijital Arşiv Girişimi yer almaktadır (Kanada Rehberi, 2022). Çin'de yok olma tehlikesi bulunan Tujia Brokar el sanatları kültürü dijital teknolojiler kullanılarak yeniden yapılandırılmıştır. Böylece SOKÜM dijital korumayla evrensel erişime olanaklı hale gelmiştir (Zhao vd., 2018). SOKÜM'ün topluma daha keyifli ve ilgi çekici olarak sergilenmesini sağlamak ve korumak amacıyla multimedya teknolojilerinin kullanıldığı bir araştırmada geleneksel Çin Kunkfu sanatı teknoloji entegrasyonu ile sergilenmiştir (Lovd., 2019). Geleneksel Özbek dansı olan Lazgi dansı 3B yeniden yapılandırma yöntemiyle görselleştirilmiş ve kaydedilmiştir. Çalışma evrensel dans tarama yöntemi geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir (Paszowska vd., 2021).

Dijitalleştirme işlemlerinin yanı sıra SOKÜM unsurlarının korunması aynı zamanda toplumsal kalkınmayı da destekleyen faaliyetleri içinde bulunduran bir dizi iş ve işlemi bünyesinde barındırmaktadır. Toplumsal kalkınmayla kültürel, sosyal, ekonomik gelişmeye olanak sağlanırken, ulusal kalkınmanın destekleneceği unutulmamalıdır. SOKÜM unsurlarının toplumsal kalkınmada yer bulabilmesi de kültürel bellek kurumları aracılığıyla gerçekleşebilecektir. İran halk kütüphanelerinde yapılan bir araştırmada SOKÜM unsurlarının halk kütüphanelerinde tanıtılması ve yaşatılmasının, her yaştan kullanıcı için olumlu sonuçlara sebep olabileceği ortaya konulmuştur. Bunların halk kütüphanelerinde tanıtılmasının yanı sıra çevrimiçi ortamda erişime sunulmasının kendi kültürel değerleri konusunda toplum üyelerine farkındalık sağlayacağı belirtilmiştir (Seifi ve Soltanabadi, 2020, s. 366). Başka bir araştırmada halk kütüphanelerinin yerel kültür mirasını toplamaları hususunda sürdürülebilir kalkınma uygulamalarının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Çalışmada yerel kültür toplanırken kütüphanelerin görevlerinin; kullanıcılar için kaynak toplamak, ulaşılması zor materyali elde etmek, kullanıcıların yerel kaynakların yer aldığı bilgi sistemine ilgi duymalarını sağlamak ve bilgi sisteminin önemi hakkında farkındalık geliştirmek olduğu belirtilmiştir (Kargbo, 2005, s. 202). SOKÜM'ü uygulayarak öğrenme deneyimini kullanıcıların yaşamalarını hedefleyen bir çalışmada el sanatları için öğretmenlik uygulamalarında kullanılmak üzere bir tasarım önerisi verilmiştir. Öğrenme deneyimi için; “hisset”, “düşün”, “harekete geç” ve “ilişkilendir” unsurlarının yer aldığı bir öğrenme modeli geliştirilmiştir. SOKÜM unsurlarını kullanıcıların deneyim sağlamalarında farklı duyularına hitap eden, olumlu öğrenme stratejileriyle motive olmaları halinde gerçekleşebileceği belirtilmiştir (Ji vd., 2019, s. 110). UNESCO Malawi Ulusal Komisyonu tarafından SOKÜM unsurlarını korumak amacıyla bir pilot proje hazırlanmıştır. Proje, dokuma ve çanak çömlek geleneklerini sürdürürken, gençleri yetiştirecek çıraklık

imkânlarını sunmayı hedeflemiştir (Malawi Ulusal Komisyonu, 2023). Turistlere, SOKÜM eğitimi sağlamanın sürdürülebilirlik sağlamada etkisinin araştırıldığı bir başka çalışmada bir zanaat modeli önerilmiştir. Bu modelde turistler için muhtemel sonuçların; keyifli vakit geçirme, SOKÜM'ü uygulayarak öğrenme ve kültürü tanıma olacağı belirtilmiştir. Turizm yoluyla bilgi edinme ve insan eğitiminin sağlanmasının sürdürülebilirliğin gelişmesinde etkili olacağı vurgulanmıştır (Wu, 2020, s. 507). Müzelerde SOKÜM eğitiminin verilmesinin süreklilik sağlamada etkin olabileceğinden bahseden bir diğer çalışmada söz konusu eğitim için kültür merkezlerinin ve müzelerin görev alabileceği belirtilmiştir. Böyle bir girişimle SOKÜM unsurunun değerinin bir kez daha ortaya konulacağı, böylece daha geniş bir kitleye duyurulacağı ve disiplinlerarası bir çalışma yapılmasına imkân sağlayacağı şeklinde bilgilere yer verilmiştir (Cros, 2012, s. 4). SOKÜM'ün korunması ve gençlerin istihdamı konularının Avrupa'nın temel sorunları arasında yer aldığı ve bir projeyle çözüme kavuşturulmasını hedefleyen başka bir çalışmada ise üç temel hedef yer almaktadır. Bu hedefler; İtalya'daki SOKÜM'ü korumak, gençlere istihdam seçeneği sunmak ve kamu ile özel sektör iş birliklerini desteklemekle ilgilidir. Bu projede İtalya'da SOKÜM'ün korunmasında yenilikçi yollar arandığı görülmektedir. Böylece gençlerin istihdamına yönelik koruma süreçleri, öğrenme ve uygulama, bakım, kültürel miras uzmanlıkları, pazarlama, teknoloji gibi çeşitli alanlarda istihdam alanı sağlanabileceği belirtilmektedir (Celi ve Moore, 2015). SOKÜM'ün ekonomideki öneminin araştırıldığı bir diğer çalışmada ise miras unsurlarının korunmasının istihdam ve ülkedeki milli gelirin artmasında etkili olacağı belirtilmiştir (Petronela, 2016, s. 735). Turizmin SOKÜM'e etkisinin araştırıldığı bir diğer çalışma Hindistan'da yapılmıştır. Bu çalışmada SOKÜM unsuru listelerine kaydedilen bir dans türü olan Kalbeliya'nın; turizme önemli etki sağladığı, bu durumun ekonomi ve istihdamı da olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (Ranwa, 2021, s. 32). SOKÜM unsurlarının ekonomideki yerinin araştırıldığı bir başka çalışmada kültürel mirası korumanın; altyapı destekleme, büyüme ve gelişme, yeni öğretim teknikleri, sosyal ve ekonomik gelişmeye katkı sağlama gibi olumlu sonuçları beraberinde getireceğinden bahsedilmektedir (Petronela, 2016, s. 731).

Yukarıda açıklanan tüm örneklerden toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının eğitim, kültür, sanat, turizm, ekonomi ve istihdam gibi pek çok alana katkı sağladığı saptanmıştır. Bilgi merkezlerinin toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetiminde etkin rol oynamasıyla daha etkili sonuçların elde edileceği bir gerçektir. Kütüphane, arşiv ve müzeler gibi kültürel bellek kurumlarının SOKÜM unsurlarının belgelemesi, arşivlemesi ve muhafaza etmesi görevlerine ek olarak insanları bu miras hakkında bilinçlendirmek amacıyla aşağıda belirtilen sorumlulukları da üstlenmeleri beklenmektedir:

- Kültürel miras taşıyıcılarının dâhil edildiği sergi, konferans ve seminerler aracılığıyla eğitim düzenlemek,
- SOKÜM'  tanıtmak ve katılımcı yaklaşım ile kişileri bilinçlendirmek,
- SOKÜM' n korunması ve aktarımında kişilerin gerekli becerileri kazanmasını sağlamak,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanarak kültürel mirasın değerini korumak,
- SOKÜM uygulayıcılarını ve taşıyıcılarını yönetim sürecine dâhil etmek,
- Yerel kalkınma için katılımcı sistemleri geliştirmek şeklinde ifade edilebilir (UNESCO, 2022, s. 66).

Yukarıda kültürel bellek kurumlarının SOKÜM unsurlarının yönetiminde üstlenmeleri gereken görevler açıklanmaktadır. Bu görev ve sorumluluklardan hareketle kültürel bellek kurumlarının SOKÜM' n yönetiminde etkin olmaları halinde toplumun ekonomik, kültürel, sosyal ve teknolojik gelişimine ne denli katkı sağlayacaklarının ülkeler, bölgeler ve toplumlar çapında ayrıntılı olarak araştırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de toplumsal kalkınmayı sağlamak üzere kültürel bellek kurumlarında SOKÜM' n başarılı yönetimini sağlayacak iş akış süreçleri hakkında yol gösterici araştırmaların yapılması önemli olacaktır. Aynı zamanda konuyla ilgili yayın sayısının kısıtlı olması nedeniyle bu araştırmayla mesleki literatüre katkı sağlanacağı da düşünülmektedir.

1.2. ARAşTIRMANIN PROBLEM  VE ARAşTIRMA SORULARI

Toplumsal kalkınmada SOKÜM' n sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmelerle yer alacağı ve toplumun gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde kalkınmada SOKÜM' n çoğunlukla turizme katkısı üzerinde durulduğu görülmektedir. Buradan hareketle araştırmanın problemi; "Türkiye'de toplumsal kalkınmada SOKÜM' n yönetim faaliyetleri, konuya ilişkin yasal düzenlemelerde entegrasyonun sağlanamaması ve karar verici konumunda bulunan yetkililerin sosyo-kültürel ve teknolojik bağlamda farkındalık düzeylerinin düşük olması nedeniyle, etkinlikle gerçekleşememektedir." şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme neden olan etmenleri ortaya çıkarmak amacıyla araştırmaya katılan kurumlar

aracılığıyla aşağıda yer alan araştırma sorularından yanıt almaya yönelik çalışmalar yapılmıştır:

1. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimini sağlayan yasal düzenlemeler ve onların özellikleri nelerdir?
2. SOKÜM’ün yönetimiyle ilgili yasal düzenlemeler; sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma unsurlarını kapsayan üretici kültür politikası niteliklerini taşımakta mıdır?
3. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde karar verici olarak görev yapan yetkililerin sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma konularında bilgi ve farkındalıkları ne düzeydedir?
4. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde nasıl bir yol izlenmelidir?

1.3. ARAŞTIRMANIN AMAÇLARI

Bu araştırmanın ilk amacı Türkiye’de SOKÜM’ün tespiti ve belgelendirilmesinden sorumlu kamu kurumlarının görev yapmalarını sağlayan yönetsel belgeleri ve onların uygulamalarını incelemektir. Ardından toplumsal kalkınma uygulamalarına yönelik mevcut durum ve eğitim altyapılarını ortaya koyarak, toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimine rehberlik edecek “Toplumsal Kalkınmada SOKÜM’ün Yönetimi Kavramsal Modeli” önermektir.

Araştırmanın alt amaçları;

1. Türkiye’de karar vericilerin ve SOKÜM uygulayıcılarının toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi konusunda bilgi, istek ve farkındalık durumlarını ortaya çıkarmak,
2. SOKÜM’ün yönetiminde kültürel miras ürünlerini koruma, mirası öğrenme ve uygulama, bakım ya da koruma süreçleri gibi alanlarda istihdam seçeneği sunma ve kurumlar arası iş birliği çalışmaları sağlama gibi işlemleri saptayarak onlara yol göstermek,
3. SOKÜM’ün yönetiminde teknolojik altyapıyı destekleme, büyüme ve geliştirmeye yönelik yeni öğretim tekniklerini uygulama yoluyla sosyal katılım ve ekonomik gelişmeleri ortaya çıkararak gelecek planları yapmak,

4. Kültürel bellek kurumlarında ilgili coğrafi bölgeye ait SOKÜM unsurları ya da unsurlarının araştırılması, tanımlanması, atölye derslerinin oluşturulması, yetenekli öğrencilerin bir üst seviye için halk eğitim merkezlerine yönlendirilmeleri, ürünlerinin pazarlanması iş ve işlemleri ile birlikte bu miras unsurlarının dijitalleştirmelerini de içeren yönetim sürecinde kullanılacak «model» geliştirmektir.

1.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Belirlenen araştırma problemi, soruları ve amaçlarından hareketle araştırmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır.

1. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimini sağlayan yasal düzenlemeler bulunsa da birbirlerini destekler nitelikte değildir.
2. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde; sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma unsurlarını kapsayan sorunlar nedeniyle üretici kültür politikası uygulanmamaktadır.
3. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde karar verici yetkililerin sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma konularında bilgi ve farkındalık düzeyleri zayıftır.
4. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetilmesinde kullanılacak yol gösterici rehber niteliğinde bir modele gereksinim duyulmaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, VERİ TOPLAMA VE DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

Yöntemler: Bu araştırma betimleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma modeli bir olay veya durumu olduğu gibi ortaya koyan tarama modeline göre oluşturulmuştur. Tarama modeli geçmişte ya da bugünde gerçekleşen herhangi bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma şeklidir. Tarama modelinde değişkenler herhangi bir şekilde değiştirilmeyip olduğu gibi anlatılmaktadır (Karasar, 2012, s. 77). Araştırmanın kapsamını; Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sisteminde yer alan SOKÜM’le ilgili politika belgeleri, Türkiye’de kamuya bağlı olan

kütüphaneler, müzeler, arşivler, hayat boyu öğrenme merkezleri ve SOKÜM temsilcileri oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme;

- Amaç, hedef, görev ve sorumlulukların yer aldığı halk kütüphaneleri yönetmeliğinin 5. maddesine (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012) göre; somut olmayan yerel kültür mirasının toplanma, düzenlenme, korunma, kullandırılma ve geleceğe aktarılmasına katkı sağlayan kurumlar olan halk kütüphaneleri,
- Kar amacı gütmeyen, kültürel miras ürünlerini toplayan, koruyan ve sergileyen kurumlar olan müzeler,
- Toplumsal, ekonomik ve idari yapıların faaliyetlerini korumakla yükümlü olan ve bu yönüyle kültürel mirasın belgelendirilmesi konusunda faaliyetleri bulunan arşivler,
- Toplumsal kalkınmada, bütün bireylere, her zaman ve her yerde yetkinlik, bilgi ve becerilerini geliştirip, belgelendirme hizmeti sunan hayat boyu öğrenmeden sorumlu kurumlar,
- Geleneksel el sanatları ustaları tarafından oluşturulan ürünlerin alım ve satım işlemlerini gerçekleştirmekte olan döner sermaye işletmeleri,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) tarafından SOKÜM temsilcisi olarak nitelendirilen kişiler oluşturmaktadır.

Karma yöntem araştırmaları kapsamında gerçekleştirilen araştırmada nitel veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme ve nicel veri toplama tekniği olarak anket tekniği kullanılmaktadır. Karma yöntem araştırmalarında; nitel ve nicel yöntem birlikte tasarlanır (Creswell ve Creswell, 2017). Doküman analizi; araştırma ile ilgili çeşitli belgelerin toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi süreçlerini kapsayan bilimsel bir araştırma yöntemidir (Sak vd., 2021, s. 228). Nicel veri toplama tekniği olarak anket; cevap vermesi istenen katılımcının daha önce belirlenmiş bir sıralama ve yapıda oluşturulmuş sorulara yanıt vermesiyle veri elde etme yöntemi olarak tanımlanabilir (Coşkun vd., 2015, s. 70). Görüşme önceden belirlenmiş bir amaç için soru sorma ve yanıt almaya dayalı karşılıklı etkileşimli bir süreç olarak ifade edilebilir (Stewart ve Cash, 2017, s. 7). Bu kapsamda görüşmelerin yarı

yapılandırılmış görüşme şeklinde yürütülmesine karar verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı soruları ön hazırlıkla ve mümkün olan en yalın haliyle veri toplamak istediği kişilere yöneltir. Görüşme boyunca soruların anlaşılmadığı durumlarda düzeltip katılımcıya yöneltir (Polat, 2022, s. 172). Bu kapsamda anket ve yarı yapılandırılmış görüşme sorularının kurumların karar vericileri ve SOKÜM temsilcileri tarafından yanıtlanması sağlanmıştır. Bellek kurumlarının karar verici ve uygulayıcılarının yanı sıra aynı zamanda bellek kurumları adına karar vericilerinin de araştırmaya dâhil edilmesine karar verilmiş olup araştırmaya Kültür ve Turizm Bakanlığına (KTB) bağlı, Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü dâhil edilmiştir. Aşağıda Tablo 1’de araştırmada yer alan yasal düzenlemeler yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya dâhil edilen yasal düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	1982
Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	2003
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliği	2003
Kütüphanelerde Yazma ve Eski Basma Eserlere İlişkin Çalışma Yönergesi	2010
Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği	2007
UNESCO SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesi	2003
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği	2004
Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi Hizmetleri Yönetmeliği	2009
Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği	2012
Kütüphane Hizmet Esasları	2012
Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin Görev Yetki Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik	1989
Yunus Emre Vakfı Kanunu	2007
Sınai Mülkiyet Kanunu	2016
Kurumlar Vergisi Kanunu	2006

Kurumlar Vergisi Genel Tebliği	2007
Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu	2004
Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği	2008
SOKÜM Taahhütçülerinin Başvuru, Değerlendirme, Tespit ve Kayıt İşlemlerine İlişkin Yönerge	2024
Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu	1951
Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzük	1986
Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tüzük	2006
Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu	2012
Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik	2019
TS 13298	2009
Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı	2015-2018
Birinci Kalkınma Planı	1963-1967
İkinci Kalkınma Planı	1968-1972
Üçüncü Kalkınma Planı	1973-1977
Dördüncü Kalkınma Planı	1979-1983
Beşinci Kalkınma Planı	1985-1989
Altıncı Kalkınma Planı	1990-1994
Yedinci Kalkınma Planı	1996-2000
Sekizinci Kalkınma Planı	2001-2005
Dokuzuncu Kalkınma Planı	2007-2013
Onuncu Kalkınma Planı	2014-2018
On Birinci Kalkınma Planı	2019-2023
On İkinci Kalkınma Planı	2024-2028

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin gerçekleşmesinde etkin ve kapsamlı olduğu düşünülen kurumlar aşağıda yer almaktadır. Bu bağlamda aşağıda araştırmaya dâhil kurumlar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2 Araştırmaya dahil edilen kurumlar

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
T.C. KTB Döner Sermaye İşletmesi Genel Müdürlüğü
T.C. KTB Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
T.C. KTB Müzeler Genel Müdürlüğü
T.C. KTB Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
T.C. KTB Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

Araştırmada öncelikle Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sisteminde “SOKÜM”, ”folklor”, “yerel kültür”, “dijital kültür”, “yazma eser”, “geleneksel el sanatları” gibi anahtar sözcüklerle ilgili olduğu düşünülen 37 yasal düzenlemeye erişim sağlanmıştır. Yasal düzenlemeler Microsoft Excel çalışma sayfasında listelenmiştir. Politika belgelerinin analizi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak ilgili politika belgelerinin ayrıntılı okuması gerçekleştirilmiştir. Politika belgelerinin değerlendirilmesinde ise ilgili yasal düzenlemeler MAXQDA 24 nitel veri analizi yazılımına yüklenmiştir. MAXQDA 24’de veri analizi yapabilmek için bir çalışma planı oluşturulmuştur. Oluşturulan çalışma planına yasal düzenlemeler aktarılıp bir veri kümesi oluşturulmuştur. Veri kümesinde yer alan belgelerde geçen ilgili anahtar kelimelerle kodlar oluşturulmuştur. Sıklık bilgilerinin yer aldığı kodlara ait yasal düzenlemeler yeniden incelenmiştir. Bu yasal düzenlemelerden yeni kodlar üretilmiş olup; sıklık bilgileri kod sistemiyle düzenlenmiştir. Son aşamada kodlar MAXQDA 24’de yer alan yaratıcı kodlamayla görselleştirilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise Türkiye’de kamuya bağlı kültürel bellek kurumlarına ulaşılması oldukça kapsamlı ve güç olabileceğinden örneklemin, verilerin kolay, hızlı ve ekonomik bir şekilde saptanabileceği bir yöntemle belirlenmesine karar verilmiş, bu kapsamda yargısal örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Yargısal örnekleme yöntemi ana kitleyi temsil edeceği varsayılan çeşitli kriterlerle gerçekleşmektedir. Yetkili, deneyimli ve uzman kişilerden cevap alınabileceği düşünülenler örneklemini oluşturur ve bu kişilerin görüşleri kapsamında bilgi alınır (İslamoğlu ve Alınayık, 2014, s. 194). Bu kapsamda araştırmada toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yetkin olduğu düşünülen kişiler araştırmaya dâhil edilmiştir. Yukarıda Tablo 1’de de yer alan kurumlara ek olarak araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla yaşayan kültürel miras hazineleri ulusal envanterinde yer alan yaşayan kültürel miras temsilcileri ve KTB tarafından SOKÜM taşıyıcısı olarak nitelendirilen temsilciler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu aşamada SOKÜM temsilcilerine 12 yarı yapılandırılmış görüşme ve anket

sorusu; SOKÜM yetkililerine ise 16 yarı yapılandırılmış görüşme ve anket sorusu yöneltmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının analizinde MAXQDA 24 yazılımı kullanılmıştır. Görüşme sorularından elde edilen verilerle yeni bir çalışma planı oluşturulmuştur. İlk aşamada elde edilen verilerin sıklık ve yüzde bilgileri tabloyla gösterilmiştir. İkinci aşamada ise görüşme sorularına verilen cevaplar alt kodlarla kodlanmıştır. Her bir kodun yanında katılımcı sayıları gösterilmiştir. MAXMaps aracılığıyla da kodlama haritası oluşturulmuştur. Anket sorularının analizinde ise SPSS 22 programından faydalanılmıştır. Elde edilen sonuçların sıklık ve yüzde bilgileri tablolarla gösterilmiştir.

1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Birinci bölüm: Araştırmanın konusu, amacı, önemi, problemi, hipotezleri, yöntemi ve veri toplama tekniklerine yer verilmektedir.

İkinci bölüm: Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi açıklanmıştır. Toplumsal kalkınma, SOKÜM, SOKÜM'ün korunmasına yönelik etik ilkeler, envanter hazırlama, toplumsal kalkınmada; SOKÜM eğitimi, bilgi merkezleri ve STK'ların rolü, ekonomiye etkisi, bilgi merkezlerinin rolü ve dijitalleştirme gibi konulara yer verilmektedir.

Üçüncü bölüm: Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi politikalarına yer verilmiştir. Üretici kültür politikaları, dünyada SOKÜM'ün yönetimine yönelik politikalar ve uygulamalar, Türkiye'de SOKÜM'ün yönetimine yönelik politikalar ve uygulamalar bu bölümde yer almaktadır.

Dördüncü bölüm: Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde yer alan yasal düzenlemelerin analizi bu bölümde yer almaktadır. Karar vericilerin ve temsilcilerin görüşlerinin değerlendirilmeleri de bu bölümde bulunmaktadır.

Beşinci bölüm: Araştırmada ulaşılan sonuçlarınve hipotezlerin kanıtlanmasının yer aldığı bölümdür. Yasal düzenlemelerin sonuçları ve karar vericilerin ve temsilcilerin görüşlerinin sonuçları bu bölümde yer almaktadır.

Altıncı bölüm: Öneriler ve model önerisine yer verilmektedir. Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi modeline bu bölümde bulunmaktadır.

1.7. KAYNAKLAR

Çalışmada yerli ve yabancı literatürün oluşturulmasını sağlamak amacıyla aşağıda yer alan kaynaklardan yararlanılmıştır.

ACM Dijital Library

Bilgi Dünyası (2000 - ...)

Bilgi Yönetimi (2018 - ...)

Directory of Open Access Journals (DOAJ)

Google Books (<http://books.google.com>)

Google Scholar (<http://scholar.google.com>)

Scopus

Türk Kütüphaneciliği (1987 - ...)

Web of Knowledge

YÖK Tez Kataloğu

Çalışmada yer alan kaynaklarda ve arama motorlarında gerçekleştirilen taramalarda kullanılan anahtar kelimeler ise şu şekildedir.

Kültürel miras

Cultural heritage

Toplumsal kalkınma

Community development

Toplumsal kalkınmada bilgi merkezleri

Information centers in community development

Somut olmayan kültürel miras	Intangible cultural heritage
Dijitalleştirme	Digitization
Dijitalleştirme teknolojileri	Digitization technologies
Dijital koruma	Digital protection
Dijital koruma politikaları	Digital protection policies
Somut olmayan kültürel mirasın dijitalleştirilmesi	Digitization of intangible cultural heritage
Somut olmayan kültürel mirası dijital koruma	Digital preservation of intangible cultural heritage
Bilgi merkezlerinde somut olmayan kültürel miras	Intangible cultural heritage in information centers
Somut olmayan kültürel mirası koruma politikaları	Intangible cultural heritage preservation policies
Toplumsal kalkınmada somut olmayan kültürel mirasın yönetimi	Management of intangible cultural heritage in community development

Araştırma raporunun yazımında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından hazırlanan ve Hacettepe Üniversitesi Senatosunda kabul edilen Tez ve Rapor Yazım Yönergesi kullanılmıştır. Araştırma raporunda yararlanılan kaynakların gösteriminde American Psychological Association (APA) Kaynak Gösterme Kurallarının 7. Sürümü dikkate alınmıştır.

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimiyle kültürel mirasın korunması, ekonomik değere dönüşmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması imkânlarına erişilebilir. Yönetim faaliyetlerinin; kültür, bilim, sanat, ekonomi, teknoloji ve eğitim gibi disiplinlerarası çalışmaları gerektiren bir süreci içermesinin öngörüldüğü belirtilebilir. Bu kapsamda toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminin araştırıldığı bu çalışmanın birinci bölümünde; konunun önemi, araştırmanın problemi, soruları, amaçları, hipotezleri, yöntemi, veri toplama ve değerlendirme teknikleri, araştırmanın düzeni ve kaynaklara yer verilmektedir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise; toplumsal kalkınma açıklanmıştır. SOKÜM tanımlanmış, toplumsal kalkınmada SOKÜM, SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde eğitimi, ekonomiye etkisi, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilişkisi ve dijitalleştirme konularına yer verilmektedir.

2. BÖLÜM

TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ

2.1. TOPLUMSAL KALKINMA

Toplumsal kalkınma Birleşmiş Milletler tarafından en geniş anlamıyla topluluk üyelerinin ortak sorunlara karşı birlikte hareket etmeleri ve ortak çözüm yolları bulmalarını içeren bir süreç şeklinde tanımlanmaktadır (United Nations, 2023). Tanımda yer alan toplum deyiimiyle, ulusun tamamı değil, küçük bir topluluk yani ilçe ve şehir gibi yerel topluluklar kast edilmektedir. Toplumsal kalkınmayla da ulusal kalkınma hedeflenmektedir. Bu açıklamalardan hareketle toplumun kalkınması; toplulukların ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarını daha iyi hale getirmek amacıyla harekete geçirdikleri tüm iş ve işlemlerin, devletin destekleriyle birleştirilip, toplumun tüm kesimlerine ulaştırılması ve ulusal kalkınmaya katkıda bulunulması sürecidir (Geray, 1968, s. 156).

Toplumsal kalkınma; kamu güvenliği, vatandaş katılımı, ekonomik kalkınma, sosyal refah, sağlık, eğitim, kültür, çevre gibi unsurları kapsar. Ancak en temelde toplumun kalkınması devlet ve halk olmak üzere iki temel unsurdan oluşmaktadır. Halk tarafında; kişilerin harekete geçmesi, verimi ve üretimi artıracak fikirlerin geliştirilmesi ve bunun toplum tarafından kabul edilmesi gibi eğitim odaklı bir süreç temsil edilmektedir. Devlet tarafında ise; yapılan hizmetlerin verimini artırmak amacıyla halkın devletle iş birliği içinde çalışma yeteneği kazanma süreci söz konusudur (Geray, 1966, s. 237). Toplumun kalkınması bilgi, beceri, teknoloji, ekonomideki gelişimin sağlanmasıyla mümkündür. Temelde insanın gelişmesini hedefleyen bir süreci kapsayan, halk eğitimi sistemi içinde yer alan gelişme odaklı bir eğitim yöntemidir (Miser, 1999, s. 102). İnsanları ve toplumu yaşamak istedikleri şekilde geliştirmek toplumsal kalkınmanın bir parçasıdır. Toplumsal kalkınmada; toplumu oluşturan bireylerin toplu hareket edebilmesi, gönüllülük esasına bağlı olarak katılımın sağlanması ve toplumsal gelişmeyi oluşturan tüm unsurların bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir (Geray, 1968, s. 156).

Toplumsal kalkınma halkın aktif katılımı, sosyal uyum, toplum güvenliği, ekonomik refah, eğitim ve kültürel gelişim gibi daha güçlü bir toplumun var olmasında etkili sonuçları beraberinde getirmektedir. Toplumsal kalkınma süreci; sorunları belirleme, yapılacak iş ve işlemleri planlama ve uygulama aşamalarından oluşmaktadır. Toplumsal kalkınma uygulamaları

toplumun gereksinimlerine dayalı çeşitli projelerle gerçekleştirilmelidir. Ayrıca kısa, orta ve uzun vadeli sürelerle gerçekleştirilecek projeler raporlanmalıdır. Başlangıç aşamasında kısa sürede tamamlanabilecek projelere yer verilebilir. Ancak toplumun refah düzeyini artıracak uzun vadeli proje girişimlerinin hayata geçirilmesi hususu da göz ardı edilmemelidir. Proje tanımlanırken var olan sorunların nedenleri detaylı bir şekilde açıklanmalı ve çözüm önerilerine yer verilmelidir. Sorunun çözümünde gereksinim durulan bilgi ve beceri gibi unsurların neler olduğu belirtilmelidir (Miser, 1993, s. 535).

2.2. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

Kültürel miras terimi anıtlar, sitler, yapı toplulukları, sözlü gelenekler, gösteri sanatları, sosyal uygulamalar, ritüeller, el sanatları, doğa ve evrenle ilgili uygulamaları içeren kapsamlı bir ifadedir. Küreselleşme karşısında SOKÜM'ün korunmasıyla farklı toplumların kültürel mirasının anlaşılması, kültürlerarası diyalog ve karşılıklı saygı duyma gibi evrensel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olur. SOKÜM yalnızca geçmişten miras kalan gelenekleri değil aynı zamanda çeşitli kültürlerle ait kırsal ve kentsel uygulamaları da kapsamaktadır. Bunlar geçmişten bugüne ve geleceğe bağlantı sağlayan uygulamalar bütünüdür. Ayrıca bireylerin kendilerini bir topluluğun parçası hissetmelerine yardımcı olup, sorumluluk duygusu ile sosyal uyuma teşvik eder (UNESCO, 2023). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) 17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te gerçekleşen 32. Genel Konferansı'nda SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesini kabul etmiştir. UNESCO'ya göre SOKÜM beş alanı kapsamaktadır. Sözleşmede yer alan beş alan aşağıda belirtilmektedir (UNESCO SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, 2003).

- Sözlü gelenekler,
- Performans sanatları,
- Sosyal uygulamalar, ritüeller ve bayram etkinlikleri,
- Doğa ve evrenle ilgili uygulamalar,
- Geleneksel işçilik.

Sözleşmeye göre taraf devletler kendi kültürlerine ait SOKÜM'ü tanımlamalı ve envanterini çıkarmalıdır. Politikalar belirlemeli ve bu politikaları uygulamalıdır. İlgili toplumların tam katılımı sağlanmalı ve kültürel mirasın korunmasına yönelik önlemler alınmalıdır. Sözleşmeyi onayladıktan sonra taraf olan her devlet altı yılda bir sözleşmeyi uygulamak üzere aldığı

önlemleri komiteye sunmak zorundadır. Raporda tüm unsurlara ait mevcut bilgiler yer almalıdır. Sözleşmenin 16, 17 ve 18. maddesine göre üç çeşit SOKÜM listesi bulunmaktadır. Araştırmanın devamında bu listelere ait bilgilere yer verilmektedir (UNESCO SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, 2003).

2.2.1. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Envanter Hazırlama

SOKÜM listeleri kültürel mirasın çeşitliliğini göstermeye ve önemi hakkında farkındalık yaratmaya yardımcı olur. Sözleşmenin 16. maddesine göre komite listenin oluşturulması, güncellenmesi ve yayınlanmasına ilişkin ölçütleri genel kurulun onayına sunar. Listelerin oluşturulması sağlanır (UNESCO SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, 2003).

Acil koruma listeleri sözleşmeye taraf devletler ve ilgili toplumların onları korumak için acil önlemler almaları gereken SOKÜM unsurlarından oluşan listelerdir. Bir SOKÜM unsurunun acil koruma gerektiren SOKÜM listesinde yer alabilmesi için belli ölçütlere sahip olması gerekmektedir. Bu ölçütlere varlığını sürdürebilmesinin risk altında olması, acil koruma uygulaması olmaksızın hayatta kalabilmesinde beklenmedik sonuçların yaşanabilmesi gibi durumlar örnek olarak gösterilebilir. Unsurun kaydedilmesiyle birlikte mirasın görünürlüğü ve farkındalığı artıp dünya çapında kültürel çeşitliliğe katkı sağlanmış olacaktır (Acil Koruma Listeleri, 2023). Sözleşmenin 17. maddesine göre komite, uygun koruma önlemlerini almak amacıyla listelerini oluşturup, yayınlanması aşamalarından sonra genel kurula sunar. Genel kurulun onayından sonra miras listelere kaydedilir (UNESCO SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, 2003).

Sözleşmenin 18. maddesine göre komite, taraf devletler tarafından sunulan önerileri, genel kurul tarafından belirlenen ölçütler gözetilerek periyodik olarak inceler. Yerel, bölgesel veya ulusal sözleşmenin hedeflerini yansıtan proje, program ve etkinlikleri destekler ve hayata geçirilmesine katkı sağlar (UNESCO SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, 2003).

Envanterler SOKÜM'ün korunmasında önemli bir yere sahiptir. SOKÜM'ün envanterini çıkarma ve bu envanterleri halkın erişimine açma süreci, SOKÜM'ün ifade ve uygulamalarının ortaya çıktığı topluluklarda ve bireylerde yaratıcılığı ve özsaygıyı da teşvik edebilir. Envanterler, ilgili SOKÜM'ün korunmasına yönelik somut planların formüle edilmesi için de bir temel sağlayabilir. Sözleşmenin 11. maddesine göre, her taraf devlet, topraklarında bulunan SOKÜM'ün korunmasını sağlamak için gerekli önlemleri almak SOKÜM'ün unsurlarını tanımlamak ve bu tanımlanmaya topluluk, grup ve ilgili sivil toplum kuruluşlarını (STK) dâhil

etmekle yükümlüdür. Envanter hazırlama kültürel mirası tanımlandırma olarak açıklanabilir. Envanter kültürel mirası koruma amacıyla yapılmaktadır. Sözleşmede her taraf devletin envanter hazırlamada farklı yaklaşımlarla hareket edebileceği belirtilmektedir. Aynı zamanda her taraf devletin birden fazla SOKÜM envanteri hazırlayabileceği ve bu envanteri güncellemekle yükümlü oldukları belirtilmektedir (UNESCO, 2023).

2.2.2. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Etik İlkeler

2003 yılında imzalanan SOKÜM'ün Korunmasına yönelik sözleşmenin uygulanmasında insan hakları temelinde UNESCO tarafından birtakım etik ilkeler belirlenmiştir. Bu etik ilkeler şunlardır (UNESCO Etik ve SOKÜM, 2023).

- Toplum, grup ve bireyler kendi kültürlerine ait SOKÜM'ün korunmasında birincil role sahiptir.
- SOKÜM'ün sürekliliğini sağlamak için gerekli olan uygulama, temsil, ifade, bilgi ve becerileri sürdürme konusunda toplum, grup ve bireylerin hakları tanınmalı ve onlara saygı gösterilmelidir.
- Devlet, grup ya da bireyler arasında etkileşimlerde karşılıklı saygı ve takdir hâkim olmalıdır.
- SOKÜM'ün ifade edilmesi için varlığı gerekli olan araç, nesne, eser, kültürel değerler, doğal mekânlar ve hafıza mekânlarına topluluk, grup ve bireylerin erişimi sağlanmalıdır.
- SOKÜM oluşturan topluluk, grup ve bireyler, söz konusu mirastan kaynaklanan maddi ve manevi faydalarından yararlandırılmalıdır.
- SOKÜM'ün dinamik ve yaşayan doğasına sürekli saygı gösterilmelidir. Özgünlük, SOKÜM'ün korunmasında endişe ve engel teşkil etmemelidir.
- Kültürel çeşitliliğin yanı sıra topluluk, grup ve bireylerin özelliklerine saygı gösterilmelidir. Topluluk, grup ve bireyler tarafından tanınan değerler ve kültürel normlara duyarlılık açısından, koruma önlemlerinin tasarımına ve uygulanmasına özel önem verilmelidir.

- SOKÜM'ün korunması insanlığın genel faydasıdır. Toplum, grup ve bireylerin kendilerine ait SOKÜM unsurlarına yabancılaşmalarının önüne geçilmelidir.

2.3. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

Toplumsal kalkınmada SOKÜM konusu; sosyal, ekonomik, teknolojik ve yenilikçi pek çok iş ve işlemin iş birliğinde düşünülmektedir. SOKÜM'le ekonomik gelişme, yoksulluğun azaltılması, kültürün farkındalığını artırma ve yenilikçi yaklaşımlarla kültürün gelecek nesillere aktarılması sağlanabilir (Er ve Kara, 2019, s. 755). Kültürel mirasın korunması ve ekonomik büyümenin etkileşim içinde olduğu uygulamalarla yeni pazarlara erişimin mümkün olacağı belirtilebilir. SOKÜM'e dijital dönüşüm uygulamalarıyla geniş kitlelere erişimin sağlanması da ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır (Ma ve Guo, 2023, s. 12974). Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimiyle kültürel mirasın sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı kalma, istihdam olanaklarını artırma ve sosyal sermayeyi iyileştirme gibi etkili sonuçları beraberinde getirecektir. Kültürel mirası koruyan, yerel kalkınmayı ve ekonomik büyümeyi hedefleyen ve sosyal uyumu teşvik eden yasal dayanaklarla toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi mümkündür (Galluccio ve Giambona, 2024, s. 8).

Turizm, kültürel mirası ekonomik değere dönüştürmede önemli araçlardan biridir. İnsan sermayesinin miras-ekonomi ilişkilerini düzenlediği ve kültürel kaynakların ekonomik etkisini artıracığı miras temelli kalkınma stratejileriyle turizm hayat bulacaktır (Zhang, 2025, s. 9). SOKÜM'ün kültür endüstrileriyle entegrasyonu turizmin fikri mülkiyetleri ve coğrafi işaretli ürünlerle yeni model ve bağlantıların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Lv vd., 2025, s. 5). Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijital teknolojiler aracılığıyla yeniden canlandırılmasını sağlamak da yönetim süreçlerinde yer alan uygulamalardan biridir. Yeniden canlandırılan kültürel unsurun fikri mülkiyet haklarının korunması, kültürel turizm entegrasyonu ve marka iş birliği gibi stratejilerin geliştirilmesi gerekir. İlgili çalışmaların hayata geçirilmesiyle dijital iletişimle coğrafi engellerin ortadan kalkacağı, etkileşimin artacağı ve SOKÜM'e ulaşılabilirliğin artacağı belirtilebilir. Marka oluşturmaya da SOKÜM'ün ekonomik değere dönüşeceği, sosyal etkiyi artıracığı, kültürün kalkınmada etkisini artırmada ivme sağlayacağı ifade edilebilir (Jiang, 2025, s. 1). Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi; eğitim, bilgi

merkezleri ve STK'ların iş birliği çalışmaları ve sürdürülebilir kalkınma planlarıyla gerçekleştirilebilir.

2.3.1. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitimi

UNESCO sözleşmesinde SOKÜM unsurlarının eğitiminde örgün ve yaygın eğitim yollarıyla gelecek kuşaklara aktarılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Ancak eğitim şekli hakkında bir madde yer almamaktadır. Dolayısıyla taraf devletlerin kendi istekleri doğrultusunda eğitim gerçekleştirilebilir. SOKÜM unsurlarının aktarılmasında geleneksel ya da modern aktarım modelleri resmi olmayan eğitim şekilleri arasındadır. Bahsedilen eğitim şekilleri SOKÜM unsurlarının aktarılmasında orijinalliğinin bozulması ve kendiliğindenliğinin kaybolması gibi bazı problemleri beraberinde getirebilir (Teke, 2013, s. 32). Ancak küreselleşmeyi kültürleri koruma konusunda yardımcı bir süreç olarak kabul edip, gelecek nesillere aktarmada bilgi teknolojileri aracılığıyla eğitim materyalleri oluşturmak, SOKÜM eğitiminde etkili olacaktır (Akyol, 2016, s. 125).

Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının eğitiminde öğretmen ve resmi olmayan eğitimciler için elverişli bir öğrenme ortamı yaratılmalı ve toplumun katılımını sağlamalıdır. Aynı zamanda bu eğitimle aşağıda yer alan unsurların bağlantılı olduğu söylenebilir.

Küresel vatandaşlık eğitimi: Dünyada SOKÜM unsurlarının çeşitliliği konusunda bilincin geliştirilmesi ve başka kültürlerle karşı saygı duyma bilincinin oluşturulması sağlanacaktır.

Teknik ve mesleki eğitim: Gençler ve yetişkinler için oluşturulan eğitim ve öğretim kurumları aracılığıyla onlara mesleki beceri kazandırılabilir. Bu kazanım sonucu da istihdam alanları oluşacaktır.

Sürdürülebilirlik için eğitim: Eğitim ve öğretimde sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için SOKÜM unsurlarının eğitimi ve bağlantı kurulması oldukça önemlidir (UNESCO Yaşayan Miras ve Eğitim, 2023).

Türkiye’de MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı Olgunlaşma Enstitülerinde SOKÜM’ün de yer aldığı eğitim programları usta öğreticilerle gerçekleştirilmektedir. 2025 yılı itibarıyla 30 şehirde aktif olarak faaliyetlerine devam eden Olgunlaşma Enstitülerinde SOKÜM ürünü olarak yer alan el sanatları, dokumacılık gibi eğitimler verilmektedir (Olgunlaşma Enstitüleri, 2025).

SOKÜM eğitiminde başarılı ve etkili sonuçlara ulaşılabilmesi için herkesin erişim sağlayabilmesi gerekmektedir. Eğitimin etkili olabilmesinde halkın bu eğitimi alma konusunda istekli ve bilinçli olması gereklidir. SOKÜM eğitiminde hükümet, sanayi, okul, araştırma ve bilgi merkezlerinin ortak çalışmalarıyla etkin sonuçlar elde edilebilir (Wang, 2019, s. 398).

2.3.2. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Bilgi Merkezleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

UNESCO tarafından 1989 yılında Folklorun ve Geleneksel Kültürün Korunması Tavsiye Kararı ile SOKÜM'ün somut mirasla birlikte korunması gerekliliği üzerinde ilk defa durulmuştur. Tavsiye Kararında SOKÜM'ün korunması sözleşmesinin 2. maddesinin 3. fıkrasında SOKÜM'ü koruma terimi yer almaktadır. Maddede “... *kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yollarının canlandırılması dâhildir*” ifadesi yer almaktadır. Sözleşmede sadece bir nesnenin korunmasına değil o nesnenin üretimi, nesillere aktarımı ve o nesneye ait bilgi birikiminin korunması ifade edilmektedir (Oğuz, 2013, s. 11). Sözleşmenin 13. maddesinde SOKÜM'ün korunmasında “*SOKÜM'ün işlevinin değer kazanması yönünde politikalar benimsemek, koruma konusunda yetkili kurum/kuruluşlar belirlemek ya da kurmak, SOKÜM'ün etkili bir biçimde korunması için bilimsel, teknik ve sanatsal incelemeleri ve araştırmaya ilişkin yöntem bilimini özendirmek, SOKÜM'e ulaşılmasını güvence altına almak, dokümantasyon merkezleri kurmak*” ifadesiyle yapılacak iş ve işlemler belirtilmektedir. Sözleşmede yer alan işlemleri gerçekleştirmede kütüphaneler, arşivler ve müzeler görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu kurumlar amaçları doğrultusunda bilimsel ve teknik gelişmelerden yararlanmak koşuluyla SOKÜM'ün korunmasında etkin kuruluşlardır. Sözleşmenin 14. maddesinde ise Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi başlığı altında toplumun genelinin özellikle gençleri eğitici, SOKÜM'e duyarlılığı artırıcı ve bilgilendirici etkinliklerin yapılması, eğitim ve yetiştirme programlarının düzenlenmesi, bilginin aktarımında okul dışı olanakların sağlanması gibi hususların gerekliliği üzerinde durulmuştur. SOKÜM'ün korunmasında kütüphane, arşiv, müze ve STK'ların katkısı büyüktür. Halkın erişimine açık, eğitim, kültür, sanat gibi konularda topluma katkı sağlayan bu kurumların SOKÜM'ün korunmasında da etkin olacağı düşünülmektedir.

2.3.2.1. Müzeler

Müzelerin SOKÜM'ü koruma hususunda ilk adımı; 2007 yılında International Council of Museum (ICOM) tarafından SOKÜM'ün müze tanımına eklenmesiyle gerçekleşmiştir. ICOM müzeleri; somut ve SOKÜM'ü koruyan, araştıran, sergileyen, kar amacı gütmeyen eğitim, kültür ve çalışma merkezi olarak tanımlamıştır (ICOM, 2007). Bu tanımla müzeler için somut olan kültürel miras kadar SOKÜM'ün de aynı oranda etkili ve önemli olduğu sonucuna varılabilir. Müzelerin koleksiyonlarının somut olmayan mirası da içermesiyle daha kapsamlı bir hizmet verdikleri anlaşılmaktadır (Baki Nalcıoğlu, 2018, s.133).

Müzelerin SOKÜM'ü korumada belgeleme ve arşivleme aşamalarının ötesinde en önemli işlevlerinden biri de toplumsal katılıma olanak sağlayabilmesidir. SOKÜM; görsel ve işitsel yöntemler kullanarak müzelerde etkili öğrenme yolları sunmaktadır (Tekin, 2017, s. 214). Toplumsal katılımı mirasın yaşatılmasında ve sürdürülebilirlik sağlamada müzeler aktif görev almaktadır. Her kesimden kişinin katılabileceği etkinliklerle kültürel mirasın yaşatılması sağlanabilir (Baki Nalcıoğlu, 2018, s. 134). Müzelerde SOKÜM'ü yaşatmada ve sürdürülebilirliğini sağlamada etkinlikler haricinde çeşitli projeler gerçekleştirilebilir. Vietnam'da 2002 yılında Etnoloji Müzesine UNESCO tarafından mali ve teknik destek sağlanmış, geleneksel el sanatlarının yok olma tehlikesiyle başa çıkmak amacıyla "Yoksul Gençler İçin İş Fırsatlarına Açılan Bir Pencere Olarak El Sanatları" projesi gerçekleştirilmiştir. Projeyle öğrencilerin kültürlerine ait el sanatlarını öğrenmeleri ve sürdürülebilirliğini sağlayarak korumaları hedeflenmiştir. Proje için Bac Ninh Eyaleti, Que Vo bölgesindeki Phu Lang çömlek köyü seçilmiştir. Köy yaklaşık olarak 600 yıllık el sanatları geçmişine sahiptir. Vietnam'da Phu Lang köyüne ait el sanatı ürünleri her yerde kolaylıkla bulunabilirken, artık köyde üretimin yıldan yıla düşmesiyle birlikte bulunabilirliği de azalmıştır. Bu sebeple Etnoloji Müzesi tarafından proje bu köyde gerçekleştirilmek istenmiştir. Projenin üç adımda gerçekleşmesi hedeflenmiştir:

1. Aşama: Vietnam Etnoloji Müzesinde çocuklar için el sanatlarının araştırılması, tanımlanması ve atölye derslerinin düzenlenmesi
2. Aşama: Temel sınıfta yer alan öğrenciler arasından seçilen ileri seviye sınıfın oluşturulması
3. Aşama: Projenin diğer zanaat köyleri arasında yaygınlaştırılması

Phu Lang köyündeki ustalar yaklaşık 100 öğrenciye çanak çömlek üretimine ilişkin temel bilgi ve beceriler aktarmışlardır. Kısa sürede öğrenciler Vietnam Etnoloji Müzesinde sergilenmek üzere çanak, çömlek hazırlamışlardır. Bunun yanı sıra serginin açılışında gösterilecek bir belgesel film de çekmişlerdir. Projeye “Çocuklara Geleneksel El Sanatları” adlı kitap yayımlanmış ve Vietnam'daki birçok müzeye dağıtılmıştır. Çocuklar geleneksel desenlerle yenilikçi tasarımları ortaya koymuş, hem daha yüksek kazanç elde etmişler hem de el sanatlarının yeniden ülke genelinde yayılmasını sağlamışlardır (Vietnam Periyodik Rapor, 2023).

İnsanlığın SOKÜM Temsili Listesine unsur kaydettirme konusunda müzeler etkin kurumlar olarak görülmektedir. Listeye kaydettilmesi istenen unsurlar için oluşturulan dosyalarda, SOKÜM unsuruyla ilişkili daha önce açılmış müze ya da unsurlara ait yeni müzelerin kurulması yönündeki hedefler taraf devletler arasında SOKÜM'ün korunmasında somut bir nitelik taşımaktadır. Müzeler; geleneklerle ilgili unsurları sergilemektedir. Ancak unsuru oluşturan süreçler hakkında bilgi verilmemesi veya bu unsurların sürekliliğinin sağlanmasından ziyade sadece sergilenmesi sonucunda söz konusu unsurlar yok olma tehlikesiyle baş başa kalabilir (Baki Nalcıoğlu, 2018, s. 136). Müzelerde SOKÜM eğitimi sergi, kurs ve atölye çalışmaları gibi aktivitelerle gerçekleştirilmektedir. Bu aktivitelerden biri Endonezya'da nesilden nesile aktarılan geleneksel batik boyamasıdır. Kumaş üzerine balmumu uygulaması şeklinde gerçekleşen boyama, Pekalongan şehri ekonomisinde aktif rol oynamaktadır. Şöyle ki yıllar boyunca her aile tarafından üretim yapıldığı için bir gelir kaynağı olmaktadır. Ancak artık gençler batik kültürü ve batik kariyerine eskiye nazaran daha az ilgi göstermeye başlamışlardır. 2006 yılında batik sanatı ve kültürünü yansıtan bir müze açılmış ancak ziyaretçiler tarafından çok fazla ilgi görmemiştir. Müze yönetimi tarafından batik kültürüne halkın ilgisinin azalması konusunda karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmek amacıyla çeşitli çalışmalara başlanmıştır. Bu amaçla okul müfredatına batik derslerinin eklenmesi çalışmaları planlanmıştır. Böylece Pekalongon şehrinde yer alan 230 okulda zorunlu olarak batik dersleri verilmeye başlanmıştır. İlk aşamada müfredata uygun olarak müzenin sergi salonlarında; batik teorisi, tarihi ve kültürel değerleri anlatılmıştır. Müze atölyesinde uygulamalı batik dersleri ile üretimin nasıl yapıldığı uygulamalı bir şekilde gösterilmiştir. Ayrıca uzman batik uygulayıcılarının okullarda ders vermeleri sağlanmıştır. Kumaş, mum, boya gibi malzemelerinin temininde sponsorlar bulunmuş ve program hızla büyümüştür. Program sayesinde öğrenciler batikte kariyer yapma konusuna ilgi duymaya başlamış ve öğrenciler için batik soyut bir kavram olmaktan çıkmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin ailelerinin de yeniden bu sanata ilgi duymasına olanak sağlanmıştır. Sonuçta öğrencilerin yaratıcı düşünme, sabır, özgüven ve iş birliği sağlama becerileri artırılmıştır (Batik Kültürü, 2023).

2.3.2.2. Kütüphaneler

SOKÜM Sözleşmesinde, kültürel mirası koruma konusu ön plana çıkmaktadır. Kültürel mirasın korunması; kimlik tespiti, tescili, kayıt altına alınması, belgelendirilmesi gibi bir dizi tedbiri içeren aşamalar bütünüdür. Koruma aşaması; toplama, düzenleme ve belgeleme işlemlerini kapsamaktadır (Seifi ve Soltanabadi, 2020, s. 360). Kütüphanelerin sürdürülebilirlik sağlamadaki rolü bu noktada dikkat çekmektedir. IFLA Kültürel Haklar raportörünün 2022 yılında yaptığı konuşmada şunlara değinmiştir. Kişilerin kültürel miras ve tarihleri hakkında bilgi sahibi olmaları bir haktır. Kültürel unsurlara erişimde tüm bireyler erişim ve katılım sağlayabilmelidir. Mültecilerin, göçmenler, azınlıklar ve yerli halkın gelenekleri, dil ve kültürlerini koruma çalışmaları sürdürülecektir. Kütüphaneler; bilgiye erişim hakkı ve kültürün korunmasında temel teşkil edecektir. IFLA herkesin kültüre erişimi için çalışmalarını sürdürüp, tüm dünyadaki kütüphanelerin kültürünü korumaya ve geliştirmeye yönelik programlar hazırlamaktadır. SOKÜM'ün korunmasıyla toplumun refahı sağlanacak, medeniyetin gelişmesi desteklenecektir. Kütüphaneler; okuryazar, bilgili ve katılımcı toplumları güçlendirmede gereklidir (IFLA Haber, 2023).

IFLA/UNESCO Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisinde, kütüphanelerin kültürel çeşitliliği, kültürlerarası diyalogu ve kişilerin aktif katılımını desteklediği bilgisi yer almaktadır. Bildiriye göre; kültürel ve dilsel çeşitlilik insanların ortak mirasıdır ve korunması gerekir. Karşılıklı güven ve anlayış ortamında kültürlerin çeşitliliğine saygı, hoşgörü ve iş birliği uluslararası güvenliğin sağlanmasında etkindir. Bu nedenle her tür kütüphane; uluslararası düzeyde kültürel ve dilsel çeşitliliği yansıtmalı, desteklemeli ve teşvik etmelidir. Kültürel çeşitliliklere herkesin eşit bir şekilde erişimini sağlamalıdır. Sözlü kültürün ve somut olmayan kültür unsurlarının korunmasını desteklemelidir. Kütüphanelerde kültürel miras konusunda programlar hazırlanmalıdır. Kütüphane faaliyetlerinin kullanıcıların aktif katılımı ile geliştirilmesi gerekir. Kütüphane personeli toplumun kültürel farkındalığını sağlamalıdır (IFLA Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi, 2023).

Doğal çeşitlilik ve çevrenin korunmasıyla kültürün korunması konusunun da birbiriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. IFLA İklim Eylem Planında Kültürel Miras Danışma Komitesi kültürel miras koleksiyonların muhafazasında; afet riskinin önlenmesi ve azaltılması ve yönetim konusunda önlemlerin alınmasının iklim direnci oluşturmada önemli bir yol olduğunu dile getirilmektedir (IFLA İklim Eylemi, 2023).

1954 yılında imzalanan Silahlı Çatışma Durumunda Kültürel Varlığın Korunmasına İlişkin Lahey Anlaşmasında dünyanın dört bir yanından taraf devletlerin kültürel varlığın korunmasının

karşılıklı olarak teminatını vermişlerdir. Bellek kurumları olarak kütüphaneler her türlü kültürel mirası koruyan ve mirasa erişim sağlayan paydaşlardır. SOKÜM’de söz konusu anlaşmaya dâhildir. Bu anlaşma IFLA tarafından imzalanan Dağlık Karabağ’daki kültürel mirası korumak amacıyla imzalanan bildiriye de desteklemektedir (Lahey Anlaşması, 2023).

Kütüphanelerin SOKÜM unsurlarını belgelendirme işlemleri de dâhil olmak üzere koruma aşamasında birtakım sorumluluklara sahip olduğu belirtilebilir. Aşağıda kütüphanelerin SOKÜM unsurlarını koruma aşamasında yer alan görev ve sorumluluklarına yer verilmektedir:

- Belgelendirme aşamasında kütüphaneler bu miras unsurunun yaratıldığı kültürel ortam hakkında bilgilendirilmelidir.
- SOKÜM unsurlarının yönetiminin sadece o unsurların kaydedilmesi aşamasının gerçekleşmesiyle tamamlanacağı düşünülmemelidir. İlgili kültür miras unsurunun sürdürülebilirliğinin sağlanması da ön koşuldur.
- SOKÜM ilgili unsuru yaratan ve sürdüren topluma aittir. Kütüphanelerin SOKÜM unsurlarını sürdürme çabaları ilgili toplumları güçlendirmelidir. İlgili toplumların SOKÜM unsurlarının korunmasına ilişkin kararlarında yönlendirilmesine olanak sağlanmalıdır.
- Ülkeler kendilerine ait kültürel mirası korumaktadır. Bu koruma işlemlerini destekleyen kütüphanelerin ilgili mirasa sahip toplumlarla iletişim kurup, koruma konusunda nasıl yardımcı olabileceklerini belirlemeleri gerekmektedir.
- Kütüphanelerde koruma uygulamalarının sürdürülebilirliği SOKÜM unsurlarında oldukça önemlidir. Sürdürülebilir olmayan koruma çalışmaları kültürel miras unsurlarını korumaya çalışan toplumlar için olumsuz sonuçlara neden olabilir (Bonn vd., 2017, s. 30).

SOKÜM’ün korunmasında Şili Ulusal Kütüphanesi tarafından Ulusal Kültürel Miras Günü (Día del Patrimonio Cultural) kapsamında 2020 yılında her türden dijital içeriğin paylaşılıp, kişilerin kültürel mirasa erişimi sağlanmıştır. Bu kapsamda Şili Şarap Mirası ve SOKÜM’ün Pedagojik Defteri kitaplarını içeren geleneksel bilgi üzerine çevrimiçi ders dizisi gerçekleştirilmiştir. Şili Ulusal Kütüphanesi Koruma ve Konservasyon Merkezi yöneticileri, kişilerin kişisel arşivlerini kendileriyle paylaşmalarını içeren çeşitli çalışmalar yürüttüklerini belirtmiştir. “Día del Patrimonio Cultural en Casa” kullanıcıları çevrimiçi yolla, kültürel miras alanları ve

koleksiyonlarla buluşturmayı sağlayan kütüphanelere verilebilecek örneklerden biridir (Şili Ulusal Kütüphanesi, 2023).

IFLA Indigenous Matters Section tarafından 2023 yılında Çin Şeceresinin “Dünü, Bugünü ve Yarını” konulu bir çevrimiçi etkinlik gerçekleştirmiştir. Çin tarihinde önemli bir yeri olan, “şecere” adı verilen soy kütüklerinde sosyal, etnik, folklorik, tarihi, ekonomik gibi pek çok konuda bilgi bulunmaktadır. Bazı aileler, teknolojik gelişmelerin etkisiyle mevcut şecere kayıtlarını bulut ortamında depolanıp, elektronik şecereler oluşturmaya başlamışlardır. Elektronik şecere kayıtlarının yaygınlaştırılması için aileleri teşvik etmek amaçlanmaktadır. Böylece dijital müzede soyağacı daha zengin sergilenebilecek ve nesillere aktarılabilir. Toplantıda Şangay Kütüphanesinin şecere kayıtları koleksiyonu anlatılmıştır. Bu koleksiyon kütüphane tarafından dijital teknolojiler kullanılarak erişime açılan bir çevrimiçi platformdur. Şecere kayıtlarında zamansal tarama, göçmenlik haritaları gibi bilgileri sunabilmek için görselleştirme teknolojileri kullanılmıştır (IFLA Indigenous Matters Section, 2022).

2.3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları (STK) SOKÜM’ün korunmasında akredite olması koşuluyla danışsal organ olarak görev alan hükümet dışı kurum ve kuruluşlardır. SOKÜM’ün korunmasında STK’ların rolü SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesinin *Taraf Devletlerin Rolü* başlıklı 11/b maddesinde “*kendi toprağı üzerinde bulunan SOKÜM’ün çeşitli öğelerini grupların, toplulukların ve ilgili Hükümet dışı kuruluşların katılımıyla, belirleyecek ve tanımlayacaktır.*” şeklinde açıklanmaktadır (SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesi, 2003). Akredite olmayı isteyen STK’ların seçimi ise sözleşmenin Danışsal Örgütlerin Akreditasyonu başlıklı 9. maddesinde yer almaktadır. Akreditasyon süreci komitenin, SOKÜM alanında yetkileri kabul edilmiş olan STK’ların akredite edilmesi Genel Kurula önerilmesi süreciyle başlamaktadır. Komite, akreditasyona ilişkin iş ve işlemleri de kurula önermektedir. Kurulun kabul etmesi sonucunda STK’lar akredite edilir ve danışsal örgüt olarak kabul edilir. Akredite olan STK’ların akreditasyonuna son verilebilir. Türkiye’de sözleşmeye akredite edilen STK’lar ise aşağıda sıralanmaktadır (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 2023):

- Akşehir Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği
- Anadolu El Sanatlarını Yaşatma ve Geliştirme Derneği Geleneksel Sanatlar Derneği
- İstanbul Çamlıca Klasik Sanatlar Merkezi
- Kültürel Araştırmalar Vakfı

- Okçular Vakfı
- SOKÜM Derneği

Sözleşmenin *Topluluk, Grup ve Kişilerin Katılımı* başlıklı 15. maddesinde ise taraf olan her devletin SOKÜM'ün korunmasında toplulukların, grupların ve kişilerin katılımlarını sağlamaya teşvik etmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

2.3.2.4. Yükseköğretim Kurumları

Yükseköğretim kurumları bünyesinde yer alan araştırma merkezleri de SOKÜM'ü düzenleme, tanıtım ve eğitim gibi faaliyetlerle koruma ve sürdürülebilirlik sağlamada etkin kuruluşlardır (Şener ve Önal, 2024, s. 820). Aşağıda aktif olarak çalışmalar yürüten uygulama ve araştırma merkezleri (UAM) örnek olarak verilmiştir (SOKÜM Alt Çalışma Grubu Raporu, 2022):

- Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü UAM
- Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Aşıklık Geleneği UAM
- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Geleneksel Sporlar ve Oyunlar UAM
- Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Niğde Yöresi ve Kültürü UAM
- Süleyman Demirel Üniversitesi SOKÜM UAM

Üniversitelerde SOKÜM eğitimiyle (Zhao, 2025, s.7):

- Geleneksel tekniklerin aktarılmasının yanı sıra öğrencilerin geleneksel kültürle bağ kurması sağlanır.
- Geleneksel kültür modern sanatsal kavramlarla bütünleşerek yeni, canlı ve çağdaş bir alanda yer almasına olanak tanınır.
- Disiplinlerarası iş birliği ve kaynak entegrasyonunun sağlanmasıyla dijital koruma, pazar geliştirme ve geleneksel kültürün modern yollarla yayımı mümkün hale gelir.

Yükseköğretimde SOKÜM eğitimiyle öğrencilerin; SOKÜM'ü öğrenmeleri, kendi tasarımlarında uygulamaları, teknoloji yoluyla görünürlüğünü artırmaları sağlanır. Üniversitelerde SOKÜM dersleriyle; SOKÜM kültürünün niteliği ve araştırma ve yönetim

teknikleri artırılabilir. Ancak mirasçı yetiştirme konusunda doğal ortamdan yoksun yerler olacakları da unutulmamalıdır (Yan ve Li, 2023, s. 15).

2.3.3. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Miras Konusunda Bilgi Merkezlerinde Verilen Eğitim

IFLA/UNESCO Halk Kütüphaneleri Bildirisi ilk olarak 1949 yılında yayımlanmıştır. Kütüphanelerin toplumdaki rolü değişikçe bildiri geliştirilip güncellenmiştir. 2022 yılında güncellenen IFLA-UNESCO bildirgesinde ise halk kütüphanelerinin görevleri belirtilmiştir. Burada halk kütüphanelerinde teknolojik gelişmelerle birlikte toplumun kültürel çeşitliliğini her yaşta kullanıcıya hitap edebilmesi için çalışmalar yapılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Halk kütüphanelerinin bilgi, okuryazarlık, eğitim, kapsayıcılık, sivil katılım ve kültürle ilgili temel hedeflerinin merkeze alınarak görevlerini yerine getirecekleri belirtilmiştir. Aynı zamanda örgün ve yaygın eğitimi desteklemek, bilgiye uzaktan erişim fırsatı sunmak, sözlü gelenek dâhil olmak üzere yerel bilgi ve mirasın korunması ve paylaşımında halkın katılımını sağlamak, kültürel çeşitliliği desteklemek, kültürel ifadelerin ve mirasın korunmasında dijitalleştirmeyi teşvik etmek gibi hedefler yer almaktadır. Kütüphanelerin; kullanıcılarının tüm kaynaklardan yararlanabilmeleri için eğitim programları düzenlemeleri gerekliliği hususu da bildirmede yer almıştır (IFLA-UNESCO Halk Kütüphaneleri Bildirgesi, 2022).

Bilgi merkezlerinde mesleki eğitimle; öğrencilerin mesleki kimliklerini tarihsel örnekler aracılığıyla güçlendirilmesi, temel yetkinliklerin sağlanması ve öğrenme memnuniyetinin artmasına fırsat sunulması gibi kazanımları beraberinde getirebilir (E-VOKED Projesi, 2018). Bu bağlamda öncelikle mesleki eğitimin kavramsal olarak tanımlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Mesleki eğitim; toplumun ihtiyacı gözetilerek, kişileri belirli bir mesleğe hazırlamak amacıyla ve yalnızca o mesleği bilen kişiler tarafından verilen, çalışmak için bir eğitim programıdır. Dolayısıyla mesleki eğitim, kişilere belirli bir mesleğe dair, bilgi ve beceri kazanmalarını sağlayan, kişinin yeteneğini geliştiren eğitim şeklidir (Özsoy, 2015, s. 174). Mesleki eğitim bireye kazandırdığı, bilgi ve becerilerle ülkenin toplumsal, sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sunmaktadır (Sağlık ve Aykaç, 2018, s. 26). Kütüphaneler açısından değerlendirildiğinde dönemin Milli Kütüphane Başuzmanı görevini sürdüren Salgır; Varlık dergisindeki yazısında kütüphanelerin halkın eğitimi konusundaki değerinin henüz anlaşılamadığına değinerek, ülkenin kalkınmasında halkın ihtiyacı olan kursları açmanın da kütüphanenin görevleri arasında yer aldığını belirtmiştir (Salgır, 1962, s. 11). Bu bağlamda halk kütüphanelerinin amaçları arasında eğitim ve kültür terimleri sıklıkla yer almaktadır (Atılğan, 2004). Halkın üniversitesi olarak da nitelendirilen halk kütüphaneleri halkın eğitimiyle ilgili

kurum ve kuruluşlara yardımcı olmak ve bir eğitim ve kültür merkezi olmasından dolayı yetişkin eğitimiyle ilgilenme temel görevlerini yerine getirmelidir (Uyanık, 1984, s. 42).

Yerel eğitim ortamlarında sağlanan eğitimle farkındalık ve sürdürülebilirliğin sağlanması mümkündür (Cros, 2023, s. 4). SOKÜM'ü uygulamalı eğitimle korumak mümkündür. SOKÜM unsurlarının eğitimi ise örgün ve yaygın eğitim sistemi, tanıtım, geliştirme ve SOKÜM uygulayıcıları aracılığıyla gerçekleştirilebilir (Yulfo, 2022, s. 320). UNESCO SOKÜM Sözleşmesinde önerilen koruma önlemleri arasında nesilden nesile aktarma yoluyla sürdürülebilirlik hususu üzerinde sıklıkla durulmaktadır. UNESCO tarafından 2015 yılında düzenlenen konferansta sunulan müze ve koleksiyonların korunması, tanıtılması, çeşitlilikleri ve toplumdaki rolüne ilişkin önerisinde; müzelerin kültür aktarımı, kültürlerarası diyalog, öğrenme ve eğitim alanları oldukları ve sosyal uyum ve sürdürülebilir kalkınmada önemli rol oynadıklarından bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra eğitimin müzelerin en temel işlevi olduğu, müzelerin eğitim kurumlarıyla ortaklaşa eğitim programlarıyla örgün ve yaygın eğitimi destekleyen yaşam boyu öğrenme merkezleri oldukları ve toplumsal olayları anlamada kişilere bilgi ve deneyim sağlayabilecekleri üzerinde durulmuştur (UNESCO Müze Önerisi, 2015).

Toplumsal kalkınmada kütüphaneler aşağıda yer alan ilkeleri gerçekleştirirler

(Abu vd., 2011, s. 64):

- Bilgi teknolojilerine halkın erişiminin sağlanması,
- Kişilerin bilgi erişimi ve bilgi edinimine katkı sağlanması,
- Toplumda yaşam boyu öğrenmeyi teşvik eden programların yürütülmesi,
- Birey, grup ve hükümetler arasında bağlantı kurulması.

Kütüphane, müze ve diğer kültürel bellek kurumlarının toplumu eğitmek amacıyla program geliştirmek ve sunmak gibi görevleri de yer almaktadır (Bell, 2002, s. 1). Toplumsal kalkınmada bilgi merkezlerinin eğitimde alması gereken sorumluluklara aşağıda değinilmiştir.

- Bilgiye erişim ve öğrenme sürecinde görev üstlenebilmesi,
- Herkesin erişim sağlayabileceği ve herkesin öğrenme ortamı olarak benimseyebilmesi,
- Sivil katılıma teşviki sağlayabilmesi,

- Kaynaklar ve toplumsal katılım arasında köprü oluşturabilmesi,
- Topluluk içinde ekonomik canlılığı teşvik edebilmesi (Scott, 2011, s. 191).

2.3.4. Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Ekonomiye Etkisi ve Bilgi Merkezleri

Kültür ekonomisi; kültürel emeğin, fikri mülkiyet hakları gözetilerek ortaya çıkan ürün, etkinlik ve eserlerin, tüketiciyle buluşmasını sağlayan endüstri olarak tanımlanabilir. Kültür ekonomisiyle kültürel miras ürünleri dünya üzerinde daha geniş bir etki yaratmakta ve yerli kazanımların görünürlüğünün artmasına yardımcı olmaktadır (Erataş vd., 2013, s. 25). Kültür ekonomisi; kültür endüstrisi, yaratıcı ekonomi gibi farklı şekillerde nitelendirilmektedir. Somut olan ya da somut olmayan mirasın bu ekonomi türünün kaynağı olduğu belirtilmektedir (Özdemir, 2018, s. 15). Birbirinden bağımsız olgular olan bilim, teknoloji ve ekonomi ile kültürü bütünleştiren faktörün yaratıcılık olduğu bir gerçektir (Özdemir, 2009, s. 78). Kültürel ve yaratıcı endüstriler sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Kültür endüstrisinin hem kültür hem de ekonomiye katkı sağlaması açısından toplumsal kalkınmada etkin olduğu belirtilmektedir (Yang ve Černevičiūtės, 2017, s. 231).

SOKÜM'ün de toplumun ekonomik gelişmesi için araç olduğu belirtilebilir. Ekonomiye katkısı sonucunda bölgesel ve ulusal kalkınma sağlanacaktır. SOKÜM'ün kültürü yansıtması ve özgünlüğü nedeniyle küreselleşmenin bir sonucu olan tek tip olma durumunun önüne geçilmesi, kendi değerini koruması ve bunu ekonomiye yansıtmasıyla toplumun ekonomik kalkınması gerçekleştirilecektir (Özkan, 2019, s. 231). Ekonominin değerli bir kaynağı olarak SOKÜM'ü koruma faaliyetleri; toplum, insanlar ve miras taşıyıcılarını içermelidir. Geleneklerin küresel zenginliği, turistlerin yeni kültür hakkında bilgi edinme motivasyonu, el sanatları, gösteri sanatları ya da ritüelleri deneyimleme gibi pek çok etmen SOKÜM'e yönelimi sağlamaktadır (Petronela, 2015, s. 731). SOKÜM'ün ekonomik gücünü ön plana çıkarmak için;

- Topluluk odaklı koruma çalışmalarına yatırım,
- SOKÜM'ün dijital ve uluslar arası tanıtımı,
- Yerel zanaatkarlar için politik altyapıyı geliştirip daha fazla mali destek sağlama,
- SOKÜM'ün ekonomik etkisine ilişkin istatistiksel izleme ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin gerçekleşmesi sağlanmalıdır (Matovicve Arsenijevic, 2025, s. 17).

Toplumsal kalkınmada kültürel miras unsurlarının sürdürülebilirliğiyle yalnızca ekonomik değil aynı zamanda eğitsel, sosyal ve toplumsal açıdan faydalar sağlanır. Halkın aktif katılımının ilk öncelik olacağı bu süreçte SOKÜM'ün ekonomiye katkı sağlamasında aşağıda belirtilen unsurların gerçekleşmesi gerekmektedir (Hribar vd., 2015, s. 103):

- Uygun kültürel mirasın tanımlanması,
- Paydaşlarla ilişkilendirme,
- Miras unsurunu uygun bir hizmete dönüştürme,
- Dönüştürülen miras unsurunu kullanıcıya erişim sağlama

SOKÜM'ün toplumsal kalkınmadaki ekonomik değeri; halkın bilgi ve becerilerinin güçlendirilmesi, sosyal uyum, turist sayısı, turistlerin tüketimi ve çeşitli sosyal ölçümlerle belirlenebilir (Petronela, 2015, s. 732). SOKÜM'e halkın aktif katılımı ve doğru yönetimi; çevre kalitesinin iyileştirilmesi, sosyal uyumun sağlanması, turizmin geliştirilmesi, yatırımların ve istihdam olanaklarının artması gibi pek çok olumlu sonucu da beraberinde getirmektedir (Dümcke ve Gnedovsky, 2013, s. 7).

Toplumsal kalkınmada öncelikle kütüphaneler olmak üzere kültürel bellek kurumları halkın ekonomik gelişmesinde doğrudan ya da dolaylı olarak rol alabilir. Müzeler toplumu ilgilendiren kültür, eğitim, bilim, sanat ve turizm gibi pek çok alanda doğrudan yer almaktadır (Mercin, 2007, s. 158). Sınırlı finansal kaynaklar, bilgi eksikliği, istihdam yoksunluğu yani sosyal, ekonomik ve kültürel yetersizliklere sahip bölgelerin gelişmesinde kütüphaneler çeşitli rollerle toplumun kalkınmasına olanak sağlayabilir. Toplumun ekonomik kalkınmasında dolaylı olarak kütüphanelerin görev ve sorumluları ise aşağıdaki maddelerde listelenmektedir:

- Eğitime destek,
- Yaşam boyu öğrenme olanakları,
- Mesleki eğitimde teknik ve teorik bilgi edinimi,
- İstihdam becerisi sağlama,
- Toplumun kültür seviyesini artırma,
- Toplumun hayat kalitesini artırma şeklinde belirtilebilir (Tunç, 2015, s. 10).

2.3.5. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Birleşmiş Milletler (BM) 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle SOKÜM'ün korunması konusu çeşitli hedeflerle ilişkilendirilebilir. Mesleki eğitimle istihdam alanları sağlama, sosyal uyum sağlamada etkililik ve toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama gibi pek çok koruma faaliyetlerinin yer aldığı belirtilebilir. Aşağıda BM 2030 hedefleriyle ilişkilendirilmiş maddelere yer verilmiştir (United Nations 2030, 2023). UNESCO tarafından SOKÜM ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin dünyadan örneklerle açıklandığı bir araç kutusu oluşturulmuştur. Bunlara ek olarak SOKÜM ile ilgili örnekler ve sürdürülebilir kalkınmayla olan ilişkisine dair açıklamalar yer almaktadır (UNESCO Sürdürülebilir Kalkınma, 2023).

Sürdürülebilir kalkınmanın dört numaralı hedefinde nitelikli eğitimi desteklemek için herkes için yaşam boyu öğrenme hedeflenmektedir. İspanya'da yer alan Escuela Taller Eğitim Okulu, yerel işgücü piyasasında zanaatkarlığı kullanarak miras oluşturmak ve peyzaj becerilerinde artan eksiklikleri gidermek amacıyla açılmıştır. Escuela Taller Eğitim Okulunda, tarihi yapılarının iyileştirilmesi ve korunmasıyla ilgili el becerilerinin geliştirilmesi için uzmanlık eğitimleri verilmektedir. Program gençlere mesleki nitelik ve istihdamın yanı sıra geleneksel el sanatları becerilerinin gelecek nesillere aktarılmasının sürdürülmesini amaçlamaktadır. Bu okul ayrıca SOKÜM değerlerine ilişkin farkındalık sağlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınmayla ilişkilendirildiğinde kaliteli eğitim sağlamada etkili olduğu ve sürdürülebilir sanayileşmeye teşvik sağladığı belirtilebilir. SOKÜM ile ilişkilendirildiğinde geleneksel işçilik alanında kültürel çeşitliliğin ve kültürün sürdürülebilir kalkınmaya etkisinin bilinciyle tüm öğrencilere gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir (EscuelaTaller Eğitim Okulu, 2023).

Sürdürülebilir kalkınmanın beş numaralı hedefinde ise toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm dünyada kadınların ve kız çocuklarının eğitilmesini sağlamak hedeflenmektedir. Gada sistemi, Etiyopya'da Oromo halkı tarafından kullanılan bir yönetim şeklidir. Sosyal ekonomik, dini, siyasi faaliyetlerin düzenlenmesi, kadın haklarının korunması gibi konularla ilgilidir. Sosyal uyum sağlama konusunda bir mekânizma işlevi görmektedir. Gada sistemi uygulama ve gelenekleri 2016 yılında SOKÜM listesine eklenmiştir. Sürdürülebilir kalkınmayla ilişkilendirildiğinde barış ve adaletin sağlanması ve güvenli toplumların desteklenmesinde etkili olduğu belirtilebilir. Aynı zamanda Gada sistemi toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadın ve kız çocuklarının eğitilmesine katkı sağlamaktadır. SOKÜM'le ilişkilendirildiğinde

ise sözlü gelenek ve anlatımlar, gösteri sanatları, sosyal uygulamalar, ritüeller, doğa ve evrenle ilgili uygulamalarda yer aldığı ifade edilebilir (UNESCO Gada Sistemi, 2023).

Sürdürülebilir kalkınmanın sekiz numaralı hedefinde 2030 yılına kadar üretim faaliyetlerinde istihdam yaratma, girişimcilik, yaratıcılık ve yenilikçiliğin desteklendiği politikaların üretilmesi amaçlanmaktadır. Üretim ve tüketim küresel kaynak verimliliğinin devamlı artırılması, sürdürülebilir üretim ve tüketimin artırılması amaçlanmaktadır. Gençler ve özel gereksinimli bireyler dâhil olmak üzere üretimde tüm kadın ve erkeklerin istihdamda yer alması hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra işsiz ya da eğitim almamış gençlerin oranının azaltılması da amaçlanmaktadır. SOKÜM ile ilişkilendirildiğinde el sanatları, geleneksel dokumacılık gibi faaliyetlerin yeni istihdam yaratmada etkili birer örnek olacağı düşünülebilir. Üretime aktif katılım sağlanabilir. İstihdam yaratan, yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir turizmin desteklenmesi amacıyla politikalar üretilmesi hedeflenmektedir. Tayland'ın Surin eyaletinde boyama ve ipek dokuma çalışmaları yapılmaktadır. Bölgede bin yılı aşkın süredir yapılan ipek dokumacılığı krallıklar arasında hediyeleşmede kullanılmaktaydı. Etnik dokuma desenleri yerel geleneksel bilgiler kullanılarak geliştirilmiştir. Bugün dokuma ve boyama geleneği okullarda ve devlet destekli programlarda öğrenilebilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmaya etkisi düşünüldüğünde dut ağacı dikimi, yetiştiriciliği, desenleri dokuma ve boyama etkinlikleri gibi pek çok aşamanın yer aldığı adımların her biri farklı istihdam alanı sağlamaktadır. Üreticinin makul koşullarda üretmesi ve ürünlerinin satışını yapması desteklenmektedir. Hükümet tarafından orta düzey dokumacıların yerel halka ve ziyaretçilere ürünlerini satabilecekleri yeşil pazarların kurulması desteklenmektedir. Sürdürülebilir kalkınmada insana yakışır iş ve işlemleri, ekonomik büyüme ve istihdamı desteklemesi bakımından etkilidir. SOKÜM alanlarından ise geleneksel işçilik başlığı altında boyama ve dokumacılık işlemlerinin yer aldığı belirtilebilir (Surin Dokumacılığı, 2023). SOKÜM'ün korunması sürecinin; sosyal uyum, toplumsal cinsiyet eşitliği, mesleki eğitim sağlama, kültürel etkileşim gibi pek çok unsuru kapsayan çok yönlü bir faaliyet olduğu belirtilebilir.

2.4. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI DİJİTALLEŞTİRME

Kültürel miras öğelerini korumak ve erişilebilir kılmak amacıyla kurulan kültürel bellek kurumları teknolojik gelişmelerden yararlanarak görevlerini sürdürmektedir (Öztemiz, 2016, s. 1). Dijitalleştirme işlemi yazılı, görsel ya da işitsel kaynağın bilgisayar hafızasına tanımlanması, korunması, işlenmesi ve erişime sunulmasıdır (Yankın, 2019, s. 10). Kültürel bellek kurumlarında dijitalleştirme çalışmaları kültür öğelerini koruma ve erişime açma amaçları

çerçevesinde uygulanmaktadır (IFLA, 2002). Erişime açılan kültürel miras unsurlarıyla hem toplumun kültürel ve ekonomik yönden gelişmesi sağlanacak hem de bireylerin entelektüel gelişimleri desteklenecektir (Öztemiz, 2016, s. 2). SOKÜM toplandıktan sonra daha geniş kitlelerce erişilebilir hale gelebilmesi önemlidir. Bilişim hizmetleri gibi çağdaş kültür endüstrilerinden yararlanıp SOKÜM unsurlarının dijitalle dönüştürülmesi sonucunda; koruma, geleceğe aktarılma ve erişime sunulmasıyla insanlığın kültür tarihine ışık tutulacaktır (Özdemir, 2009, s. 86). SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi zamansal ve mekânsal engelleri ortadan kaldırıp, statik korumadan dinamiğe evrilmesine teşvik eder (Tu ve Chen, 2025, s. 30).

Koleksiyonları dijitalleştirme; erişilebilirliği ve yönetimi sağlamanın yollarındandır. Bazı belgeleme işlemleri yerlerin ve mimari eserlerin fotoğraflarının çekilmesi şeklinde olabileceği gibi hikâye, anı ve inançları anlatarak ya da el sanatları, gelenek ve göreneklerin nasıl gerçekleştirilebileceğine ilişkin video kayıtları yoluyla da gerçekleştirilebilir. Dijital koleksiyonun erişilebilirliği yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde SOKÜM hakkında farkındalık sağlanmasında etkilidir. Yerel düzeyde SOKÜM'ün görünürlüğü belirli bir topluma ait; gelenek ve görenekleri geçerli kılmaya ve neredeyse unutulmak üzere olan uygulamaları canlandırmaya yardımcı olur. Aynı zamanda başka ülkelere ait kültürel değerleri görme şansı vermesiyle kültürel tanıtımın sağlanmasına olanak tanır. Dijital ortama aktarılmasından sonraki adımın ise dijital sergileme olacağı düşünülmektedir. Bilgi merkezleri dijital erişime fırsat sağlayacaktır. Bilgi merkezleri ve kullanıcıları açısından çevrimiçi koleksiyona sahip olmak avantajdır. Çünkü bu koleksiyona erişim, yerel unsurlarla etkileşim içinde olunmasını mümkün kılar. Aynı zamanda kullanıcıların SOKÜM unsurlarına katkı sağlamalarının bir yolu olarak da çevrimiçi platformların varlığı düşünülebilir. Fotoğraf, kaset, CD ve resim gibi kaynaklar her zaman kaybolma ve yıpranma riskiyle karşı karşıyadır. Ancak bu formatlardaki unsurların dijitalleştirilerek tek bir ortamda korunması; hem kaybolma riskini azaltmış olacak hem de yedekleme işleminin de gerçekleşmesini sağlamış olacaktır (Kanada Rehberi, 2022).

2.4.1. Bilgi Merkezlerinin Görevleri

SOKÜM unsurlarının dijitalleştirilmesinde bilgi merkezleri aşağıdaki görevleri yerine getirmektedir:

- Kültürün sürdürülebilirliğiyle gelecek nesillere aktarılması,
- Dijitalleştirilmiş materyalin güvenliği,
- Arşiv erişiminin kolaylaştırılması,

- Halkın kültürel mirasa hızlı ve etkin erişebilmesi,
- Dijital kopyaların orijinalliğinin ve kullanılabilirliğinin sağlanması (Hariri, 2021, s. 152).

2.4.2. Dijitalleştirme İşlemleri

SOKÜM'ün dijital ortama aktarılması için gerekli olan işlemler aşağıda belirtilmiştir.

- 1) Dijitalleştirme projelerinin tanımlanması: Dijitalleştirilecek miras unsurlarının, dijitalleştirilmeye uygun bulunmasının nedeni açıklanabilmelidir. Aynı zamanda dijitalleştirilecek materyalin hedef kitlesi de belirlenmelidir (Aslan, 2004, s. 231).
- 2) Seçim: Dijitalleştirilmesi planlanan kültürel miras unsurunun belli kriterler gözetilerek seçimi sağlanmalıdır. Daha fazla kullanıcının erişimini sağlamak ya da yıpranmanın önüne geçmek ve kayıp riskine karşı muhafaza etmek gibi durumlar göz önünde bulundurularak seçim yapılmalıdır (UC Kütüphaneleri, 2023).
- 3) Dönüştürme: Verinin dijital ortama aktarılması işlemidir.
- 4) Kalite Kontrol: Dijitalleştirme projelerinde kalite kontrol adımı son derece önemlidir. Farklı türdeki kültürel miras unsurları, farklı tarama süreçlerini gerektirir. Kalite kontrol programı geliştirilirken, kültürel miras unsurlarının türleri dikkate alınmalıdır. Bir kalite kontrol programının içeriğinde; ana materyal ve kopyalarına ait üst veri bilgileri belirlenmelidir. Kalite kontrolünde kullanılması öngörülen yöntem ve kalite kontrolünde uygulanması planlanan kararlar belirlenmelidir. Görüntü dosyaları için çözünürlük, görüntü modu, hızı ve görüntünün formatı gibi özelliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Meta verilerle ilgili temel ölçütlerin belirlenmiş olması gerekmektedir. Açıklayıcı, teknik, yönetsel tüm meta verilerin göz önünde bulundurularak kalite kontrol süreci gerçekleştirilir. Duyulamayan bir ses dosyası, anlaşılamayacak kadar karanlık görseller, tarama esnasında ortaya çıkabilecek görsel sorunlar, yanlış dosyaya ait meta veriler kalite kontrol aşamasında ortaya çıkabilecek sorunlardandır (WSU Kütüphaneleri, 2023).
- 5) Koleksiyon Yönetimi: Dijital görüntü koleksiyonunun amaçlandığı şekilde kullanılabilmesi dijital dönüşüm standartları ve kalite kontrollerinin yanı sıra koleksiyonun nasıl oluşturulduğu ile de ilgilidir. Koleksiyon yönetiminin amacı hem kısa vadede erişimi sağlamak hem de uzun vadede mevcut kullanımda gelecekteki

beklentileri karşılayabilmektedir. Taranan görüntüleri kullanım amacına uygun hale getirme, görüntüler ve kullanıcı arayüzü arasında işlevselliğin sağlanması, dijitalleştirilen verinin korunması, görüntü dosyalarının düzenlenmesi gibi iş ve işlemlerin yerine getirilmesi beklenmektedir.

- 6) Üstveri Kullanımı: Bilgi kaynağının formatını temsil eden bilgi teknolojisi tabanlı standartlar ile bilgi kaynağını tanımlama ve sınıflandırmaya yönelik standartlar SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinde belirlenmesi gereken unsurlardandır. SOKÜM'ün korunması ve kayıt altına alınması söz konusu olduğunda görsel ve işitsel bilgi kaynakları ve formatları destekleyen bir platform yapısı önemlidir. SOKÜM'ün kayıt altına alınması ve erişilebilirliğinin sağlanmasında standartlar etkili olmaktadır. METS (Metadata Encoding and Transmission Standart) ve nesne tanımlamada MODS (Metadata Object Description Schema) ve görsel materyalin tanımlanmasında IPTC (International Press Telecommunications Council) standartları kurumlar tarafından tercih edilmektedir. Karşılıklı çalışabilirlik sağlayan Dublin Core ve Genişletilmiş Dublin Core standartları ve arşivsel materyallerin tanımlanmasında kullanılan EAD (Encoded Archival Description) standartları da kullanılabilir. SOKÜM ürünlerini içeren eğitim materyallerini tanımlamada ise LOM (Learning Object Metadata) standardı kullanılmaktadır (Çakmak ve Özel, 2016, s. 752).
- 7) Teknik Altyapı: Dijitalleştirme işlemlerinde kullanılacak uygun araç ve gereçlerinin temin edilmesi aşamasıdır (Aslan, 2004, s. 232).
- 8) Dağıtım ve Sunum: Dijitalleştirilen materyalin dağıtım ve sunumu çevrimiçi erişim ortamlarında olabilir. Aynı zamanda kullanıcı istekleri doğrultusunda e-posta yoluyla da erişim sağlanabilir.
- 9) Koruma: Dijitalleştirilen unsurun uzun dönemde korunmasını sağlayacak bir arşiv oluşturmak ve politikalar geliştirmek koruma aşamasında gerçekleştirilmesi beklenen çalışmalardandır. Dosya bozulması ve medya arızasına önlemlerin alınması, teknolojik geliştirmede stratejik plan ve politikaların tamamıdır. Dijital koruma politikaları, bir kuruluşun dijital içeriği için ileride kullanmak üzere hazırlanmış taahhüttür. Koruma politikası açık ve eksiksiz teknik özellikleri, yeterli tanımlayıcı meta verilerini içermelidir (ALCTS, 2023).

- 10) Dijitalleştirme Projelerinin Yönetimi: Dijitalleştirme işlemlerinde tüm süreçler etkin yönetilmeli, takım çalışması teşvik edilmeli, teknik destek ve içerik paylaşımı sağlanmalıdır (Çakmak ve Özel, 2016, s. 751).

2.4.3. Dijital Koruma İşlemleri

Kurumlar dijital varlık gruplarına yönelik çeşitli güvenlik tedbirlerini almakla yükümlüdür, Aşağıda ilgili güvenlik tedbirleri maddeler halinde yer almaktadır (Bilgi ve İletişim Güvenliği Rehberi, 2020, s. 35).

- Ağ ve sistem güvenliği,
- Uygulama ve veri güvenliği,
- Taşınabilir cihaz (telefon, tablet, bilgisayar) ve taşınabilir ortam (CD, DVD, bellek) güvenliği,
- Ağ servislerinin güvenliği,
- Personel güvenliği,
- Fiziksel ortamların güvenliği,

SOKÜM'ün dijital ortamda tanımlanması ve erişilebilirliğinde yer alacağı platform ve kullanılacak standartlar son derece önemlidir. Dijitalleştirilen SOKÜM'ün yer alacağı platformun;

- Açık kaynak kodlu bir yazılımda mı yoksa ticari bir yazılımda mı yer alacağı,
- Dünya çapında tanımlama standartlarını desteklemesi gerekliliği,
- Uzun süreli depolama altyapısına sahip olması,
- SOKÜM unsurlarının çeşitliliği ve farklı formatlarda oluşturulmuş bilgi kaynaklarına erişim sağlayabilecek yapıda olması,
- Açık veri kaynaklarıyla çalışabilme özelliklerine sahip olması,
- Kullanıcı dostu arayüze sahip olması gibi etmenlerin açıkça belirlenmesi gerekmektedir (Çakmak ve Özel, 2016, s. 751-752).

SOKÜM'ün dijitalleştirilmesin sonuçları:

- Yerel kültürün sınırları aşır tüm dünyada erişilebilir olması,
- Web bağlantılarının yaygınlaştırılması,
- Yer ve zaman kısıtlamalarının ortadan kalkması,
- Kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Kültürel mirasa erişim daha hızlı olurken, maliyetinin daha az olmasına olanak sağlaması,
- Bilginin kullanıcıya erişim şeklinde çeşitlilik olması,
- Kültürel etkileşime olanak sağlaması,
- Yerel ekonomik kalkınmaya destek olması,
- Kültürel katılıma olanak sağlaması.

SOKÜM'ün yaşayan doğasının canlandırılması ya da başka bir ifadeyle SOKÜM'ün canlı ve aktif yönlerini somutlaştırmak amacıyla yeni araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bilgi merkezlerinde kültürel mirasın dijital kopyalarını oluşturmak amacıyla tarama, fotoğraflama, 3B yeniden yapılandırma gibi işlemler yapılmaktadır. Aynı zamanda görselleştirme, oyunlaştırma, artırılmış gerçeklik gibi yenilikçi uygulamalar da son zamanlarda popülerlik kazanmaktadır. Bu uygulamalar, SOKÜM unsurlarının dijitalleştirilmesinde SOKÜM'ün tüm yaşam döngüsüyle ilgili uygulamaların somutlaştırılmasına olanak sağlamaktadır (Hou vd., 2022, s. 2).

2.4.4. Somut Olmayan Kültürel Mirası Dijitalleştirme Teknolojileri

SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi günümüzün teknolojik imkânları ışığında çeşitli yollarla gerçekleştirilebilmektedir. Hareket yakalama, canlandırma ve 3B teknolojileriyle SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi sağlanabilir. Geleneksel yöntemlerle arşivleme SOKÜM'de oldukça sınırlıdır.

2.4.4.1. Hareket Yakalama

SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinde hareket yakalama (motion capture) teknolojileri son zamanlarda oldukça popülerlik kazanmıştır. Hareket yakalama canlıların ve nesnelerin hareketlerinin kaydedilmesi ve bu hareket verilerinin sanal karakterlere uygulanmasıdır. Hareket

yakalama yüz ifadelerini ve mimikleri kaydedebilmektedir (Delbridge, 2016). Hareket yakalamanın amacı; istenilen ortam ve koşullara uygun gerçeğe yakın ve yüksek kalitede animasyonlar üretebilmektir. Hareket yakalama; akustik, mekânîk, manyetik ve optik sistemler kullanılarak gerçekleştirilmektedir (İlhan, 2017, s. 7).

Hareket yakalama teknolojileri performans ile ilgili kültür unsurlarının korunmasında önemli bir kayıt aracı haline gelmiştir. Örneğin; Kıbrıs halk danslarının korunmasını hedefleyen bir projede, halka açık dijital halk oyunları arşivinin oluşturulması amaçlanmıştır. Yerel kültür kurumları tarafından tutulan video kayıtlarına ek olarak, geleneksel dansları icra eden uzman dansçıların hareket verilerini kaydetmek ve arşivlemek amacıyla hareket yakalama teknolojilerinden yararlanılmıştır (Stavrakis vd., 2012).

Güneydoğu Asya geleneksel danslarının öğretilmesinin hedeflendiği başka bir çalışmada, öğretici ve araç eksiklikleri üzerinde durulmuştur. Dansı öğretmek için jest ve hareketlerin nasıl temsil edileceği, öğrenen kişinin de bu hareketleri nasıl yapacağı üzerinde durulmuştur. Bu çalışmayı gerçekleştirmek amacıyla, geleneksel dansçıların hareketleri, duruşları bir veri seti halinde hareket yakalama sistemleri kullanılarak toplanmıştır (Muangmoon vd., 2017). Geleneksel el sanatlarının referans hareketlerinin dijitalleştirildiği başka bir çalışmada geleneksel sanat uygulamaları veri kümeleri halinde toplanmıştır. Bu çalışmada da hareket yakalama, görselleştirme ve 3B yeniden yapılandırma teknolojileri kullanılmıştır (Partarakis vd., 2020).

Makine öğrenimi ve modelleme yöntemleriyle desteklenen hareket yakalama teknolojilerinde görsel ve işitsel kayıtlar kapsamlı bir şekilde ölçülebilir. Gösteri sanatları özellikle de dans SOKÜM'ün önemli alanlarından biridir. Ancak dans adımlarının örüntülerini korumak, belgelemek, analiz etmek ve görsel olarak anlamak içerdiği teknik konular nedeniyle zordur. Hareket yakalama teknolojisiyle dansçılar arasındaki etkileşim, müzik temposu, ritim, geleneksel kostümler gibi SOKÜM içeriğinin saklanması ve belgelenmesinde yeni olanaklar ortaya çıkmıştır (Rallis vd., 2020, s. 103).

2.4.4.2. Canlandırma

Canlandırma (animasyon) SOKÜM'ün sürdürülmesinde bir başka yöntem olarak yer almaktadır. Resim veya nesnelerin hareketli ve canlı oldukları varsayılacak şekilde düzenlenmesi işlemi canlandırma olarak nitelendirilmektedir (Şenler, 2005, s. 100). Canlandırma; farklı disiplinlerde yer alan durağan olguların farklı tekniklerle yerleştirilip, seyircide hareket algısının oluşturulmasıdır. Canlandırma anlatılması ya da gösterilmesi zor olan

olguları ve durumları anlatmada yardımcı bir tekniktir. Canlandırma tekniği; anlaşılması karmaşık bilgilerin anlatılmasında, gözle görülmesi mümkün olmayan durumların anlaşılabilir hale getirilmesinde, soyut kavramların açıklanmasında kullanılabilir (Gürsaç, 1993, s. 7).

2.4.4.3. 3B Teknolojileri

Geleneksel 2B animasyon, kesme çıkarma animasyon, stop motion, rotoskopi, 3B animasyon teknikleri belli başlı animasyon teknikleridir (Balta, 2009; Akgül, 2019, s. 85; Uçar, 2019, s. 5). Konfüçyüs geleneğinde yer alan okçuluk ayinleri Çin’de uzun yıllardır var olan bir uygulamadır. Son yıllarda sosyal değişimler nedeniyle daha az uygulanır hale gelmiştir. Bundan dolayı Çin’deki uygulayıcılar ve akademisyenler okçuluk ayinlerini yeniden canlandırmaya çalışmışlardır. Konfüçyüsçülüğü yeniden canlandırmak amacıyla Tsinghua Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesinde görevli bir grup akademisyen Konfüçyüs ayinlerinin yeniden yapılması projesiyle yeniden canlandırmayı gerçekleştirmişlerdir. Bu canlandırma projesinin en temel amacı SOKÜM unsuru olan bu ayinleri somutlaştırmaktır. Bilgisayar bilimi gerekli teknik ekipmanlarla sürükleyici görselleştirme, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik, yapay zeka ve derin öğrenme de dâhil olmak üzere pek çok teknik kullanılarak dijitalleştirme işlemi gerçekleştirildi (Kenderdine vd., 2023, s. 260).

Hong Kong Dövüş Sanatları Yaşayan Arşivi projesi ustaların performanslarının hareket yakalama teknolojileriyle oluşturulmuştur. SOKÜM unsuru olan Kung Fu geleneğinin dijitalleştirilerek koruma altına alınması ve etkileşimli kültürel miras deneyimleri projeye gerçekleştirilmiştir (Chao vd., 2018, s. 258).

2.4.5. Dijitalleştirilen Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma

Bilgi merkezlerinde dijitalleştirme işlemleri iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi bilgi merkezlerinde bulunan bilgi teknolojileri bölümünde işlemlerin gerçekleştirilmesi şeklindedir. İkincisi ise dışarıdan hizmet alımıyla dijitalleştirme işlemlerinin tamamlanmasıdır. Dijital mirasın korunduğu özel bir alan oluşturulup, fiziksel ve çevresel koşulların değerlendirilmesi koruma işlemlerinde gerçekleştirilmesi gereken işlemlerdendir. Dijital miras; depolama yönetimi standartlarına uygun korunmalıdır. Aynı zamanda dijital mirasın korunmasında alanında uzman bir personelin görevlendirilmesi gerekmektedir. SOKÜM’ün dijitalleştirilmesi bu unsurların sürdürülebilirliğin sağlanması için gerçekleştirilen bir işlemdir. Araştırma fırsatı, entelektüel erişim, tanıtım ya da toplumun farkındalığının artması gibi amaçlarla açık erişim ile hedef kitlesinin kullanımına sunulabilir (Ertürk, 2020, s. 109).

Bilgi merkezlerinde dijital koruma süreçlerinde temelde dikkate alınan etmenler; teknolojinin korunması, kullanılan teknolojinin öykünmesi yani başka yazılımlarda da çalışabilmesi ve bilgi geçişinin sağlanabilmesi, yedekleme ve üst veri ile tanımlamaların sağlanmasıdır (Samiei, 2020, s. 128).

2.4.5.1. Koruma Süreçleri

Dijital koruma, dijitalleştirilmiş bilgi varlıklarının geleceğe yönelik koruma çalışmasıdır. Seçim, depolama, muhafaza etme ve erişime sunma aşamalarından oluşur. Dijital koruma, verinin uzun vadeli ve sürekli depolanmasını sağlayan süreç ve faaliyet dizisidir. Dijital koruma sürecinde ilk ve en önemli adım planlama aşamasıdır. Planlama aşamasında korunacak içerik, saklama süresi, gelecekte erişim ve kullanım şeklinin nasıl olacağı ve içeriği kimin kullanacağını belirlenmesi beklenmektedir. Dijital koruma sürecinin diğer adımları ise şöyle belirtilmiştir.

- Dijital içeriği oluşturma,
- Değerlendirme,
- Kullanma ve erişime sunma,
- Depolama (Kapoor, 2014).

Dijital Koruma Birliği (Digital Preservation Coalition) tarafından dijital materyali koruma el kitabında dijital koruma; dijital materyale erişimde sürekliliği sağlamak için yönetilen faaliyetler dizisi olarak tanımlanmaktadır. El kitabında dijital korumanın uzun, orta ve kısa süreli koruma olmak üzere üç aşamalı gerçekleştiğinden bahsedilmektedir.

Uzun süreli koruma: Dijital materyale ya da bu materyalin içerdiği bilgiye sürekli erişimi ifade etmektedir.

Orta süreli koruma: Tanımlanmış zaman diliminde dijital materyale erişimi ifade eder.

Kısa süreli koruma: Dijital materyale belirli bir süre için erişimi ifade eder. Materyalin kullanımın tahmin edilebildiği ancak öngörülemez bir süre için temsil etmektedir (DPC, 2008).

Dijital koruma politikası; *koleksiyon geliştirme, dijitalleştirme için seçim, dijital koruma için stratejik planlama ve koruma planları* aşamalarından oluşmaktadır. Koleksiyon geliştirme aşamasında kurum ve kuruluşlar; koruma kurallarının olduğu talimatları hazırlama, görev ve

sorumlulukların belirlendiği plan geliştirme, dijital koleksiyonları geliştirmeyi hedefleyen politikalar ve dijital koleksiyonların güçlü ve zayıf yönlerini belirleme işlemlerini gerçekleştirmelidir. Seçim aşamasında; dijitalleştirme için nesnelerin nasıl seçildiği, seçim politikaları geliştirme, seçim işleminde yer alan teknik kriterleri açıklama ve inceleme süreci yer almaktadır. Dijital koruma için stratejik planlama aşamasında; kurumda yer alan stratejik plana dijital programı ekleme, dijital koleksiyonu koruma planlaması, finansman işlemlerini belirleme, beş yıllık ve uzun süreli olarak dijital koleksiyonu korumada vizyon ve misyonun açıklandığı bir strateji geliştirme aşamalarından oluşmaktadır. Koruma planlarında ise dijital koruma faaliyetlerine dâhil olan işlemlerin neler olduğunu açıklama, dijital korumaya ilişkin güncellenmiş beyanların politikasını oluşturma, gelecekte olası koleksiyona dâhil olacak materyali içerecek şekilde koruma planlaması yapma ve inceleme süreci için plan ve program geliştirme işlemlerinden oluşmaktadır (DPA, 2019).

2.4.5.2. Koruma Sürdürülebilirliği

Kongre Kütüphanesi (Library of Congress) tarafından hazırlanan dijital korumanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasında etkili olan faktörlere aşağıda değinilmiştir:

Açıklama: Dijital içeriği oluşturan ve sürdürenler için teknik bütünlüğün doğrulanmasına yönelik özelliklerin yer alması ve erişilebilirliğinin sağlanmasını temsil eder. Bilgiyi işleme yazılımları, doğrulama araçları ve yazılım geliştirme işlemleri açıklamaya katkı sağlayabilir.

Benimseme: Formatın bilgi kaynaklarını dijitalleştirmeden sorumlu personel, dağıtıcı ya da kullanıcı tarafından kullanılma durumunu temsil eder. Bir formatın geniş çapta benimsenmesi, eskime hızının daha düşük olacağı anlamına gelmektedir.

Şeffaflık: Dijital içeriğin arşivlenmesinde kullanılan formatlarla ilgili olan bir terimdir. İçeriği oluşturan nesnenin güvenli ve kayıpsız bir şekilde korunmasını temsil eder.

Kendi kendine belgeleme: Teknik ve idari açıdan temel tanımlayıcı meta verinin kullanıldığı bir dijital nesnenin bütünlüğünün ve kullanılabilirliğinin yönetimi, izlenimi ve aktarımı kolay ve güvenilirdir.

Dış bağımlılıklar: Belirli bir formatın işlenmesi ve kullanılması için gerekli olan yazılım, donanım ve işletim sistemlerine bağımlılıklarının ne ölçüde olduğunu belirlemeyi temsil eder.

Patentlerin etkisi: Dijital formatla ilgili patentler, arşiv kurumlarının içeriği bu formatta sürdürmesini engelleyebilir. Mevcut formatların kodunu çözmek için lisansların maliyeti düşüktür. Ancak patentlerin varlığı ile eski formatların içeriğini dönüştürmek maliyetli olabilir.

Teknik koruma mekanizmaları: Dijital içeriği korumak ve yıllarca erişime sunmak arşivlerin yeni medyayı destekleyebilmesi ve değişen teknoloji karşısında taşıyabilmesi ve tutarlı bir çözünürlükte kullanıcının erişim sağlayabilmesine izin vermesi beklenir (LoC, 2023).

2.4.6. Somut Olmayan Kültürel Mirası Dijitalleştirmede Yaşanan Sorunlar

SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi esnasında muhtemel bir takım teknik ve yönetsel konularda aksaklıklar gerçekleşebilmektedir. Bunlar aşağıda belirtilmiştir:

Teknolojik sorunlar: Dijitalleştirme işlemlerinde büyük veri kaynaklarını depolayabilen bilgisayarlara, fotoğrafçılık ekipmanı ve üç boyutlu teknolojilerin kullanılmasına olanak sağlayan projeksiyonlara ihtiyaç duyulmaktadır. İlgili ekipmanların eksik olması halinde dijitalleştirme işleminde sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Shi ve Feng, 2020, s. 560).

Erişim tasarımı eksikliği: Bilgi merkezlerinde yer alan dijitalleştirilmiş materyal sahip olduğu içerik bakımından değerlidir. Bilgi merkezlerinin veri kaynaklarının paylaşımı ve kullanımında platform tasarımının eksikliği var olan sorunlardan bir diğeri olarak belirtilebilir (Shi ve Feng, 2020, s. 560).

İçeriklerin dinamik yapısı: SOKÜM'ün içerikleri gereği hacmi ve karmaşık yapısının toplanmasını zorlaştırması, içerik formatlarının değişkenlik göstermesi sebebiyle belgelendirme aşamasında yetersizlikler ve etkin tanımlandırmaların yapılamaması sebebiyle içeriğin kullanılamaması başlıca sorunlardandır (Rzayeva, 2014, s. 144).

Yasal sorunlar: Telif hakkı yasalarının bilgi merkezleri için dijitalleştirme, koruma ve muhafazası aşamalarında belirsizliklere sahip olması ilk sorunlardandır. İkinci sorun SOKÜM içeriklerinin doğal yapısı itibarıyla içerik sahiplerinin gizlilik istekleriyle içeriğin toplanmasına engel olabilmesidir. Üçüncü yasal sorun ise dijital verinin kullanıldığı kaynak kodunun, verinin taşınmasına izin vermemesidir (Rzayeva, 2014, s. 143).

Kurumsal sorunlar: Bilgi merkezlerinde dijitalleştirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi için yeterli fon kaynağı desteğinin sağlanamaması, dijital içeriği korumada yeterli imkânlarının sağlanamaması sonucunda içerik kaybının yaşanması belirtilebilecek sorunlardandır. Aynı zamanda kurumlarda dijitalleştirilmiş kültürel mirasın korunması konusunda bilgi ve farkındalık

seviyeleri yüksek kişilerinin sayılarının az olması da bir diğer sorun olarak belirtilebilir (Rzayeva, 2014, s. 144).

Güvenlik: Dijitalleştirilmiş kültürel mirasın güvenliğinin sağlanması için strateji eksikliği, düzenlemelerinin yetersizliği, dijital güvenliğe yönelik risk faktörlerinin çeşitliliği, bilgi güvenliği risklerinin analizi ve değerlendirilmesinde var olan aksaklıklar başlıca güvenlik sorunları arasında yer almaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi açıklanmıştır. Bu kapsamda bilgi merkezleri aracılığıyla SOKÜM'ün yönetimi süreçlerinde sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik kalkınmanın gerçekleşebileceği belirtilebilir. SOKÜM'ün dijitalleştirme teknolojileriyle korunmasının sağlanması ve dijitalleştirmeye birlikte görünürlüğünün artmasıyla toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesine olanak sağlanabileceği ifade edilebilir. Araştırmanın üçüncü bölümünde toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi politikalarına ve uygulamalarına yer verilmektedir. Dünya'da ve Türkiye'de yer alan yasal düzenlemeler ve yönetim uygulamaları araştırmanın üçüncü bölümünde yer almaktadır.

3. BÖLÜM

TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ POLİTİKALARI

3.1. ÜRETİCİ KÜLTÜR POLİTİKALARI

Üretim sürecinde yaratıcılığı temel alan üretici kültür politikaları; endüstriyel alanda iş olanaklarının kısıtlanması sebebiyle ortaya çıkan istihdam açıklarını kapatmada bir araç olarak önem kazanmaktadır (Alpan, 2021, s. 2413). Kültürel üretimde; kişi, grup, endüstri ve yer düzeyinde tüm unsurlar etkileşim halindedir. Bu sayede kültürel ürünün üretimi ve kitlelere ulaşımı sağlanır. İlgili unsurlar kültürel üretimin yanı sıra kültürün deneyimlenme şekli konusunda rekabet alanları olarak da nitelendirilebilir (Giuffre, 2015, s. 470).

Kültürü; bilim, teknoloji ve ekonomiyle bir araya getiren kavram yaratıcılıktır (Özdemir, 2009, s. 78). Yaratıcı kültür endüstrileri; yaratıcılık temelinde üretilen, fikri mülkiyete konu olan alanları kapsamaktadır (Alpan, 2021, s. 2402). Politikalarda en çok üzerinde durulan konular ise şu şekildedir (Mommaas, 2004, s. 517-518):

- Bölgenin kimliğini güçlendirmek, çekim gücünü artırmak ve pazar konumunu geliştirmek,
- Kültürel turizm modelinden yaratıcı turizme geçiş yapmak,
- Ekonomik faaliyetlerin yerel olmaktan çıkarılması,
- Kentsel markalaşmanın sağlanması.

Kültür endüstrileri; ülkelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınmalarına destek olmaktadır. Uluslar arası iş birlikleriyle SOKÜM'ün ekonomik kalkınmaya olumlu etkileri olacaktır (Özdemir, 2021). Bilgi birikimi ve kültürel kaynaklar arasında değer ve istihdam olanakları yaratılmasına kültür endüstrileri imkân sağlamaktadır (Wai, 2006, s. 333). Kentlerin markalaşmaları sürecinde kültür ekonomisi oldukça önemlidir (Özdemir, 2009, s. 81). Yaratıcı endüstrilerin ürün ve hizmetlerinin ekonomik ve kültürel özellikleri bir arada bulundurmaları gerekliliği unutulmamalıdır (Aslan, 2017, s. 118). Kültür endüstrileriyle ülkeler; yeni istihdam ve

ekonomik kaynakların yanı sıra uluslararası görünürlüğünü etkileyen imaj ve algı yönetimlerini de sağlamış olacaktır (Kaymas, 2019, s. 236). Kültür endüstrileri küreselleşme bağlamında yerel değerlerin ekonomik değere dönüştürülmesinde bir güç unsuru olarak düşünülebilir. Yaratıcı endüstriler ekonomik getirilerinin yanı sıra sosyal ve kültürel alanlarda da toplumların gelişmesine olanak sağlamaktadır (Gürel, 2025, s. 160).

Kültür endüstrisinin gelişmesini sağlamak amacıyla kültürel işletmeler, kaynaklarını etkin kullanarak istihdama teşvik, kültürü geliştirme, kültürel ihtiyaçları karşılama gibi pek çok çalışmayı gerçekleştirmektedir (Yan ve Lv, 2022, s. 1). Kültür endüstrisi; endüstriyel büyüme ve kültürün görünürlüğünün artmasında aracı olarak düşünülebilir (Lee ve Lim, 2013, s. 611).

Üretici kültür politikalarıyla dünya genelinde uluslararası iş ve işlemlerde ihtiyaç duyulan bilgiyi bir araya getirebilir. Bunun için:

- Kültürel gelişim mekanizmalarının aktif olarak yenilenmesi,
- Gelişmeye uyumlu stratejik bir finansal yönetim sistemi,
- Sistematik ve çalışılabilirliği mümkün iş akış süreci gerekmektedir (Yan ve Lv, 2022, s. 8).

Yukarıda bahsedilen çalışmaların gerçekleştirilmesiyle dijitalleşmeyle coğrafi engellerin ortadan kalkması, SOKÜM'e ulaşılabilirliğin ve etkileşimin artması beklenir. Markalaşma faaliyetleriyle SOKÜM'ün ekonomik değerinin ortaya çıkması, sosyal etkinin yükselmesi ve kültürün kalkınmada etkisinin artması gibi olumlu sonuçları beraberinde getirecektir (Jiang, 2025, s. 1).

3.2. DÜNYADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALAR

3.2.1. Sözleşme ve Kararlar

Avrupa Konseyi tarafından 1954 yılında Paris'te, Avrupa Kültür Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmenin amacı; Avrupa kültürünü, dil ve tarihini korumak, temel değerlere saygı duyarak Avrupa'nın kültürel mirasına ulusal katkı sağlanmasını teşvik etmektir. Türkiye, 19 Aralık 1954 tarihinde sözleşmeyi imzalamıştır. 10 Ekim 1957 tarihinde ise sözleşme yürürlüğe girmiştir (Avrupa Kültür Sözleşmesi, 2023). 1972 Dünya Mirası Sözleşmesinde kültürel miras ürünlerinin korunmasında ulusal ve yerel yönetimlerce gönüllü kuruluşların oluşturulmasının

teşvik edilmesi ve fon desteğinin sağlanmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir (UNESCO Recommendation, 1972).

UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Sözleşme 18 Mart 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme; kültürel çeşitliliğin insanların ortak mirası olduğunu ve herkesin yararı için değer verilmesi ve korunması gerekliliğini savunmaktadır. Demokrasi, hoşgörü, sosyal adalet, karşılıklı saygı ve hoşgörü ilkeleri doğrultusunda kültürel çeşitliliğin yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde korunması gerektiği belirtilmektedir. SOKÜM'ün önemi ve sürdürülebilirlik sağlanarak korunması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Kültürel ifadelerin korunmasında eğitimin önemli bir faktör olduğu, teknolojik gelişmelerle desteklenebileceği ve kadının toplumdaki rolünü artırmada etkili olabileceğinden bahsedilmektedir (UNESCO Kültürel Çeşitlilik Sözleşmesi, 2007).

Dünyada SOKÜM'ün korunması hususunda UNESCO Geleneksel Kültür ve Folklorun Korunmasına İlişkin 1989 Tavsiye Kararı da bulunmaktadır. Üye devletlerin folklorun korunması amacıyla belgeleme, araştırma ve arşivleme çalışmalarını gerçekleştirmek; bilimsel araştırmaları teşvik etmek ve folkloru korumadan sorumlu kişi, kurum ve kuruluşlara destek sağlamak gibi iş ve işlemlerden söz konusu tavsiye kararında bahsedilmektedir. Folklorun yayılması için ise çeşitli sempozyum ve kongre yapılması, eğitim verilmesi, bellek kurumlarında folklor ile ilgili bilgi sağlanması gibi işlemlere yer verilmektedir (United Nations Documents, 2023).

UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Beyannamesi ise 2001 yılında kabul edilmiştir. Bildirgede kültürel çeşitliliğin insanlığın ortak mirası olduğu; toplumsal katılımın sağlanmasının gerekliliği; ekonomik, ahlaki, sosyal ve kültürel gelişmede etkin olduğu; herkesin erişim sağlayabilmesi gibi konular yer almaktadır (UNESCO Kültürel Çeşitlilik Bildirgesi, 2001). 2003 yılında imzalanan UNESCO SOKÜM'ü Koruma Sözleşmesi ise SOKÜM'ün korunması; karşılıklı saygı duyulması; geliştirme; okul içinde ya da dışında eğitiminin sağlanarak kuşaktan kuşağa aktarılması ve yeniden canlandırılması gibi amaçları taşımaktadır. Türkiye 27 Mart 2006 tarihinde bu anlaşmayı imzalamıştır (UNESCO SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, 2003).

3.2.2. Yasa ve Yönetmelikler

Aşağıda dünyadan ayırt edici birkaç ülkeye ait SOKÜM'ün korunmasıyla ilgili yasa ve yönetmeliklere yer verilmiştir. Japonya'da 1950 yılında kabul edilen Kültür Varlıklarını Koruma Kanununda somut ve somut olmayan kültürel varlıklar arasında ayırım yapılmaktadır. 1954 yılında ise sanatsal ve tarihsel açıdan tüm SOKÜM unsurlarını içine alacak şekilde

geniştirilmiştir (Cang, 2007, s. 47). Kore Cumhuriyetinde 1962 yılında kabul edilen kültür varlıklarını koruma yasasında SOKÜM'e yer verilmiştir (Jongsung, 2004, s. 182). 1996 yılında Moğolistan kültürel mirasın korunmasını yasasını kabul etmiştir. Mozambik'de 1988 yılında geleneksel bilgi kanunu kabul edilmiştir. Yasaya göre devlet SOKÜM'ün araştırılması ve canlandırılmasını teşvik eder, toplar ve kaydedilmesini sağlar (Mozambik Yasası, 2023). 2011 yılında Çin'de tarihi, edebi, sanatsal veya geleneksel değeri olduğu düşünülen gelenekleri korumak için tasarlanmış, SOKÜM yasası kabul edilmiştir. Miras unsurlarını korumada hükümet, yerel makamlara yardımcı olmaktadır. Kanuna göre; SOKÜM'ün gelecek nesillere aktarılmasında, personelin eğitilmesi ve SOKÜM mirasçıları olarak belirlenen kişiler için özel programların finanse edilmesi amaçlanmaktadır (Çin SOKÜM Yasası, 2023).

3.3. DÜNYADA TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ UYGULAMALARI

Dünyada SOKÜM'ün yönetiminde toplumsal kalkınmaya katkı sağlayabilecek uygulamalar gerçekleşmektedir. Dresten Dijital Kütüphanesi Almanya'da yer alan dijitalleştirme merkezlerinden biridir. Bünyesinde yüz binden fazla yazma ve nadir eseri, müzik notalarını, videoları barındırmaktadır. Bunlardan biri de Türk halk kültürünün önemli el yazma eserleri arasında yer alan Dede Korkut Kitabının dijital tam metnidir. Bu eser açık erişimle dijital kütüphanede kullanıcılara sunulmaktadır (Dresten Digitization Center, 2023). Araştırmacıların erişimine açılması sonucunda Dede Korkut kitabıyla Türk kültürünün tanıtılması ve yaşatılması sağlanmaktadır. Dünyanın farklı ülkelerinden pek çok eserin de yer aldığı dijital kütüphane aracılığıyla, toplumun tarihi ve kültürel mirası, gelenekleri hakkında bilgi sahibi olunması ve bu alanda yapılacak araştırmalara olanak sağlanması mümkündür. Kısaca dijital kütüphanelerin bilginin birikimi ve yayılması açısından son derece önemli olduğu da belirtilmelidir (Gökkurt Demirtel vd., 2023, s. 341).

Fiji Dili ve Kültürü Enstitüsünün, Kültürel Haritalama Programı kapsamında Sawau projesi gerçekleştirilmiş, SOKÜM'ün toplanıp, dijitalleştirilmesinin yanı sıra, Sawau halkının hikâyeleri ve anılarından oluşan bir arşiv hazırlanmıştır. Bu projeye SOKÜM'ün teknolojik unsurların sağladığı alternatif yollarla korunması ve kurumlar arası iş birliklerinin sağlanması amaçlanmıştır (Pigliasco, 2009, s. 255).

Preserving and Accessing Networked Documentary Resources of Australia / PANDORA 1996 yılında Avustralya Milli Kütüphanesi tarafından kurulan ve çevrimiçi yayınlarıyla günden güne büyüyen bir koleksiyondur. Avustralya toplumunun kültürel, sosyal, politik yaşamını ve faaliyetlerini belgeleyen materyalleri içermektedir. Milli Kütüphane tarafından toplanan içerik

gelecek nesillerin erişim sağlamaları amacıyla korunmakta ve içeriği geliştirme faaliyetleri devam etmektedir (PANDORA, 2023).

Public Record Office Victoria / PROV 1836 yılından bugüne kadar Victoria’da yer alan yerel kültürel kayıtların dijital ortama aktarıldığı başka bir çalışmadır. Zorunlu kayıt tutma kriterleriyle yerel yönetimlere kayıt tutma konusunda destek verilen bu arşivde yüz binlerce dijital materyale erişim sağlanmasını mümkün kılınmaktadır. Aynı zamanda Victoria tarihini korumak amacıyla Aborijin halkı hakkında daha fazla kayıtlara erişim sağlamak amacıyla bağışlar ve ödüller aracılığıyla da yerel halk desteklenmektedir (PROV, 2023).

Lizbon’un kültürel olarak gelişmiş bir mahallesi olan Carnide’nin somut ve somut olmayan mirasının bir web sitesi aracılığıyla erişime sunulduğu e-Carnide Projesi de başka bir diğer örnek olarak belirtilebilir. Proje, sanat tarihi, yazılım mühendisliği, tasarım gibi disiplinlerarası araştırmayı desteklemektedir. Aynı zamanda üniversite ile yerel halk arasında etkileşime katkı sunmaktadır. Proje teknolojik gelişmelerle kültür turizminin gelişimi üzerindeki etkisini analiz etmeyi hedeflemektedir. Araştırmada yeni teknolojik stratejilerle kültürel turizmin yaratıcı önerilerle gelişebileceği ve yerel halkın kendi mirasına ilişkin bilgi birikimine katkı sağlamada teşvik edebileceği sonuçlarına varılmıştır (Roque ve Forte, 2017, s. 365).

3.4. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALAR

Türkiye’de SOKÜM’ün yönetiminde KTB Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından SOKÜM’ü Koruma Sözleşmesi gereğince iki çeşit envanter çalışması hazırlanmaktadır. Bunlar şu şekildedir (Araştırma ve Eğitim, 2023):

1. Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Envanteri
2. SOKÜM Ulusal Envanteri

SOKÜM envanterinin temelini il envanterleri oluşturmaktadır. Buna göre her ilde bulunan İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerince envanter çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

Envanter çalışmalarında izlenecek adımlar şu şekildedir:

1. İllerde ilgili kurum, araştırma merkezi, STK temsilcileri, SOKÜM taşıyıcılarının katılımıyla il tespit kurulları oluşturulur.

2. Kurullar kendi illerindeki SOKÜM unsurları ve yaşayan insan hazinesi aday önerilerini yılda iki kez Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne gönderir.
3. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, illerden gelen verileri kendi oluşturduğu değerlendirme kurulunda inceleyerek envantere alınacak unsurları tespit ederek, makam onayına sunar.
4. Envantere alınması uygun görülen unsurlar, envanter sistemine kayıt edildikten sonra Genel Müdürlüğün web sitesinde duyurulur (SOKÜM Envanter Hazırlama, 2023).

Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimine yönelik yasal düzenlemeler Tablo 1’de yer almaktadır. Bu bağlamda kültürel değerleri korumak, yaşatmak ve geliştirmek gibi amaçlarla pek çok kanun, yasa ve yönetmelik yer almaktadır. Yasal düzenlemelere dair ayrıntılı açıklamalar ise araştırmanın dördüncü bölümünde “Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimine Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi” başlığı altında bulunmaktadır.

3.5. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ UYGULAMALARI

3.5.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Türkiye’de “Türkiye Kültür Yolu Festivalleri” kapsamında 2021 yılından itibaren sanat, tarih ve estetik unsurlarının tüm dünyada yayılmasını sağlamak amacıyla çeşitli etkinlikler ve projeler gerçekleştirilmektedir. Festival kapsamında 2024 yılında Türkiye’de 16 ilde geleneksel değerlerin toplumsal farkındalığa erişebilmesinde çeşitli çalışmalara adım atılmıştır. Bu kapsamda Coğrafya Geleceğin Kaderi Projesiyle yedi şehire ait geleneksel sanat dallarının yer aldığı Yaşayan Miras Serisi kitabı somutlaştırılmıştır. Kitapta İznik çinisi, Avanos çömleği, Oltu taşı Çanakkale seramikleri gibi SOKÜM unsurlarına dair bilgiler yer almaktadır (Yaşayan Miras, 2025).

3.5.2. Özel Müzeler

2013 yılında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi UAM tarafından Altındağ Belediyesi ve Kalkınma Ajansının destekleriyle akademisyenler ve öğrencilerin çalışmaları sonucunda Ankara SOKÜM Müzesi açılmıştır. Müzede çeşitli atölyeler bulunmakta, katılımcılara miras taşıyıcılarından uygulamalı öğrenme imkânı sağlanmaktadır. Okul dışı

öğrenme ortamı olarak da okul gruplarını ağırlamakta olan müzede ziyaretçilerinin öğrenmelerine katkı sunulmaktadır (Ankara SOKÜM Müzesi, 2023).

Kahramanmaraş Dulkadiroğlu Belediyesi SOKÜM Müzesi 2019 yılında faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere açılmıştır. Müzede yer alan el sanatları atölyesinde el sanatları taşıyıcılarının genç kuşaklara bu sanatları aktarip meslek edindirmeleri, kültür turizmine katkı sağlanması, el sanatlarının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ilgili el sanatlarının UNESCO tarafından Türkiye'nin miras listesine eklenmesi için başvuruda bulunabilmeleri amaçlanmıştır (Dulkadiroğlu Belediyesi SOKÜM Müzesi, 2023).

Tire Belediyesi Kent Müzesi 2014 yılı itibariyle Tire halkı tarafından bağışlanan eserlerin sergilenmesiyle hizmete açılmış olup, geleneksel el sanatları ustalarının mesleklerini icra etmeye devam ettiği ve bu eserlerin sergilendiği bir müze olarak hizmetlerine devam etmektedir (Tire Kent Müzesi, 2023). Ünye Belediyesi Yaşayan Kültürel Miras Müzesi de benzer amaçlarla kültür turizmine katkı sağlamak ve SOKÜM unsurlarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için 2009 yılında ziyarete açılmıştır (Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi, 2023). Türkiye'de yer alan SOKÜM unsurlarını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde içeren müzelerin tamamını araştırmada yer vermek mümkün değildir. Ancak yukarıda belirtilen örneklerin eğitim, kültür, sanat gibi pek çok unsuru kapsadığı ve sürdürülebilirlik sağlamada etkin çalışmalara yer verdikleri ifade edilebilir.

3.5.3. Eğitim Kurumları

İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Türk Müziği Kültür Mirasının Dijitalleştirilmesi Projesi, İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmiş Türk müziği kaynaklarının korunması, tanıtılması, gelecek kuşaklara aktarılması ve dijital bir platformda sunulması amaçlanmıştır. Dijitalleştirilen eserler arasında yazma ve matbu notalar, fotoğraflar, afişler, konser davetiyeleri gibi pek çok envanter bulunmaktadır. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi de projeye kütüphanecilik ve arşivcilik çalışmalarında destek olmak amacıyla iştirakçi olarak katılmaktadır (İTÜ Dijitalleştirme Projesi, 2021).

Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) MEB bünyesinde ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda haftada 2 saat olmak üzere toplam 72 saatlik öğretim programını içeren "Şehrimiz" dersi kapsamında ilgili kitaplar hazırlanmıştır. Temel Eğitim Genel Müdürlüğünce hazırlanan ve Talim ve Terbiye Kurulunun onayından geçen "Şehrimiz" dersinin müfredatı, "Şehirlerin Hikayesi", "Şehirde Yaşam", "Şehrimi Tanıyorum", "Şehrim Çalışıyor", "Şehrimde Ben" ünitelerinden oluşmaktadır. Proje kapsamında 81 il kendi şehrini kaleme almıştır. Derslerde okul dışı

ortamlardan faydalanmaya önem verilmiştir. Okulun yakın çevresinden pazar yerine, resmi dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihi mekânlara yönelik alanlarda eğitim gerçekleştirilmektedir (Şehrimiz Projesi, 2024).

3.6. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünyada ve Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi uygulamaları incelendiğinde 2003 yılında imzalanan UNESCO SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesinin ön planda yer aldığı görülmektedir. Sözleşmede; koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda üye devletlerin çeşitli görev ve sorumlulukları üstlenmeleri gerekliliği doğrudan belirtilmemiş olsa da sözleşmenin içeriğinden bu hususlar anlaşılmaktadır. Sözleşme haricinde çeşitli bildirge, kanun ve yasalarında toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yer aldığı anlaşılmaktadır.

Dünyada yer alan toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi faaliyetlerinde sosyal dayanışmanın artırılması, istihdam alanlarının oluşturulması ve yerel halkın aktif katılımının desteklenmesi gibi amaçlarla projelerin gerçekleştirildiği görülmektedir. SOKÜM’ün tespitinde komisyonların kurulması, envanterinin oluşturulması ve bu listelerin güncellenmesi yapılan en temel ve somut çalışmalardandır. Bilgi merkezleri açısından incelendiğinde toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde çeşitli dijitalleştirme projelerinin, okul dışı ortamlar olarak eğitimde yer aldıkları, kültür turizmine katkı sağlamak için desteklendiği görülmektedir. Ayrıca yönetimde kurumlar arası iş birliği aracılığıyla eğitim vermek ve farkındalık sağlamak amacıyla çeşitli atölye çalışmalarının yapıldığı da belirlenmektedir. Eğitim, kültür, turizm, teknoloji ve ekonomiyi içinde barındıran bir yönetim süreci ile ulusal ve uluslararası düzeyde etkin sonuçların gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yer alan yasal düzenlemeler ve yönetim uygulamalarına yer verilmiştir. Dünya’da ve Türkiye’de yer alan politikalar ve uygulamalar açıklanmıştır. Yasal düzenlemelerde; sosyal gelişim, istihdam alanları, halkın aktif katılımı gibi unsurlara sıklıkla değinildiği anlaşılmaktadır. Bilgi merkezlerinin yönetim süreçlerinde; dijitalleştirmede ve okul dışı ortamlar olarak eğitimde yer aldığı sonuçları elde edilmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde ise yasal düzenlemelerden ve toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde etkin karar vericilerle SOKÜM temsilcilerinden elde edilen verilerin bulguları ve değerlendirilmelerine yer verilmektedir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin araştırıldığı çalışma kapsamında yer alan bulgular ve değerlendirmeler bu bölümde sunulmaktadır.

4.1. TÜRKİYE’DE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Türk Standartları Enstitüsünden edinilen belgelerin içeriklerine aşağıda yer verilmektedir. Doküman analizi yöntemiyle belirlenen politika belgelerine ait yorumlar aşağıda yer almaktadır. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi sürecine yönelik koruma, sürdürülebilirlik, eğitim ve istihdam edilebilirlik gibi ilkeleri barındıran doğrudan ilişkilendirilebilecek bir politika belgesi yer almamaktadır. Ancak belirlenen politika belgeleri toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi süreçlerine zemin oluşturabilecek niteliktedir. Politika belgelerinin değerlendirilme aşamasında MAXQDA 24 aracılığıyla çeşitli kod ve temalardan yararlanılmıştır. Toplumsal kalkınma ana temasının; kültürel, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişme alt temalarıyla oluşturulması sağlanmıştır. Dijitalleştirme, el sanatları, kültürün yaşatılması gibi kodlar oluşturulmuş, sıklık bilgileri belirlenmiştir. Kodların hangi temaya ait olduğu Şekil 1’de yer almaktadır. Bu bağlamda bu bölüm kapsamında yer alan politika belgelerinin toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin politik altyapısı olarak değerlendirilebileceği belirtilebilir.

4.1.1. Kanun, Yönetmelik ve Yönergeler

T.C. Anayasasının 63. Maddesinde kültürel mirasın korunması konusu yer almaktadır. Maddeye göre devlet; tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlar ve bu amaçla destekleyici önlemler alır (Anayasa, 1982). Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 2003 yılında çıkarılan 4848 sayılı kanunda kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, tanıtmak ve yaymak amaçlanmaktadır. Kanunda Kültür ve Turizm Bakanlığına (KTB) ait ana hizmet birimlerinin görev ve sorumluluklarına yer verilmektedir. Kanunun 13. maddesine SOKÜM hakkında Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü yetki ve sorumluluklara sahip birim olarak görevlerini yerine getirmektedir. Buna göre kıymetli yazma ve nadir eserleri korumak, el sanatlarını geliştirmek, halk kültürünü korumak ve arşivini kurmak gibi pek çok ilkeden bahsedilmektedir (KTB, 2003). KTB Teşkilat ve Görevleri Kanununun; Kütüphaneler ve Yayınlar Genel

Müdürlüğünün (KYGM) görevlerinin yer aldığı 10. maddesine dayanarak KTB Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliği hazırlanmıştır. KTB'ye bağlı, yazma eser kütüphanelerinde bulunan yazma ve basma eserlerden yararlanma koşulları yönetmelikte yer almaktadır. Yönetmeliğe göre; eserlerden kullanıcılar elektronik ortamda yararlanabilir. Kültürel etkinlikler kapsamında toplumun gelişimi, uluslararası tanıtımın sağlanması, eğitim gibi amaçlarla yararlanabilirler. Yazma eser kütüphanelerinde, iş birlikleriyle çeşitli eğitimlerin verilmesi de hizmet türleri arasında yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazma..., 2003).

KTB Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliğine dayanarak hazırlanan Kütüphanelerde Yazma ve Eski Basma Eserlere İlişkin Çalışma Yönergesinde KTB'ye bağlı kütüphanelerinde yazma ve basma eserlerle ilgili uygulanacak teknik işlemlere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Kütüphanede yer alan eserlerden çoğunlukla mikrofilm, dijital ortamda yer alan formlar aracılığıyla gerçekleştirileceği belirtilmektedir (Kütüphanelerde Yazma ve Eski Basma..., 2010).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliğinde müzelerin amaçları arasında bilimsel, eğitsel ve teknik hizmetlerle Türk kültürüne katkıda bulunulması ibaresi yer almaktadır. Aynı yönetmelikte bulunduğu ilde yer alan her derecedeki eğitim kurumuyla müzelerin iş birliği yaparak öğrencilerin müzeleri tanımaları ve kültürel değerleri konusunda bilgi edinmeleri gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Müzelerde mevcut imkân dâhilinde fotoğraf arşivi kurulabileceğinden de yine aynı yönetmelikte bahsedilmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği, 2007).

2003 yılında imzalanan SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesinde her taraf devletin kültürel mirasın korunmasını ve değer kazanmasını geliştirmek amacıyla her türlü bilimsel ve teknik gelişmeyi takip etmeleri gerekliliğine yer verilmiştir. SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, SOKÜM'ün önemi ve korunması konusunda bilinçlendirmek, SOKÜM'ün ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlüğünün artmasını sağlamak ve karşılıklı duyarlılığı ve iş birliği çalışmalarını artırmak amacıyla imzalanmıştır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu taraf devletler kendi sınırları içinde bulunan SOKÜM unsurlarını korumak zorundadır (UNESCO SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, 2003). 20 Mayıs 1946 tarihli 4895 sayılı kanuna dayanan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin yedinci maddesine temel oluşturan UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği 2004 yılında kabul edilmiştir. Yönetmelikte *“Kültürün korunmasına ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak”* ibaresi yer almaktadır. Aynı zamanda yönetmelikte milli komisyonun görevleri arasında ulusal düzeyde eğitim, bilim ve

kültür alanlarında kurumlar arası ve disiplinlerarası çalışmalara teşvikin sağlanması yer almaktadır (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği, 2004).

SOKÜM'ün yönetiminde etkin olarak düşünülebilecek KTB Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi Hizmetleri Yönetmeliğinde; Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezinin iş ve işlemleriyle merkezden yararlanma koşulları yer almaktadır. Yönetmelikte SOKÜM envanterini tespit, değerlendirme ve kayıt işlemleri ve yararlanma koşulları açıklanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma..., 2009).

Halk Kütüphaneleri yönetmeliğinde; halk kütüphanelerinin işlevleri arasında SOKÜM'ün toplanması, muhafaza edilmesi, kullandırılması, geleceğe aktarılması ve sözlü geleneği desteklemesi ilkesi yer almaktadır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012). Kütüphane Hizmet Esaslarında SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi konusunda yerel kültür mirasını korumak amacıyla il halk kütüphanelerinde kent arşivlerinin oluşturulacağı ve şarkı, masal, efsane, sözlü gelenekler, geleneksel el sanatları gibi SOKÜM'e ait dijital materyalden oluşacağı belirtilmektedir (Kütüphane Hizmet Esasları, 2012). Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin Görev-Yetki-Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğinde yılın belirli günlerinde festivallerin yapılması ve el sanatlarının teşvikinin sağlanması ifadesi yer almaktadır (Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin..., 1989).

Yunus Emre Vakfı Kanunu Türkiye'nin kültürel mirasını, Türk dilini, kültür ve sanatını tanıtmak amacıyla yürürlüğe girmiştir. Yurt içi ve yurt dışında kültür alışverişini sağlamak, Türk dili, kültür ve sanatı hakkında eğitim almak isteyenlere bu imkânlara erişimleri için yurt içi ve yurt dışında eğitim merkezlerini hizmete sunma çalışmalarını gerçekleştirmek Yunus Emre Vakfının temel hedefleridir. Türk dili, kültür ve sanatı konularında yurt içinde ya da yurt dışında eğitim programları düzenlemek, eğitim sonuçlarını belgelendirmek, üniversite ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortak proje çalışmaları düzenlemek, bilimsel çalışmalara yer vermek yine vakfın amaçları olarak kanunda yer almaktadır (Yunus Emre Vakfı Kanunu, 2007).

Sınai Mülkiyet Kanununda teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişimin sağlanmasına katkıda bulunmak amacıyla patent, coğrafi işaret, marka, tasarım, geleneksel ürünlere ait hakların korunması hedeflenmektedir. İlgili kanunda gıda, tarım, maden ve el sanatlarının tescil edilmesi şartını sağlaması koşuluyla coğrafi işaret ya da geleneksel ürün adıyla korunmasının gerçekleştirileceği belirtilmektedir (Sınai Mülkiyet Kanunu, 2016).

Kurumlar Vergisi Kanunu SOKÜM unsurları üretim faaliyetleri kapsamında yer alan geleneksel el sanatları ürünlerinin araştırma, eğitim ve atölye merkezleri, bakım ve onarım çalışmalarında,

KTB'ye kazandırılması ve korunması süreçlerinde indirim uygulanacağı ifadeleri yer almaktadır. İlgili kanun toplumsal kalkınma süreçlerinde SOKÜM'ün üretimi faaliyetlerinde doğrudan ilişkili düşünülebilir (Kurumlar Vergisi Kanunu, 2006). Kurumlar vergisi kanununun uygulanmasına dair açıklamaları içinde bulunduran Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde SOKÜM unsurlarıyla ilgili basılı, görsel ya da işitsel kaynaklarının hazırlanması, yurt içi ve yurt dışında tanıtımının yapılması süreçlerinin bağış ve yardımlar kapsamında destekleneceği belirtilmektedir. Yine aynı tebliğde; üretim faaliyetlerinde, araştırma, eğitim ve atölye imkânlarını sağlama konusunda desteklerine “*Kültür ve turizm amaçlı bağış ve yardımlar*” bölümünde yer verilmektedir (Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 2007).

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde doğrudan ilişkili olduğu düşünülebilecek Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanununda; bireyin ve toplumun kültürel gereksinimlerinin karşılanması, SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Kültürel mirasın ülke ekonomisine katkı sağlayan bir unsur olarak değerlendirilmesiyle kültür yatırımları ya da girişimlerine teşvik sağlanacağı yine kanunda belirtilmektedir (Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, 2004).

Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği temel ilke ve kuralları arasında “*Çevresel, tarihi, kültürel, doğal ve toplumsal değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine önem verilmesi*” ifadesi yer almaktadır. Yönetmelikte desteklenecek proje ve faaliyetler bölümünde ise bölgenin var olan kaynaklarını ortaya çıkaran, ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlayan, yenilikçi, ulusal ve uluslararası görünürlüğe etki eden her türlü plan, analiz, proje ve araştırmaların destekleneceği belirtilmektedir (Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, 2008).

Geleneksel kültürün yaşatılması ve sürekliliğini sağlamak amacıyla kültürel miras taşıyıcılarının tespiti ve Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezine kayıt edilme işlemlerini içeren yönergede sanatçıların değerlendirilme ölçütleri yer almaktadır (SOKÜM Taşıyıcılarının Başvuru, Değerlendirme, Tespit ve Kayıt İşlemlerine İlişkin Yönerge, 2024). Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, fikir ve sanat eserlerinin sahipleri, sanatçı ve yapımcıların, hakları, yararlanma koşulları, aykırı yararlanma durumlarında yaptırımları ortaya çıkarmak üzere kabul edilmiştir. Güzel yazı, tezhip, kazma, oyma gibi işlemlerle elde edilen eserler, heykeller, mimarlık eserleri, el işleri fikir ve sanat eserleri kanunu kapsamında değerlendirilmektedir (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 1951).

Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte ise yayımı ve çoğaltımı eser sahibi tarafından yasaklanmamış, kültürel bellek kurumlarında yer alan eserlerden yararlanmak isteyen kişilerin izin almaları gereken yer, şekil ve kullanımlarına dair bilgilere yer verilmektedir. SOKÜM olarak değerlendirilecek yazma eserlerin kullanımı ise dilekçe ile başvuru sonucu elektronik ortamda edinimi şeklinde gerçekleşmektedir (Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzük, 1986). Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tüzükte eserlerden yararlanıp, ortaya çıkan eserleri ilgili kurumla paylaşmayan kişilerin, yeni başvurularında izin verilmeyeceği, fiyatlandırma işlemlerinin her yıl Ocak ayında güncelleneceği gibi bilgiler yer almaktadır (Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait..., 2006).

Türkiye'nin kültürel varlığını ve bilgi birikimini içeren tüm eserlerin basılı ve elektronik ortamda çoğaltılmış nüshalarının kapsamlı ve sağlıklı toplanabilmesi, korunması ve kullanıma sunulması amaçlarıyla 6279 Sayılı Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu kabul edilmiştir (Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu, 2012). Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelikte kamu kurum ve kuruluşlarının iş ve işlemleri sonucunda ortaya çıkan belgelerin düzenlenmesi, korunması kaybının engellenmesi ve Devlet Arşivleri Başkanlığına devrine ilişkin esaslara yer verilmektedir. Yönetmelikte; dördüncü maddenin *i* bendinde *“Dijitalleştirme: Kağıt ortamındaki belgelerin tarayıcı, kamera gibi cihazlar veya yenilikçi teknikler kullanılarak sayısal ortama aktarılmasını”* temsil ettiği yer almaktadır (Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 2019).

4.1.2. Standart

TS13298 Elektronik Belge ve Arşiv Yönetim Sistemi Standardı SOKÜM'ü dijitalleştirme uygulamalarında etkililiği düşünülebilecek bir standarttır. Bu standardın amacı; kurum ve kuruluşlarda üretilen ve üretilmesi planlanan elektronik belgelerin korunması için teknik ve güvenlik amacıyla gerekli önlemlerin alınması ve sınırların belirlenmesidir (TS 13298, 2009).

4.1.3. Eylem Planı

2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planında 50. eylem maddesi olan *Kültürel ve Bilimsel Nitelikte Sayısal Bilgiye Açık Erişimin Sağlanması* başlığı altında bilgi ve iletişim teknolojileriyle kültürel mirasa ve bilimsel bilgiye farklı ortamlardan kolay erişimin sağlanması ve açık erişim hedeflenmiştir. Eylem planında kütüphaneler, arşivler ve müzelerde gerçekleştirilen dijitalleştirme çalışmalarında standartların sağlanması ve çalışmaların bu standartlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi, vatandaşların mülkiyetinde olan kültürel mirasın dijitalleştirilmesinde katılımının sağlanması için teşvik edilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda iş birliği yapılacak kuruluşlar olarak KTB, Başbakanlık, Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Üniversiteler, Yerel Yönetimler ve STK'lar olarak belirlenmiştir. Uygulama adımlarında; sayısallaştırmada kurumlar arası iş birliği sağlanacak, her bir eser için standartlar belirlenecek, erişim sağlanabilmesi için ortak katalog oluşturulacak, bir arama motoru geliştirilecek, açık erişim politikaları geliştirilecektir. Vatandaşların içeriğe erişim ve içeriği geliştirme konularına olanak sağlanacak, kullanıcılar tarafından oluşturulan içerik müze kaynaklarıyla bütünleştirilecektir. Söz konusu çalışmaların 2015-2017 yılları arasında gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2015, s. 133-134).

4.1.4. Kalkınma Planları

Birinci Kalkınma Planında (1963-1967) yükseköğretim kurumlarında verilen kültür derslerinin denetiminin MEB'le yapılan iş birliğiyle gerçekleştirileceği eğitimle ilgili özel konular bölümünde yer almaktadır. Geleneksel Türk halıcılığı ve el sanatlarının geliştirilmesi ve hediyelik eşya olarak uluslararası alanda yer almasının sağlanması küçük sanayi başlığında yer almaktadır.

İkinci Kalkınma Planında (1968-1972) Türk halkbiliminin tüm alanlarda tespit, araştırma ve tanıtım çalışmalarının gerçekleştirilmesinin hedeflendiği Kültür Faaliyetleri adlı başlıkta belirtilmektedir. Geleneksel kültürün ve halkbiliminin korunmasında, geliştirilmesinde ve tanıtımında teşvik sağlanacağı bilgileri verilmektedir.

Üçüncü Kalkınma Planında (1973-1977) el sanatlarında eğitim ve araştırmaların gerçekleştirilmesi, el sanatları ürünlerinin yurt dışında yer edinmelerinin sağlanması ve el sanatları alanında istihdam alanlarının oluşturulması Küçük Sanayi ve El Sanatları başlığında yer almaktadır.

Dördüncü Kalkınma Planında (1979-1983) el sanatlarının ulusal ve uluslararası alanda yer bulması, sergilenmesi, satışının gerçekleştirilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. Yine Planda; el sanatlarının korunması amacıyla ülke genelinde envanter çalışmasının gerçekleştirilmesinin amaçlandığı bilgisi de yer almaktadır. Kültür başlığında Anadolu ve Türk Uygarlıklarına ait yazma ve basma eserlerin bulunduğu Ulusal Kültür Arşivinin kurulacağı, Türk kültürünün dünyada tanıtımına olanak sağlayacak kültür politikasının düzenleneceği belirtilmektedir.

Beşinci Kalkınma Planında (1985-1989) Türk kültürünün korunması ve yaşatılmasında kültür varlıklarının hayatın bir parçası olarak değerlendirilmesinin sağlanacağı Milli Kültür başlığında yer almaktadır. Bu kapsamda müzelerde eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin amaçlandığı, geleneksel el sanatlarını koruma ve istihdam olanaklarının değerlendirme faaliyetlerinin gerçekleşmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Milli Kültürün araştırılması, gelişmesi ve korunmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Altıncı Kalkınma Planında (1990-1994) Yazma ve Nadir Eserler Patoloji ve Restorasyon Merkezinin kurulacağı Kültür başlığında yer almaktadır. İlgili merkezde yazma ve nadir eserlerin korunma süreçlerinde teknolojik imkânlardan faydalanılacağı, kültür hizmetlerinde eğitimde niteliğin artırılması amacıyla çalışmaların gerçekleştirileceğinden söz edilmektedir. Bu kapsamda Türk kültürünün korunması, yaşatılması ve tanıtımının sağlanmasının temel amaçlar arasında olduğu belirtilmektedir.

Yedinci Kalkınma Planında (1996-2000) milli kültür faaliyetlerinin; demokratik ve ulusal bütünlükle gerçekleşmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Sekizinci Kalkınma Planında (2001-2005) yaşam boyu öğrenme ilkesiyle bilgi edinme yollarını öğretilmesi ve bilgi çağının gerekleri doğrultusunda istihdamın sağlanması

amaçlanmıştır. Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan yerel sanat ve zanaatların korunması konusunda projelerin geliştirilmesinin hedeflendiği, doğal ve kültürel mirasın korunması ve sürekliliği için kişi ve kurumların elinde olan bilgi ve belgelerin bir araya getirilmesi, muhafaza edilmesi ve erişime sunulması gerekliliğinden bahsedilmiştir.

Dokuzunca Kalkınma Planında (2007-2013) ise istihdamın artırılması, sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi ve kültürün korunması gerekliliğinden bahsedilmektedir.

Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018) insana yakışır iş ve istihdam edinmeden, toplumsal cinsiyet eşitliği ve fırsat eşitliği üzerinde durulmuş, kültürel mirasın korunması amacıyla envanter çalışmaları sürdürülmüş, tarihi eserlerin restorasyonu sağlanmış, yazma ve nadir eserlerin dijital ortama aktarılması gerçekleştirilmiştir.

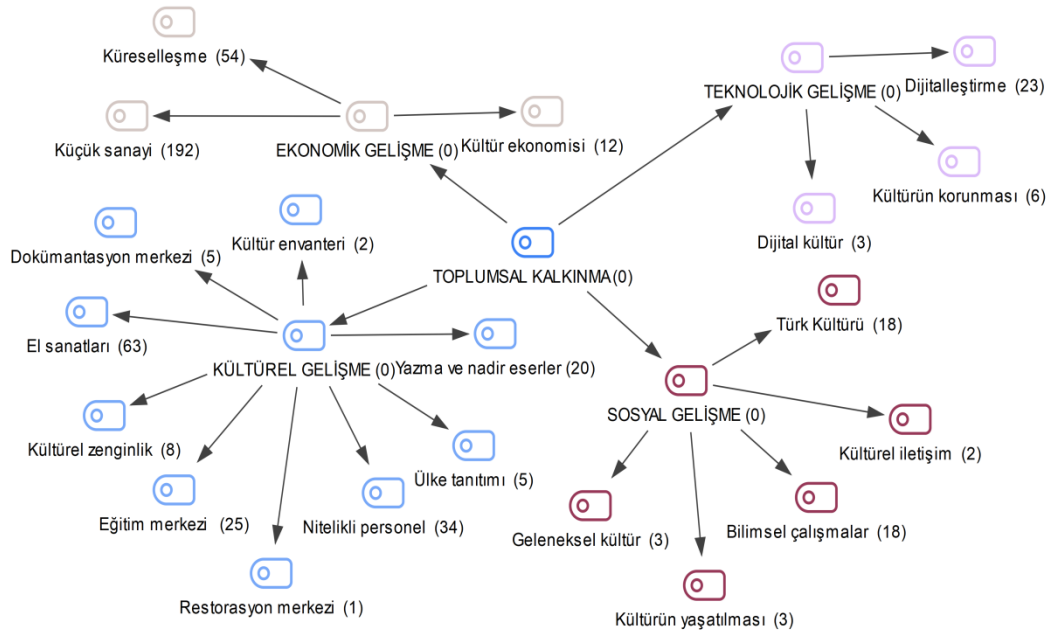
T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Eğitim başlığında, tüm bireylerin hayat boyu öğrenme imkânlarına erişim sağlayan, girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip, milli kültürü benimsemiş, teknoloji kullanımına yatkın ve üretken bireyler olmalarının amaçlandığı görülmektedir. Aynı zamanda tüm eğitim kademelerinde beceri atölyelerinin kurulması amacına da yer verilmiştir. Hayat boyu öğrenme programlarının çeşitliliğinin ve niteliğinin artırılacağı, ulusal hayat boyu öğrenme ve izleme sisteminin kurulacağı da yine eğitim başlığında yer almaktadır. Bu planda mesleki eğitim programları ile ulusal meslek standartları doğrultusunda çeşitlendirilmesi hususu da belirtilmektedir. İstihdam ve Çalışma Alanı başlığında başta kadınlar ve gençler olmak üzere her kesimden bireyin istihdamının artırılması hedeflenmiştir. Gençlerin istihdamını artırmaya yönelik yenilikçi ve sürdürülebilir projelerin destekleneceği, yeni uygulamaların geliştirileceği belirtilmektedir. Kültür ve Sanat başlığında UNESCO koruması altındaki alanlar başta olmak üzere arkeoloji, edebiyat, tarih ve tabiat konulu tematik alanların belirlenmesi amaçlanmıştır. Türk kültürünün temel unsurları, önemli kişiler, önemli olaylar ve masallar ve kültürel olaylar; belgesel, televizyon programı, sinema ya da tiyatro aracılığıyla tanıtılacağı, yurt içi ve yurt dışından taşınmaz kültür miraslarının tespit edilip dijital ortama aktarılacağı yine kalkınma planında yer almaktadır.

On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) Eğitim başlığında, tüm bireylerin uluslar arası standartlarda mesleki yeterliklere sahip olup, hayat boyu öğrenme imkânına erişebilmeleri; mesleki kariyer planlarında yeteneklerini geliştirebilecekleri alanlara yönlendirilebilmeleri; kültür, sanat ve dil gibi alanlarda yetkinlikler kazandırılarak toplumsal iş bölümünde yer alabilmeleri hedeflenmektedir. Bu kapsamda hayat boyu öğrenme sisteminde belge kariyer çeşitliliğinin sağlanması, işgücü piyasasının talep ettiği becerilerin kazandırılması ve iş yaşamında etkin yer alabilmesi sağlanacaktır. Mesleki ve teknik eğitimde; mesleki, akademik, dijital ve sosyal beceri kazanımını geliştirecek, ahilik kültürü dâhil olmak üzere mesleki değerlere bağlılığın güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Mesleki eğitimde teknoloji kullanımının geliştirilmesi, işgücü piyasasıyla mesleki ve teknik eğitim alanında iş birliğinin geliştirilmesi ve öncelikli alanlarda mesleki eğitime özendirmek amacıyla çeşitli teşvik mekanizmalarının dâhil edilmesi gibi hedeflerde kalkınma planında yer almaktadır. Kültür ve sanat başlığı altında ise SOKÜM'ün korunup, kayıt altına alınması ve yaşayan insan hazinelerinin toplumla etkileşiminin artırılmasının sağlanacağı bilgisi yer almaktadır. Aynı zamanda geleneksel Türk sanatlarının öğretiminin kurumsal bir şekilde devamlılığının sağlanması, kültürel alana ilişkin bilgi ve veri altyapısının güçlendirilmesi, kültür endüstrilerine sağlanan desteklerin çeşitlendirilmesi gerekliliği, bu alanlarda eğitim ve belgelendirme işlemlerine öncelik verileceği ve dijital kültür ekonomisine yönelik desteklerin de artacağı hedefler arasında yer almaktadır (Kalkınma Planları, 2023).

4.1.5. Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi

Yukarıda açıklanan yasal düzenlemelere ait sıklık bilgilerinin MAXQDA 24 aracılığıyla elde edilen kod istatistiklerinin yaratıcı kodlamayla oluşturulan görselleştirilmesi (Şekil 1) aşağıda yer almaktadır. Kod haritası oluşturulurken; toplumsal kalkınma ana teması ekseninde; ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel alt temalarıyla kodların görselleştirilmesi tamamlanmıştır. Ana tema ve alt temalar büyük harfle gösterilmiştir.

Yaratıcı Kodlama

Şekil 1 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi

Sosyal gelişmeyi sağlayabileceği düşünülen politika belgelerinde kültürel değerlerin korunması bilinci, kültür alışverişinde bulunma, saygı duyma, koruma gibi ifadelerin yer aldığı belirtilebilir. Ekonomik gelişmeye katkıda bulunabileceği düşünülen politika belgelerinde sıklıkla kültür öğelerinin ülke ekonomisine katkı sağlayan bir unsur olarak değerlendirilmesi ve desteklenmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Yine benzer şekilde ülke ekonomisini geliştirecek, yenilikçi, ulusal ve uluslararası görünürlüğe katkı sağlayacak proje ve faaliyetlerin destekleneceği politika belgelerinde ifade edilmektedir. 2004 yılından bugüne kadar düzenli aralıklarla kültür yatırımlarının desteklenmesi gerekliliği oldukça önemli bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

Teknolojiyle ilişkilendirilen politika belgelerinde; dijital ortama aktarılan eserlerden yararlanma şekilleri, koruma faaliyetlerinde teknoloji destekli çalışmalara yer verilmesi gerekliliği, mevcut imkânlar ışığında kent arşivlerinin kurulması gerekliliği gibi unsurlara yer verilmektedir. Kalkınma planlarında da sıklıkla teknolojinin öneminden bahsedilmektedir. Teknoloji destekli SOKÜM'ün yönetimi faaliyetleri incelendiğinde; fotoğraf arşivinin kurulması, yazma eserlerin dijital ortama aktarımı ve yararlandırma işlemlerinin dijital teknolojiler aracılığıyla gerçekleştirilebileceği belirlenmektedir.

Teknolojinin yukarıda bahsedilen iş ve işlemlerde sınırlı kalmaması ise hem yönetim süreci hem de kalkınma için oldukça önemli sonuçları beraberinde getirecektir.

Yenilik konusunda kültür varlıklarının toplanması ve düzenlenmesinin yanı sıra; patent, marka, coğrafi işaret gibi şekillerle hak sahibini koruma, bilgi ve veri altyapısının desteklenmesi gerekliliği gibi pek çok yeniliğin yasal boyutlarını ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelikte yenilikçi teknikler aracılığıyla dijital ortama aktarımdan bahsedilmektedir. SOKÜM'ün yenilikçi teknikler kullanılarak dijital ortama aktarımıyla açık erişime olanaklı hale getirilebilir. Ulusal ve uluslararası görünürlüklerinin sağlanmasında önemli bir yenilik olacağı belirtilebilir.

Dayanışma konusunda ise; toplumun gelişimi, kültürün aktarımı ve yaygınlaştırılmasının sağlanması ve bu konularda yapılması planlanan araştırmaların destekleneceği ifadelerine yer verilmektedir. Kalkınma planları incelendiğinde yaşam boyu öğrenme faaliyetleri kapsamında milli kültür bilincini gerçekleştirmek amacıyla her yaştan bireye aktarılmasının gerekliliği üzerinde durulduğu görülmektedir. SOKÜM'ün milli kültür bilinci oluşturmada yer alması gerekliliği belirtilebilir. Hayat boyu öğrenme programlarının; niteliklerinin ve çeşitliliklerinin artırılması hedeflenmekte, belgelendirmeye istihdamda yer edinilmesi sağlanmaktadır. Kültürün korunması ve sosyal dayanışmanın sağlanması da yine üzerinde sıklıkla durulan hedefler arasındadır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde bir standardın oluşturulması gerekir. Çeşitli belediye, üniversite, müze ve kütüphanelerin toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde yer aldığı görülmektedir. Ancak bir kısmı dijitalleştirme faaliyetlerini yürütürken bir kısmı halkın aktif katılımını ya da kültür turizmini hedeflemektedir. Dolayısıyla eğitim, ekonomi, kültür ve teknoloji gibi tüm unsurları içinde barındıran bir yönetim faaliyetinin henüz gerçekleşmediği anlaşılmaktadır.

Kalkınma planları, yasa, yönetmelik ve kanunlar incelendiğinde kültürün korunması, yaşatılması ve teknolojik altyapıyla desteklenmesi gereklilikleri üzerinde durulduğu görülmektedir. Yönetim süreçlerinde; teknoloji ve yaratıcılığın ön planda olduğu, halkın aktif katılımıyla desteklenen disiplinlerarası ve kurumlar arası çalışmalarla SOKÜM'ün toplumsal kalkınmayı sağlayabileceği belirtilebilir. Özellikle kısa vadede Türkiye'de On İkinci Kalkınma Planında yer alan teknoloji destekli mesleki eğitim, kültür alanında

bilgi ve veri altyapısının geliştirilmesi ve dijital kültür ekonomisi konularında çalışmalara öncelik verileceği anlaşılmaktadır. SOKÜM'ün yönetimiyle ilgili yukarıda belirtilen çalışmaların gerçekleşmesi toplum için son derece etkin sonuçları beraberinde getirebilir. Bu konuda yetkili olduğu düşünülen kurumların karar vericilerinin görüşleri ve değerlendirmelere bir sonraki bölümde yer verilmektedir.

4.2. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK KARAR VERİCİLERİN VE TEMSİLCİLERİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde Türkiye'de SOKÜM'ün yönetiminde karar vericilerin ve SOKÜM temsilcilerinin görüşlerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Araştırma verileri 29 Temmuz 2024 ve 31 Ekim 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu kapsamda SOKÜM temsilcilerine görevleri, çalışma alanları, SOKÜM'ün koruma, erişim ve sürdürülebilirlik konularında bilgi merkezlerinden beklentilerini ve mevcut fikirlerini içeren 12 görüşme ve anket sorusu yöneltilmiştir. Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde etkin olduğu düşünülen kurumların yetkilileriyle yüz yüze veya çevrimiçi görüşme platformları aracılığıyla 16 görüşme ve anket sorusu yöneltilmiştir. Görüşme sorularıyla kurumların SOKÜM'ün yönetiminde mevcut çalışmaları belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının analizinde MAXQDA 24, anket sorularının analizinde SPSS 22 programından faydalanılmıştır. Her iki programın analiz sonuçlarından elde edilen verilerin sıklık ve yüzde bilgileri tablolarla sunulmuştur. Aşağıda Tablo 3'de araştırmaya katılan kurumların yetkileri ve SOKÜM temsilcilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3 Katılımcıların kurumsal dağılımı

	n	%
Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü	13	32,5
Devlet Arşivleri Başkanlığı	5	12,5
Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü	5	12,5
MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü	4	10
Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı	3	7,5
Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü	2	5,0

Müzeler Genel Müdürlüğü	2	5,0
SOKÜM Temsilcileri	6	15
Toplam	40	100

Kurum yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerinin bulgularının MAXQDA 24 nitel veri analizi programı aracılığıyla elde edilen verileri Tablo 4’de yer almaktadır. Aşağıda Tablo 4’de katılımcıların görüşme sorularından elde edilen bulguların sıklık ve yüzde bilgilerine yer verilmektedir.

Tablo 4 Görüşme soruları bulgularının sıklık bilgileri

Kelime	n	%	Kelime	n	%	Kelime	n	%
Çalışma	76	8,5	Proje	15	1,7	Kayıt	6	0,7
Kültür	60	6,7	Meslek	15	1,7	Teknik	6	0,7
SOKÜM	53	6,0	Koruma	13	1,5	Aktarım	6	0,7
Eğitim	46	5,2	Uygulama	12	1,3	Toplumsal	6	0,7
Bilgi	42	4,7	Kültürel miras	12	1,3	Gelecek	6	0,7
Sanat	39	4,4	Arşiv	12	1,3	Dijitalleştirme	6	0,7
Unsur	37	4,2	Uygulama	12	1,3	İşbirliği	5	0,6
Coğrafi	36	4,0	Yerel	12	1,3	Kitap	5	0,6
Tanıtım	32	3,6	Geleneksel	11	1,2	Türkiye	5	0,6
Onay	29	3,3	Kalkınma	10	1,1	Patent	5	0,6
Kurs	25	2,8	Farkındalık	10	1,1	Bilimsel	4	0,4
Bakanlık	25	2,8	Sosyal	9	1,0	Medya	4	0,4

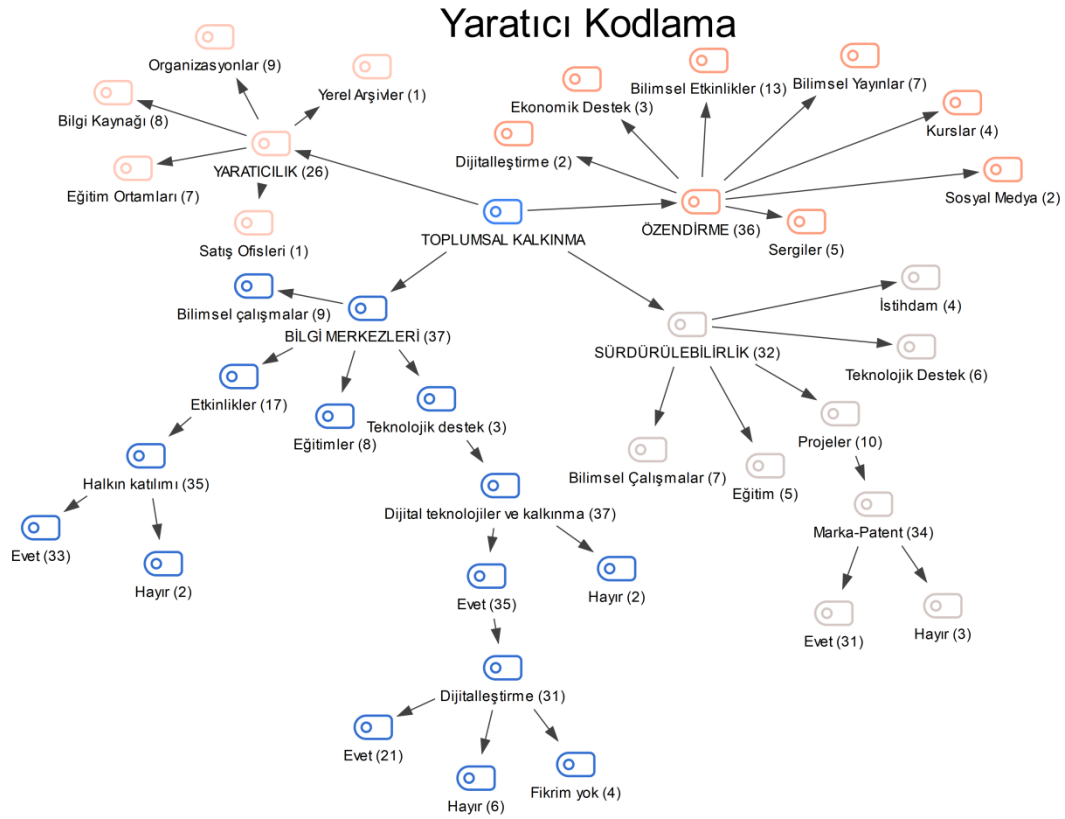
Miras	24	2,7	Ekonomi	8	0,9	Ulusal	4	0,4
Sergi	23	2,6	Belediye	8	0,9	Halkbilimi	4	0,4
Müze	22	2,5	Olgunlaşma	8	0,9	Muhafaza	4	0,4
Katılım	22	2,5	UNESCO	7	0,8	Atölye	3	0,3
Etkinlik	21	2,4	İcra	7	0,8	Sürdürülebilirlik	2	0,2
Yaşayan	16	1,8						
TOPLAM							890	100,00

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularından elde edilen veriler incelendiğinde en çok çalışma (%8,5), kültür (%6,7), eğitim (%5,2) ifadelerinin sıklıkla geçtiği anlaşılmaktadır. SOKÜM’ün korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarımında çalışmaların gerçekleşmesi sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeyi de beraberinde getirir. SOKÜM’ün dijitalleştirilmesi konusunda araştırma katılımcıları arasında yer alan 21. Yetkili: “*Halk Eğitimi ve Olgunlaşma Enstitüleri aracılığıyla halk katılımı sağlanabilir.*” yanıtını 22. Yetkili: “*Dijital sergilerle dikkat çekilmesi gereken SOKÜM unsuru antik kent, müze, kale gibi tarihi mekanlara dijital sergi olarak sunulabilir. Hem dijitali hem de SOKÜM görselleri aynı içerikte birleştirilebilir.*” yanıtını vermiştir. Dijitalleştirme konusunda araştırma katılımcıları arasında yer alan 6. Temsilci: “*Bilgi merkezleri araştırmacıların ve konuya ilgi duyan halkın bilgilendirilmesinde en kolay bilgi mekanlarıdır. Ancak toplumları geleceğe taşıyacak ve kalıcı bilgi kaynakları da tartışmasız yazılı ve görsel eserlerdir. Tıpkı Ordinaryus Profesör Doktor Süheyl ÜNVER’in “Akılda kalırsa unutursun, kayda alırsan hatırlarsın.” sözü gibi bunu da göz ardı etmemek gerekir.*” yanıtını vermiştir. Teknoloji destekli uygulamalarla etkin sonuçların alınması kaçınılmaz olacaktır. Masallar, halk hikayeleri, halk hekimliği ve geleneksel oyunlar gibi sözlü kültür unsurlarının korunması ve yaşatılması oldukça önemlidir. Bu kapsamda ilgili sözlü kültür unsurlarının gelecek nesillere aktarılmasında da teknoloji destekli uygulamalardan yararlanma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sözlü kültürün ya da el sanatlarının korunmasında halkbilimi araştırmalarının yanı sıra dijital arşivlerin yer alması gerekmektedir. Dijital arşivlere halkın aktif katılımını hedef alan proje çalışmalarıyla yönetsel faaliyetler gerçekleştirilebilir. Tablo 4’de yer alan veriler incelendiğinde katılımcıların; kurslar yoluyla eğitim süreçlerini destekledikleri,

çeşitli projelerle uygulama ve araştırma faaliyetlerinde etkin rol alabilecekleri, sergi ya da etkinliklerle SOKÜM görünürlüğüne katkı sağladıkları anlaşılmaktadır. Bu kapsamda araştırma katılımcılarından 2. Yetkili: *“Müzelerde yerli veya yabancı ziyaretçiler tarafından görsel-işitsel olarak algılanan SOKÜM örnekleri bu ziyaret deneyimlerinin sonucunda kültürlerine ait SOKÜM örneklerini benzerlik ve farklılıklarını karşılaştırma, araştırma merakı uyandırabilmektedir.”*, yanıtı alınırken; başka bir yetkiliden ise benzer şekilde 22. Yetkili: *“Yaşayan müze sayısı ve niteliği artırılabilir. Uygulamalı halkbilimi anlayışıyla gezilen, görülen ve okuyan değil tecrübe edilebilen bir alan olarak daha çok dikkat çeker.”* yanıtları alınmıştır. Bilgi merkezlerinde halkın aktif katılımı konusunda bir SOKÜM temsilcisinden ise 6. Temsilci: *“Öncelikle kentte yaşayan başta gençler olmak üzere yetişkinlerin de yaşadığı kentini tanıması, nasıl bir miras aldığını bilmesi gerekir. Bunun da yolu kent içi ve çevresindeki tarihi yerlerin gezilip görülmesidir. Bu amaçla okullarda Milli Eğitim Müdürlüğü, halk için de belediye desteğinde Kültür Müdürlüğü sergilerle birlikte tarihi ve kültürel mekanlara geziler düzenleyebilir. Kent içinde yapılacak sergilerde halkın yeteneklerine de yer verilmesi ilgi ve hizmeti artırdığı gibi koruma bilincini de sağlayacaktır.”* yanıtı alınmıştır. SOKÜM’ün korunması ve yaşatılmasının yerel kalkınmaya katkı sunacağı, geleneksel el sanatlarının ekonomik değere dönüşümüyle mümkündür. Ancak dijital arşivlerle ulusal ve uluslar arası görünürlüğünün artmasıyla kalkınma unsuru olarak yer alabileceği belirtilebilir. Kalkınmanın sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve teknolojik boyutlarıyla ele alınması gerekliliğinden hareketle SOKÜM’ün korunmasının çok boyutlu olduğu belirtilebilir. SOKÜM’ün 3B yapılandırma, görselleştirme, canlandırma gibi teknolojilerle dijitalleştirilmesi konusunda araştırma katılımcılarından bir temsilci 6. Temsilci: *“Yüz yüze olması mümkün olmayan, fiziksel olarak ulaşılması çok zor olan eserlerin araştırılıp kayıt altına alınmasında dijitalleştirme, üç boyutlu yapılandırma toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlar. Ayrıca tarihi ve kültürel değerleri sanal ortamda daha kolay inceleme imkanı sağladığı gibi çok geniş kitlelere de ulaştırılabilir.”* yanıtını vermiştir. Unsurların dijitalleştirilmesiyle güncel yaklaşımlarla SOKÜM’ün sürdürülebilirliğinin ve korunmasının sağlanması mümkün olacaktır. Katılımcıların; kültürün korunması, yaşatılması, geleceğe aktarımı, marka ve patent işlemleriyle korunması gibi yönetsel süreçlerde etkin faktörleri sıklıkla ifade etmişlerdir. SOKÜM’ün belgeleme, arşivleme, farkındalık sağlama ve koruma süreçlerinde proje çalışmalarıyla gerçekleştirilebileceği belirtilebilir. Bilgi merkezlerinde tanıtımı ve eğitimi çalışmalarının gerçekleştirilmesi, geleneksel sanat unsurlarının modern sanatla harmanlanmasıyla görünürlüğünün artabileceği ifade edilebilir. UNESCO, bilgi merkezleri, belediyeler, üniversiteler ve STK’ların katılım sağladığı projelerle araştırma, uygulama ve belgeleme gibi yönetsel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır. Olgunlaşma enstitüleri kapsamında mesleki eğitimin

gerçekleşmesiyle, uygulama süreçleriyle SOKÜM'ün korunması ve yerel kültürün yaşatılması sağlanacaktır. Bilgi merkezlerinde sergi, kurs ve etkinliklerle SOKÜM uygulayıcılarının sanatsal faaliyetlerinin görünürlüğüne katkı sağlanacaktır. Belirtilen tüm çalışmaların gerçekleşmesi yerelden ulusal kalkınmaya giden yolda etkin faaliyetler olarak yer alabilir.

Aşağıda Şekil 2'de katılımcılardan elde edilen verilerin kod sisteminde görselleştirilmiş şekli yer almaktadır. Yaratıcı kodlama sisteminde yer alan şekli oluşturmak için izlenen adımlar şu şekildedir: Öncelikle açık uçlu sorular kodlanmıştır. Sorulara verilen cevaplar alt kodlarla kodlanmıştır. Her bir kodun yanında parantez içinde gösterilen sayılar katılımcıların sıklıklarını temsil etmektedir. Örneğin; “Bilgi merkezlerinde SOKÜM unsurlarının yaratıcılık temelinde marka, patent, coğrafi işaret tescili ile ekonomik kalkınmayı desteklemesi sağlanabilir mi?” sorusuna 34 kişiden 31'i evet 3'ü hayır yanıtlarını vermiştir. Yaratıcı kodlamada “Marka-Patent” koduyla katılımcılara ait bulgular gösterilmiştir. Yine “SOKÜM unsurları aracılığıyla yaratıcılık temelinde ekonomik kalkınmada kurumunuza ne gibi sorumluluklar düşebilir?” sorusuna “Yaratıcılık” kod başlığıyla 26 katılımcının cevabının alındığı; eğitim ortamları (7), bilgi kaynağı (8), organizasyonlar (9), satış ofisleri (1) ve yerel arşivler (1) alt kodlarla kodlandığı görülmektedir. Kodlama işlemleri sonlandıktan sonra ise MAXQDA 24'de yer alan MAXMaps aracılığıyla yaratıcı kodlama haritası (Şekil 2) oluşturulmuştur. Toplumsal kalkınma ana teması ekseninde; yaratıcılık, özendirme, bilgi merkezleri ve sürdürülebilirlik alt temalarıyla şekil tamamlanmıştır.

Şekil 2 Katılımcıların SOKÜM'ün yönetimine ait görüşleri

Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda görüşme sorularından elde edilen cevaplar değerlendirildiğinde; toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde ilgili kurumların ve temsilcilerinin iş birliği içinde çalışmalarını gerçekleştirdikleri ancak bu konuda herhangi bir standartın yer almadığı belirlenmiştir. Katılımcıların; SOKÜM'ün yönetiminde bilgi merkezlerinde teknoloji destekli uygulamaları, eğitimleri, bilimsel çalışmaları ve etkinlikleri destekleyecekleri belirlenmiştir. Bilgi merkezlerinde; SOKÜM eğitimleri; MEB, SOKÜM uygulayıcıları, STK iş birlikleriyle mümkün olacaktır. Teknoloji destekli uygulamalar; SOKÜM'ün dijitalleştirilmesini kapsamaktadır. SOKÜM halkın aktif katılımının sağlandığı projelerle dijitalleştirilebilir. Sosyal, teknolojik ve ekonomik kalkınmanın sağlanması ilgili çalışmalar sonucunda mümkün olacaktır.

KTB, üniversite ve STK iş birlikleriyle bilimsel çalışmaların gerçekleşmesi sağlanabilir. Sergiler, kurslar ve atölyelerle etkinliklerin gerçekleşmesi olarak bulabilir. Eğitim ve organizasyonların yaratıcılık temelli uygulamaları hedef almasıyla ortaya çıkan ürünlerin ulusal/uluslararası pazarda yer bulabilmesiyle ekonomik ve kültürel

kalkınmanın gerçekleşmesi mümkün olacaktır. SOKÜM'ün özendirilmesi konusunda; dijitalleştirilen unsurlara erişiminin sağlanmasıyla farkındalık sağlanma, kurslarla eğitim programlarını düzenleme, bilimsel çalışmaları destekleme, sergilerin ve bilimsel etkinliklerin gerçekleşmesi ve sosyal medya destekli görünürlük çalışmalarıyla gerçekleşmesi sağlanabilir. Araştırmanın devamında kurum yetkililerine ve SOKÜM temsilcilerine yöneltilen SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde ve halk eğitimiyle yönetimi konusundaki görüşlerine dair veriler yer almaktadır. Bu bağlamda kurum yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerine 16 maddelik bir ölçek yöneltilmiş; katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum şeklinde cevap vermeleri sağlanmıştır. Değerlendirme aşamasında ölçek soruları eğitim ve yönetim olarak ikiye bölünmüş tablolarla belirtilmiştir.

Tablo 5 Toplumsal kalkınmada SOKÜM ve bilgi merkezlerinde eğitim

	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
SOKÜM ürünleri konusundaki eğitimler müzelerde ve kütüphanelerde atölyeler, kurslar ve sergiler aracılığıyla gerçekleşebilir.	40	100	0	0	0	0	40	100
SOKÜM ürünlerini belgeleme, araştırma, koruma ve eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarmada bilgi merkezler rol alabilir	39	97,5	0	0	1	2,5	40	100
Toplumsal kalkınmada bilgi merkezleri (arşivler, kütüphaneler ve müzeler) SOKÜM ürünlerinin yönetiminde etkin olabilecek kurumlardır.	38	95	2	5	0	0	40	100
SOKÜM ürünlerinin meslek ediniminde bilgi merkezleri ve halk eğitimi merkezlerinin iş birliği çalışmaları ile gerçekleşmesi mümkündür	38	95	2	5	0	0	40	100

SOKÜM ürünleri konusunda bilimsel, teknik ve sanatsal araştırmalara özendirmede bilgi merkezleri etkin kurumlar arasında yer almalıdır.	36	90	4	10	0	0	40	100
SOKÜM'e duyarlılığı artırmada ve bilgilendirmede okul dışı ortamlar olarak bilgi merkezleri yer almalıdır.	36	90	4	10	0	0	40	100
SOKÜM ürünlerinin meslek edinimine katkı sağlamasında bilgi merkezleri de rol alabilir.	35	87,5	3	7,5	2	5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünleri etkin kullanılabilir	34	85	5	12,5	1	2,5	40	100

Kurum yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerinden elde edilen veriler değerlendirildiğinde katılımcıların; toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün etkin kullanılabileceğini (%85), bilgi merkezlerinin SOKÜM'ün yönetiminde etkin olabileceğini (%95), bilgi merkezlerinin SOKÜM'ü belgeleme, araştırma, koruma ve eğitim aracılığıyla aktarımda rol alabileceğini (%97,5), bilgi merkezlerinin SOKÜM konusunda bilimsel, teknik ve sanatsal çalışmalara özendirmede etkin kurumlar arasında yer alabileceğini (%90) ifade ettikleri belirlenmiştir. Katılımcılar; bilgi merkezlerinin SOKÜM'e farkındalık oluşturma ve bilgilendirmede okul dışı ortamlar olarak yer alabileceğini (%90), bilgi merkezlerinde eğitimlerin atölyeler, kurslar ve sergiler aracılığıyla gerçekleşebileceğini (%100) belirtmişlerdir. SOKÜM'ün mesleki ediniminde bilgi merkezlerinin rol alabileceği (%87,5) ve bu mesleki edinimde bilgi merkezleriyle halk eğitimi merkezlerinin iş birliği çalışmalarının gerçekleşebileceğine (%95) katılımcıların büyük bir kısmı katılmıştır.

Tablo 5'de elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde yönetim faaliyetlerinde gerçekleşmesi düşünülen belgeleme, araştırma, mesleki ve teknik eğitim gibi adımlarda etkin olabileceklerini düşündükleri belirlenmiştir. Bu kapsamda var olan ve olabilecek çalışmaların desteklenmesiyle SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde toplumsal farkındalığın oluşturulmasında ve yönetimi süreçlerinde etkililiğinin sağlanabileceği ifade edilebilir. Bilgi merkezleri ve halk eğitim merkezlerinin iş birliği çalışmalarıyla eğitim programlarının düzenlenebilmesi mümkündür. Eğitim programları, kurslar ve sergilerle SOKÜM'e farkındalığın

sağlanması olarak bulacaktır. Aynı zamanda mesleki eğitimde de bilgi merkezlerinin etkililiği sağlanabilecektir. Bilgi merkezlerinde eğitimlerin düzenlenmesi; sosyal uyum, teknik ve mesleki eğitim, kültürel farkındalık gibi pek çok olumlu sonucu beraberinde getirecektir.

Tablo 6’da toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün bilgi merkezlerinde yönetimi konusunda katılımcılardan elde edilen veriler gözetilerek elde edilen bulgulardan bahsedilmektedir.

Tablo 6 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde yönetimi

	Katılıyor		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplumsal kalkınmada SOKÜM eğitiminde hükümet, sanayi, okul, araştırma ve bilgi merkezlerinin ortak çalışmaları ile etkin sonuçlara ulaşılabilir.	39	97,5	1	2,5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin ekonomiye katkı sağlaması için tanımlama, dönüştürme, uygun hizmet oluşturma ve paydaşlarla etkileşim gibi bir dizi iş ve işlemin gerçekleşmesi gerekir.	38	95	2	5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi örgün ve yaygın eğitim, tanıtım, geliştirme ve SOKÜM uygulayıcıları aracılığıyla gerçekleştirilebilir.	36	90	3	7,5	1	2,5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi ile teknik ve mesleki eğitimin sağlanması ve sonucunda yeni istihdam olanakları oluşur	35	87,5	5	12,5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma hedefleri de gerçekleşmiş olacaktır	35	87,5	4	10	1	2,5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminin ekonomiye katkısı olur.	34	85	6	15	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin	31	77,5	9	22,5	0	0	40	100

ekonomiye etkisi halkın aktif katılımı, sosyal uyum, ürünleri dönüştürme ve kullanıcıya erişim gibi işlemleri beraberinde getirir.

Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin bilgi merkezleri tarafından dijitalleştirilmesi, bilgi merkezlerinin görevleri arasında yer almaktadır.	23	57,5	13	32,5	4	10	40	100
--	----	------	----	------	---	----	----	-----

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde yönetimi konusunda katılımcılar; SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde dijitalleştirilmesinin bilgi merkezlerinin görevleri arasında yer almakta olduğunu (%57,5), SOKÜM eğitiminin örgün ve yaygın eğitim, tanıtım, geliştirme ve SOKÜM uygulayıcıları aracılığıyla gerçekleşebileceğini (%90), SOKÜM eğitimiyle yeni istihdam olanaklarının oluşabileceğini (%87,5) ve hükümet, sanayi, okul, araştırma ve bilgi merkezlerinin ortak çalışmalarıyla eğitimde etkin sonuçlar alınabileceğini (%97,5) belirtmişlerdir. Katılımcılar; toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün ekonomiye katkı sağlayabilmesi için tanımlama, dönüştürme, uygun hizmet oluşturma ve paydaşlarla etkileşim gibi adımların gerçekleşmesi gerektiğini (%95), SOKÜM'ün ekonomiye etkisinin ise halkın aktif katılımı, sosyal uyum, kullanıcıya erişim gibi işlemleri beraberinde getireceğini (%77,5), bu sürecin ekonomiye katkısının olacağını (%85) ve yönetimin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştireceğini (%87,5) ifade etmişlerdir. Katılımcılardan elde edilen veriler incelendiğinde bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün yönetimi faaliyetlerinde; dijitalleştirme süreçlerinin, eğitim ve tanıtım faaliyetlerinin, eğitimde kurumlar arası iş birliği çalışmalarının toplumsal kalkınmayı sağlayacağı konusunda hemfikir olduklarını ve yönetim süreçlerinin ekonomiye olumlu katkıları olacağını belirttikleri anlaşılmaktadır. Ancak katılımcıların çoğunluğunu temsil etse de bilgi merkezlerinin görevleri arasında SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinin yer alması konusunda elde edilen oranın (%57,5) dikkat çekici düzeyde düşük olduğu belirtilebilir. Oysa somut olan unsurlar gibi somut olmayan unsurların dijitalleştirilmesi de bilgi merkezlerinin görevleri arasında yer almalıdır. Bu konuda ilgili yetkililere eğitimlerin düzenlenmesi ve farkındalık çalışmalarına yer verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Karar vericilerin ve temsilcilerin SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi konusunda; dijitalleştirmenin etkililiği,

verimliliği, süreç yönetimi, teknik ve teorik alt yapı gibi konularda bilgilendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın devamında kurum yetkililerine ve SOKÜM temsilcilerine yöneltilen toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde SOKÜM'ün dijitalleştirilmesine ilişkin görüşlerine dair veriler yer almaktadır. Bu bağlamda kurum yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerine 10 maddelik bir ölçek yöneltilmiş; katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum şeklinde cevap vermeleri sağlanmıştır. Ölçeğin ilk altı maddesi SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi, son dört maddesi dijitalleştirme teknolojileri olarak ikiye ayrılmıştır. Tablo 7'de katılımcıların toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijitalleştirilmesine dair görüşleri yer almaktadır.

Tablo 7 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi

	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ile başka kültürlerle ait bilgi ediniminin sağlanması gerçekleşir.	39	97,5	0	0	1	2,5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin korunmasında ve daha geniş kitlelere erişime sunulması için dijitalleştirilmesi gerekmektedir.	37	92,5	2	5	1	2,5	40	100
SOKÜM ürünlerine yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde farkındalığın sağlanmasında dijitalleştirilmeye gereksinim duyulur.	37	92,5	2	5	1	2,5	40	100
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi kültürün sürdürülebilirliğini, özgünlüğünü korumayı ve hızlı erişimini sağlar.	34	85	4	10	2	5	40	100
Bilgi merkezlerinde yer alan çevrimiçi platformlara halkın aktif katılımının	33	82,5	5	12,5	2	5	40	100

sağlanması ile SOKÜM ürünlerinin yönetimi etkin şekilde sağlanabilir.

SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi	27	67,5	12	30	1	2,5	40	100
ekonomik kalkınmayı destekler.								

Katılımcılar; toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün korunmasında ve geniş kitlelerce erişime sunulmasında (%92,5) ve SOKÜM'ün yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde farkındalığının sağlanmasında dijitalleştirilmesi gerektiğini (%92,5) belirtmişlerdir. SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinin başka kültürlerle ait bilgi edinimine katkı sağlayacağını (%97,5) ve bilgi merkezlerinde yer alan çevrimiçi platformlara halkın aktif katılımının da yönetimin (%82,5) etkin bir parçası olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar; SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinin kültürün sürdürülebilirliğini, özgünlüğünü korumayı, hızlı erişimini sağlayacağı (%85) ve ekonomik kalkınmayı destekleyebileceğini (%67,5) belirtmişlerdir. Katılımcılardan elde edilen veriler incelendiğinde; toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinin gerekliliğini, dijitalleştirilmesinin başka kültürlerle ait bilgi edinimine katkı sağlayacağını belirttikleri elde edilmektedir. Bu bağlamda SOKÜM'ün dijitalleştirilmesiyle; kültürün sürdürülebilirliğinin, SOKÜM'ün özgünlüğünü korumanın aynı zamanda hızlı erişiminin sağlanması mümkündür. Halkın aktif katılımına olanak sağlayan, SOKÜM temsilcileri ve uzmanların görüş ve önerileriyle dijitalleştirme politikalarının hayata geçirilmesi; SOKÜM'ün koruma, erişim ve sürdürülebilirlik süreçlerinde olumlu sonuçları beraberinde getirecektir. Ancak katılımcıların SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinin ekonomik kalkınmayı desteklemesi konusundaki katılım durumları (%67,5) dikkat çekicidir. Bu sonuçla katılımcıların azımsanmayacak bir kısmının yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlüğünün artacağını düşünürken bu durumun doğal bir sonucu olarak düşünülebilecek ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesinin mümkünlüğü konusunda kararsız (%30) oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Oysa SOKÜM'ün görünürlüğünün artması, özgünlüğünün korunması ve yaratıcılık temelinde yeni unsurların oluşturulması gibi iş ve işlemlerle ekonomik kalkınma gerçekleşebilir. Tablo 8'de toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijitalleştirilme süreçlerini içeren veriler yer almaktadır.

Tablo 8 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi teknolojileri

	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplumsal kalkınmada dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma aşamasında da sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.	38	95	2	5	0	0	40	100
Dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma sürecinde; seçim, depolama, muhafaza etme ve erişime sunma gibi aşamaların gerçekleşmesi gerekir.	37	92,5	3	7,5	0	0	40	100
SOKÜM ürünlerini dijitalleştirmede hareket yakalama, üç boyutlu (3B) yeniden yapılandırma, canlandırma gibi teknolojik gelişmelerden de yararlanılabilir.	35	87,5	5	12,5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde hem mesleki beceri kazanımı hem de dijitalleştirme aşamalarında halkın aktif katılımının sağlanması kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik kalkınmayı beraberinde getirecektir.	34	85	5	12,5	1	2,5	40	100

Katılımcılar; SOKÜM'ü dijitalleştirmede hareket yakalama, 3B yeniden yapılandırma, canlandırma gibi teknolojilerden yararlanılabileceğini (%87,5), dijitalleştirilen SOKÜM unsurlarının koruma süreçlerinde; seçim, depolama, erişime sunma gibi bir dizi iş ve işlemin gerçekleşmesinin (%92,5) ve dijitalleştirilen unsurların koruma süreçlerinde de sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekliliğini (%95) belirtmişlerdir. SOKÜM'ün yönetiminde hem mesleki beceri kazanımı hem de dijitalleştirme süreçlerinde halkın aktif katılımının sağlanmasıyla toplumsal kalkınmanın gerçekleşeceğini (%85) mümkün olabileceğini katılımcılar ifade etmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde; SOKÜM dijitalleştirme süreçlerinde katılımcıların; dijitalleştirme teknolojilerinden

yararlanılabileceğini, koruma süreçlerinde de sürdürülebilirlik çalışmalarının yapılmasını ve halkın bu süreçlere katılımının sağlanması gerekliliğini belirtmişlerdir. Halkın aktif katılımının sağlanabildiği SOKÜM yönetim sürecinde; toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişimine katkıda bulunabileceği ve toplumsal kalkınmanın sağlanabileceği ifade edilebilir. Proje destekli çalışmalar, eğitim programları ve kurumlararası iş birlikleriyle SOKÜM'ün dijitalleştirme teknolojileriyle koruma süreçlerinin gerçekleşmesi mümkün olacaktır. Araştırmada kurum yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerine toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi faaliyetlerinde bir rehber ihtiyacı duyma konusundaki görüşlerinin araştırıldığı son soruda katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 9 SOKÜM'ün yönetim faaliyetleri kapsamında rehber ihtiyacı duyulmasına yönelik katılımcı görüşleri

	n	%
Evet	25	62,5
Hayır	3	7,5
Kararsızım	1	2,5
Yanıt yok	11	27,5
Toplam	40	100

Katılımcıların çoğunluğunun (%62,5) SOKÜM'ün yönetimi konusunda bir rehber ihtiyacı duydukları belirttikleri Tablo 9'da görülmektedir. Yasal düzenlemelerin incelemeleri sonucunda; teknoloji destekli çalışmalarla kültürün korunması ve yaşatılması gerekliliğinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Araştırma katılımcılarından bir yetkiliden 20. Yetkili: “Evet oldukça çok yönlü faaliyetlerin rehber öncülüğünde yapılmasının etkisini artıracaklarını düşünüyorum”, başka bir yetkiliden ise 18. Yetkili: “Gerekli mevzuat olduktan sonra gerek yok” yanıtı alınmıştır. Yönetim süreçlerinde yasal dayanaklarla; teknoloji destekli uygulamalar ve kurumlararası iş birlikleriyle toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminin gerçekleşmesi mümkün olacaktır. SOKÜM yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerinin yönetim süreçlerinde; bilgi merkezlerinin aktif yer alabileceğini belirttikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinin kalkınma süreçlerinde aktif rol oynayacağını düşündükleri sonuçlarına varılmıştır. Ancak Tablo 9'da yer alan veriler incelendiğinde kararsız olanlar, yanıtı olmayanlar ya da bir rehber ihtiyacı duymadığını belirten katılımcıların oranının da (%37,5) azımsanmayacak bir çoğunlukta olduğu görülmektedir. SOKÜM'ün yönetiminin eğitim, teknoloji, yenilik gibi unsurlarla kapsamlı ve kurumlararası yönetimini hedef alan uygulama süreçlerinin yol haritasına gerek duyulmaması oldukça dikkat çekicidir. Katılımcılardan elde

edilen sonuç; SOKÜM'ün yönetimi konusunun kurumsal, toplumsal hatta evrensel önemi hakkında farkındalık çalışmalarının gerçekleşmesi gerekliliğini düşündürmektedir. Elde edilen sonuçla öncelikle kurumsal düzeyde SOKÜM'ün yönetiminin öneminin karar vericilere ve temsilcilere aktarılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bir sonraki bölümde ise araştırma sonuçları ve hipotezlerin kanıtlanması bölümü yer almaktadır.

5. BÖLÜM

SONUÇLAR VE HİPOTEZLERİN KANITLANMASI

Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin araştırıldığı bu çalışmada, yönetsel faaliyetleri gerçekleştirmede yön veren politika belgeleri incelenmiştir. İkinci aşamada ise toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde etkin kurumların yöneticileri ve SOKÜM temsilcilerinin görüşleri belirlenmiştir. Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde etkin politika belgeleri incelenerek; sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişme unsurlarını kapsama durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bilgi merkezlerinde yasal düzenlemelerin toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yer alıp almadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak da uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla karar vericilerin ve temsilcilerin toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde çalışma, görüş ve önerilerinin belirlenmesi sağlanmıştır.

Bu bölümde;

- Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimine yön veren 37 yasal düzenleme (kanunlar, yönetmelikler, yönergeler ve kalkınma planları);
- 34 karar verici ve 6 SOKÜM temsilcisine uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularının sonuçları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde ortaya çıkan sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

5.1. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK POLİTİKALARIN SONUÇLARI

Türkiye’de Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin araştırıldığı çalışmada elde edilen bulgulara ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

- Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde etkin olduğu düşünülen politika belgelerinin analizi sonucunda sosyal gelişmeyi kapsayan politika belgelerinde kültürel değerlerin korunması, kültür alışverişinde bulunma, başka kültürlerle saygı duyma, kültürü koruma ve yaşatma gibi ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir. Geleneksel kültürün

korunması, kültürün yaşatılması, kültürel iletişim ve bilimsel çalışmalarla desteklenmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

- Ekonomik gelişmeyle ilgili olduğu düşünülen politika belgelerinde kültür unsurlarının ülke ekonomisine katkı sağlayabilme potansiyelini ortaya çıkaracak projelerin, araştırma faaliyetleri ve kültür yatırımlarının desteklenmesi gerekliliği konularına değinilmektedir. Kültür ekonomisine katkı sağlama, küçük sanayinin desteklenmesi ve küreselleşmeyle birlikte kültürel mirasın görünürlüğünün artması gibi konular üzerinde durulmaktadır.
- Teknolojik gelişmeyle ilgili yasal düzenlemelerde dijitalleştirilen kültürel miras unsurlarının kullanım şekilleri, kültürel miras unsurlarının teknoloji destekli koruma faaliyetleri ve arşivlerin kurulması gibi süreçleri kapsadığı belirlenmiştir. Kültürün korunmasının dijital kültür üzerindeki yeri ve önemi üzerinde durulmaktadır.
- Yenilikle ilgili olduğu düşünülen politika belgelerinde; marka, patent, coğrafi işaret verilmesi gibi çalışmalarla hak sahibini koruma faaliyetlerinin gerçekleşmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Yenilikçi teknolojiler aracılığıyla SOKÜM'ün dijitalleştirilmesiyle açık erişime olanak sağlanabilir. Bunun sonucunda teknoloji destekli uygulamalarla dijital ortama aktarılan SOKÜM'ün ulusal ve uluslararası görünürlüklerini sağlamada yenilikçi çalışmaların desteklenebileceği belirtilmektedir.
- Dayanışmayla ilgili olduğu düşünülen politika belgelerinde; toplumun gelişimi, kültürün korunması, aktarımı ve kültür konusunda araştırmaların destekleneceği ifadeleri üzerinde durulmaktadır. Milli kültür bilincinin sağlanması amacıyla kültürel değerlerin her yaştan bireye aktarılması gerekliliği konusuna değinilmektedir. Kültürün korunması sosyal dayanışmayı sağlayacaktır. Hayat boyu öğrenme programlarının boyutları ve türlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu programlarla belgelendirme süreçleri sonucunda istihdam olanaklarının fırsat bulmasının sağlanabileceği belirtilmektedir.
- SOKÜM doğası gereği kültürel gelişmeyi ulusal ve uluslararası düzeyde geliştirmektedir. İlgili olduğu düşünülen politika belgelerinde kültür varlıklarının korunması, dijital ortama aktarılması gerekliliği, geleceğe aktarımı, eğitiminin devamlılığının sağlanması gibi konularda çalışmaların gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün korunmasında bir standartın yer alması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Koruma süreçlerinde; teknoloji destekli uygulamalar, disiplinlerarası çalışmalarla sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme kaçınılmaz olacaktır. Yasal düzenlemelerde; koruma, araştırma, eğitim gibi çalışmalarda desteklerin sağlanacağı gibi konular üzerinde sıklıkla durulmaktadır. Yasal dayanakların bahsedilen ilgili çalışmaları destekler nitelikte olduğu da unutulmamalıdır.

5.2. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİNE YÖNELİK KARAR VERİCİLERİN VE TEMSİLCİLERİN GÖRÜŞLERİNİN SONUÇLARI

5.2.1. Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçları

Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde karar verici yetkililer ve SOKÜM temsilcilerinden elde edilen yarı yapılandırılmış görüşme sorularına ait bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

- Araştırmaya katılan kurum yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerinin SOKÜM konusunda; bilimsel, teknik ve sanatsal pek çok çalışmayı gerçekleştirdikleri ve teşvik sağladıkları sonucuna erişilmiştir. Bu bağlamda; dijitalleştirme, proje, kurs, sempozyum, kongre, yetişkin eğitimi programları gibi pek çok çalışmanın gerçekleşmekte olduğu belirlenmiştir.
- SOKÜM konusunda eğitim, sosyal katılım ve teknik hizmetler konusunda kurumlar arası çalışmaları gerçekleştirmekte oldukları sonucuna varılmıştır. Üniversiteler, halk eğitimi merkezleri, bakanlıklar ve STK’lar gibi pek çok kurum ve kuruluşla iş birliği içinde eğitim, sosyal katılım ve teknik hizmetlerin gerçekleştirilmekte olduğu belirlenmiştir.
- Katılımcılar; toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde eğitim, sosyal katılım, teknoloji destekli koruma ve yerel kalkınma gibi konularda; mesleki eğitim, kültürel çeşitliliği saygı, bilişim altyapısının etkin kullanımı, projeler, iş birlikleri gibi pek çok iş ve işlemle gerçekleştirebileceğini belirtmişlerdir.
- Katılımcılar; arşiv belgelerinin sergilenmesi, festival ve etkinliklerin gerçekleştirilmesi, kısa süreli uygulama eğitimleri, yarışmalar, yaşayan müzelerin oluşturulması, dijital kütüphanelerle erişimin sağlanması, uygulamalı halkbilimi çalışmaları gibi pek çok

görüş ve önerileriyle SOKÜM'ün sürdürülebilirliğinde bilgi merkezleri aracılığıyla halkın aktif katılımının sağlanabileceğini belirtmişlerdir.

- SOKÜM aracılığıyla ekonomik kalkınmada yaratıcılık temelinde kurumların ne gibi sorumlulukları olabileceğine dair katılımcılar; kursların açılabilmesi, dokümanların farklı dillere çevrilmesi ve çeşitli projelerle görünürlüğünün sağlanması, fuarlarla sergi çalışmaları, kurumlar arası iş birlikleriyle gerçekleştirilebileceğine dair görüş ve önerilerini belirtmişlerdir.
- Katılımcıların çoğunluğu bilgi merkezleri iş birliğinde SOKÜM'ün marka, patent, coğrafi işaret tescili gibi çalışmalarla ekonomik kalkınmayı desteklemesinin; tanıtım, özendirme ve referans sağlama gibi çalışmalarla etkin olabileceğini düşünmektedir. Ancak bilgi merkezlerinin bu konuda görev ve sorumluluğunun olmadığını düşünen katılımcıların da yer aldığı gözlemlenmiştir.
- SOKÜM'ün mesleki eğitiminde bilgi merkezlerinin aracı birer kurum olma durumlarına dair katılımcılardan elde edilen cevaplar incelendiğinde kurumlar arası iş birlikleriyle gerçekleştirilebileceği yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Aynı zamanda mesleki eğitimle unsurların bilgi merkezlerinde kuşaktan kuşağa aktarımında etkili olabileceğini düşünen katılımcılar da yer almaktadır.
- SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi konusunda; yazma eserlerin dijital ortama aktarımının gerçekleştirilmekte olduğu, dijital arşiv çalışmalarına yer verildiği, bu konuda proje çalışmalarının gerçekleştirilmekte olduğu cevaplarının yanı sıra bazı yetkililerin de kurumlarında bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmanın gerçekleştirmediğini belirtmişlerdir.
- Canlandırma, görselleştirme, 3B yapılandırma gibi teknolojilerle SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinin sağlanmasıyla toplumsal kalkınmanın nasıl sağlanabileceği konusunda katılımcıların; toplumun SOKÜM'e ilgisinin artacağını ve uluslararası görünürlüğünün sağlanacağını yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Aynı zamanda SOKÜM'ün dijitalleştirilmesiyle birlikte erişilebilirliğinin artmasının bu eserlerin yalnızlaştırılmalarına sebep olabileceğinin de düşünüldüğü araştırmada elde edilmiştir.
- SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi ve SOKÜM uygulama süreçlerinde halkın aktif katılımının nasıl sağlanabileceğine dair katılımcılar görüş bildirmişlerdir. Bu konuda; akademik destek, yerel yönetim, STK'ların iş birlikleri, bilgi ve teknik becerilerin

sağlanması konularının öneminden söz etmişlerdir. Aynı zamanda unutulmaya yüz tutmuş mesleklerin tanıtım ve turizm amaçlarıyla tekrar icra edilmesine destek sağlamanın olumlu sonuçları beraberinde getireceğini ifade etmişlerdir.

5.2.2. Anket sonuçları

Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde karar verici yetkililer ve SOKÜM temsilcilerinden elde edilen anket sorularına ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

- Araştırma katılımcılarının; toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün etkin olarak yer alabileceğini (%85), SOKÜM’ün yönetiminde bilgi merkezlerinin (%95) belgeleme, araştırma, koruma ve eğitim aracılığıyla sürdürülebilirliğinin sağlanabileceğini (%97,5) belirtmişlerdir.
- Katılımcıların SOKÜM’e duyarlılığı artırmada bilgi merkezlerinin okul dışı ortamlar olarak (%90) yer alabileceğini; eğitimlerin atölyeler, kurslar ve sergiler aracılığıyla gerçekleştirilebileceğini (%100); meslek ediniminde katkı sağlanabileceğini (%87,5) ve eğitim çalışmalarının iş birliği çalışmalarıyla (%95) gerçekleştirilebileceğini belirttikleri Tablo 5’de yer alan veriler aracılığıyla anlaşılmaktadır.
- SOKÜM eğitimiyle istihdam alanlarının ortaya çıkacağı (%87,5); eğitimlerin okul, hükümet, sanayi ve bilgi merkezlerinin iş birlikleriyle (%97,5); SOKÜM’ün ekonomiye katkı sağlama süreçlerinin bir dizi iş ve işlemle gerçekleştirilebileceği (%77,5) ve ekonomiye katkı sağlayacağını (%85) Tablo 6’da yer alan verilerden elde edilmektedir.
- SOKÜM’ün dijitalleştirilmesinin; daha geniş kitlelere erişilebilirliği (%92,5); yerel, ulusal ve uluslararası farkındalığı (%92,5); başka kültürlerle ait bilgi edinebilmesini (%97,5); kültürün özgünlüğünü korumayı ve hızlı erişimini (%85) ve ekonomik kalkınmayı (%67,5) sağlayacağı Tablo 7’de bulunan verilerde yer almaktadır.
- SOKÜM’ün güncel dijital teknolojiler aracılığıyla dijitalleştirilebileceği (%87,5); dijitalleştirilen unsurlarının muhafazasının sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekliliği (%95); halkın SOKÜM’e mesleki ve teknik katılımı sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeyi sağlayacağı Tablo 8’de yer alan bulgulardan elde edilmektedir.
- Araştırma katılımcılarının SOKÜM’ün yönetimi konusunda bir rehber ihtiyacı duydukları (%62,5) Tablo 9’da yer almaktadır.

5.3. HİPOTEZLERİN KANITLANMASI

Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin temel sebeplerini ortaya çıkarmak için geliştirilen 4 hipotezin tamamının kanıtlanmadığı, 3 hipotezin kanıtlandığı aşağıda görülmektedir. Bu kapsamda;

- Yasal düzenlemelerin; sosyal gelişmeyi, toplumsal katılımı, kurumlar arası iş birliğini desteklediği ancak dağınık yapıda olduğu ortaya çıkmıştır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde; koruma, erişim ve sürdürülebilirlik bağlamında düşünülebilecek bir üretici kültür politikasının yer almadığı sonucuna erişilmiştir. Elde edilen sonuçlardan hareketle “Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimini sağlayan yasal düzenlemeler bulunsa da birbirlerini destekler nitelikte değildir” şeklinde belirlenen 1. hipotez kanıtlanmıştır.
- Kültürel mirasın; istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda; yaratıcılık, teknoloji ve tasarımla yenilikçi içerik üretimi kapsamında ekonomik gelişmenin sağlanmasını olanaklı hale getirmeyi amaçlayan üretici kültür politikasının varlığı 2. hipotezde araştırılmıştır. Şekil 1’de yer alan veriler değerlendirildiğinde yasal düzenlemelerin kültürü koruma, yaşatma ve teknolojik altyapıyla destekleme temelinde yer aldığı görülmektedir. Elde edilen verilerden hareketle halkın aktif katılımıyla teknoloji ve yaratıcılığın ön planda tutulduğu bir üretici kültür politikasının yer almadığı sonucuna erişildiği belirtilebilir. Bu kapsamda araştırmada “Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde; sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma unsurlarını kapsayan sorunlar nedeniyle üretici kültür politikası uygulanmamaktadır.” hipotezi de kanıtlanmıştır.
- Katılımcıların kurumlar arası çalışmaları destekleyecekleri, bilgi merkezlerinin yönetim süreçlerinde aktif rol alması gerektiğini savundukları, SOKÜM’ün mesleki eğitiminin ve dijitalleştirme uygulamalarının ekonomik kalkınmayı destekleyeceklerini belirttikleri (Tablo 5; Tablo 6; Tablo 7; Tablo 8) araştırma sonucunda elde edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın 3. hipoteziyle karar verici yetkililer ve SOKÜM temsilcilerinin SOKÜM’ün bilgi merkezlerinde dijitalleştirilmesi ve halk eğitimiyle yönetimi konusunda bilgi düzeyleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda ise “Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde karar verici yetkililerin sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma konularında bilgi ve farkındalık düzeyleri zayıftır.” hipotezinin reddedildiği belirlenmiştir.

- Araştırma kapsamında son olarak 4. hipotezle Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetilmesinde yol gösterici bir rehber ihtiyacı duyulma konusu (Tablo 9) araştırılmıştır. Hem yasal düzenlemelerin dağınık yapıda olması hem de araştırma katılımcılarının istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda “Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetilmesinde kullanılacak yol gösterici rehber niteliğinde bir modele gereksinim duyulmaktadır.” hipotezinin kanıtlandığı sonucuna erişilmiştir.

Bu bölümde araştırma katılımcılarına uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme, anket sonucunda elde edilen yanıtların değerlendirilmesi ve hipotezlerin kanıtlanmasına dair bulgular yer almaktadır. Elde edilen sonuçlardan hareketle çalışmanın son bölümünde toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi süreçlerinin yer aldığı kavramsal model önerisi yer almaktadır.

6. BÖLÜM

ÖNERİLER VE MODEL ÖNERİSİ

6.1. ÖNERİLER

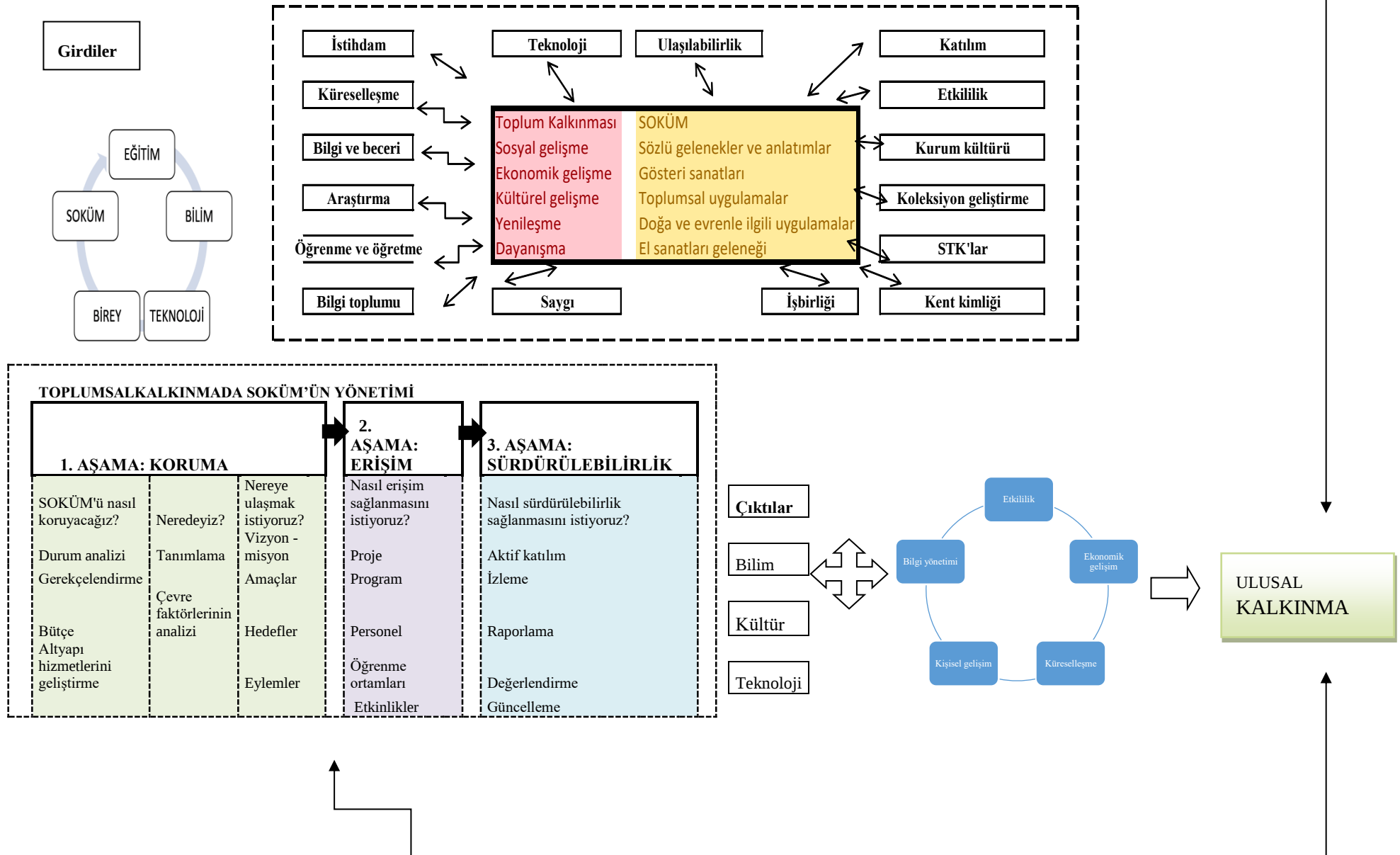
Türkiye zengin SOKÜM unsurlarına sahiptir. Bilgi merkezleri aracılığıyla SOKÜM unsurlarını etkin ve teknoloji destekli koruma faaliyetleriyle gelecek kuşaklara aktarma, erişim sağlamalarına olanak sunma ve sürdürülebilirlik faaliyetlerini destekleme çalışmalarıyla yönetim faaliyetlerinin gerçekleşmesi toplumsal kalkınmayı da sağlayacaktır. Bu kapsamda yönetim faaliyeti uygulamaları için geliştirilen öneriler şu şekildedir:

- Milli eğitim sisteminin her kademesinde SOKÜM unsurlarına farkındalık çalışmalarının gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Bilgi merkezleriyle iş birliği çalışmalarıyla SOKÜM'ün uygulamalı eğitiminin sağlanmasına olanak verilmelidir. SOKÜM uygulayıcıları, bilgi merkezleri ve MEB iş birlikleriyle etkin eğitim faaliyetlerinin gerçekleşmesi sağlanmalıdır.
- Öğretim programlarıyla bilgi merkezlerinde yer alan programlar birbirini destekler nitelikte olmalıdır.
- Bilgi merkezlerinde dijitalleştirme işlemlerinin gerçekleşebilmesi için teknolojik gereksinimlerinin sağlanması, eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi ve sürdürülebilirlik faaliyetleri desteklenmelidir.
- SOKÜM'ün özgünlüğünün korunması konusunda bilgi ve farkındalık düzeylerinin her yaştan birey için sağlanmasına özen gösterilmelidir.
- Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde öğrencilerin SOKÜM konusunda eğitim almaları sağlanmalıdır. Böylece yeni nesil bilgi uzmanlarının kültürel mirasın yönetimi faaliyetleriyle SOKÜM temsilcileri ve SOKÜM eğitimi arasında bağ kurmaları sağlanabilecektir.

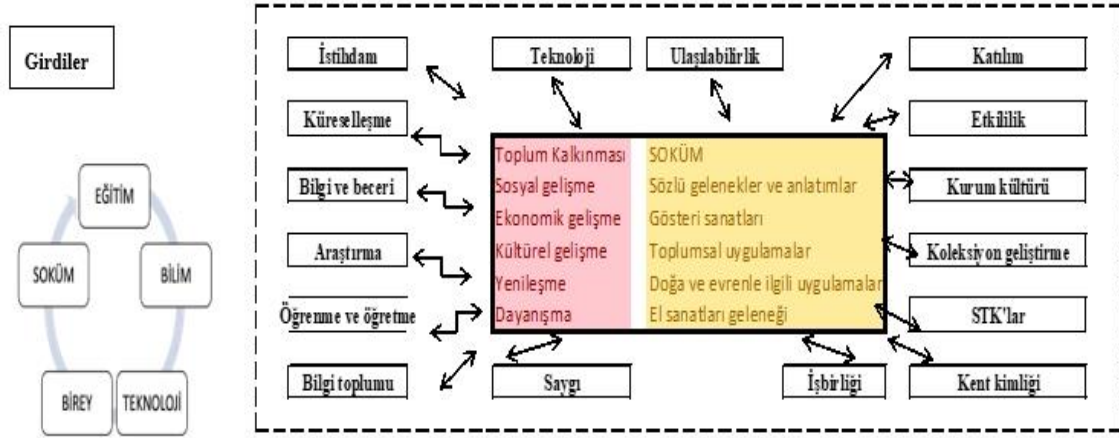
6.2. TOPLUMSAL KALKINMADA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN YÖNETİMİ MODEL ÖNERİSİ

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi halkın aktif katılımının gerçekleştiği, kurumlar arası iş birliğine dayanan, teknoloji destekli uygulamalarla destelenen koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayanan bir dizi ve iş ve işlemin yer aldığı süreci kapsamaktadır. Araştırmanın devamında model önerisi ve model önerisinde yer alan adımların açıklamaları yer almaktadır.

TOPLUMSAL KALKINMADA SOKÜM'Ü ETKİLEYEN ÇEVRE FAKTÖRLER

Modelin ilk bölümünde SOKÜM, eğitim, bilim, birey ve teknolojinin toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde yer alan temel girdiler olduğu görülmektedir.

Şekil 3 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi modeli: İlk bölüm

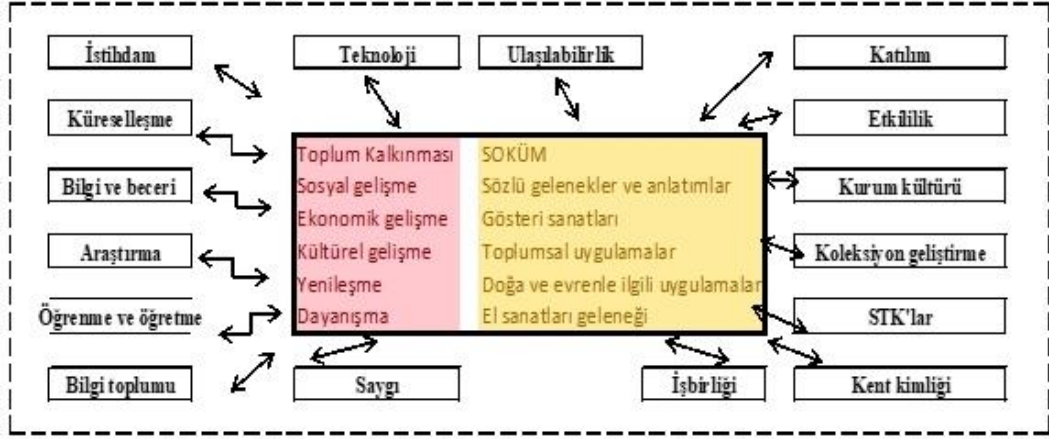
Toplum kalkınmasının hedef kitlesi; bir kentte ya da kasabada yaşayan, biz duygusunu taşıyan, birincil ilişkiler kuran ve ortak sorunlar üzerinde dayanışmada bulunan kişiler topluluğundan oluşmaktadır. Toplum kalkınması insanın gelişmesini hedef alan bir eğitim yöntemi, süreci ve programıdır (Miser, 1999, s. 102). Bilgi ve beceride değişim teknolojide, kurumlarda, iş birliği sistemlerindeki gelişmeyle mümkün olmaktadır.

Toplum Kalkınması	SOKÜM
Sosyal gelişme	Sözlü gelenekler ve anlatımlar
Ekonomik gelişme	Gösteri sanatları
Kültürel gelişme	Toplumsal uygulamalar
Yenileşme	Doğa ve evrenle ilgili uygulamalar
Dayanışma	El sanatları geleneği

Şekil 4 Toplumsal kalkınma ve SOKÜM bileşenleri

İnsanın gelişmesini hedefleyen toplum kalkınmasının bileşenleri sosyal, ekonomik, kültürel gelişme, yenileşme ve dayanışmadan oluşmaktadır. Toplum kalkınmasında SOKÜM'ün yönetimini etkileyen çevre faktörlere aşağıda Şekil 5'de yer verilmektedir.

TOPLUMSAL KALKINMADA SOKÜM'Ü ETKİLEYEN ÇEVRE FAKTÖRLER

Şekil 5 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ü etkileyen çevre faktörler

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimini etkileyen çevre unsurlarıyla karşılıklı etkileşim içinde olduğu görülmektedir. SOKÜM'ün yönetiminde her bir çevre faktörü ayrıntılı şekilde tanımlanmalıdır.

Küreselleşme: SOKÜM'ün toplumsal kalkınma süreçlerinde yer alması planlanan iş ve işlemlerinin dünyada uygulanmakta olan çalışmalarla bütünleşebilmesinin sağlanması gerekir. Bu kapsamda mevcut uygulamaların sürekli güncellenmesi ve teknik altyapı çalışmalarının dünya standartlarına uygunluğunu yerine getirmesi beklenir.

Bilgi ve beceri: SOKÜM temsilcilerinin bilgi ve becerilerinin aktarılabilmesi için eğitim ortamlarının düzenlenmesi beklenir. Aynı zamanda dijitalleştirme süreçlerinde olması beklenen bilgi ve becerilerin de belirlenmesi gerekir.

Araştırma: SOKÜM unsurlarının toplumsal kalkınmada yer alabilmesi için bilgi birikiminin artırılması için gerekli çalışmaların gerçekleştirilmesi beklenir. Araştırma unsuru; kültür, teknoloji, sosyal uyum gibi pek çok faktörü kapsamaktadır.

Öğrenme ve öğretme: SOKÜM'ün sürdürülebilirliğinin öğrenme ve öğretme süreçlerinin devamlılığıyla gerçekleşmesini hedef alan bu unsorda eğitim ortamlarının düzenlenmesi gerekir. Bilgi merkezlerinde ve eğitim ortamlarında yer alması planlanan eğitim ortamlarının, eğitim müfredatlarının ve ihtiyaç duyulacak ekipmanların belirlenmesi gerekmektedir.

Bilgi toplumu: Bilgi ve iletişim teknolojilerinde artan gelişmelerle birlikte SOKÜM'ü koruma ve sürdürülebilirlik süreçlerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmanın gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Saygı: Miras unsurlarına ve SOKÜM taşıyıcılarına saygı gösterilmelidir. Saygı bilincini geliştirmek için öğrenme ve öğretme süreçlerinde saygı unsurunun önemine değinmek bir gerekliliktir.

İş birliği: Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün kişiler ve kurumlararası iş birliği faaliyetleriyle etkileşimde bulunması gerekir. Bilgi merkezleri, eğitim merkezleri ve SOKÜM taşıyıcıları arasında iş birliği faaliyetleriyle koruma ve sürdürülebilirlik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi beklenir.

Kent kimliği: Bir kentin kendine has özellikleriyle kent kimliği oluşturmada kent kültürüyle sağlanır (Güler, Şahnagil ve Güler, 2016, s. 92). Bu kapsamda kent kimliğini oluşturan kent bünyesinde yer alan SOKÜM'ün yaşatılmasının sağlanması gerekir.

STK'lar: SOKÜM unsurlarının sürdürülebilirliğinde aktif yer alan STK'ların akredite olma çalışmalarını gerçekleştirmeleri ve yönetsel faaliyetlerde yer almaları sağlanmalıdır.

Koleksiyon geliştirme: SOKÜM konusunda bilgi merkezlerinde özel koleksiyonların oluşturulması sağlanmalıdır. Koleksiyon geliştirme çalışmaları SOKÜM temsilcileri ve bilgi uzmanlarının iş birliğiyle gerçekleşmelidir.

Kurum kültürü: Yerel üretimi destekleyen, istihdam alanları sunan, sanayi iş birlikleriyle harekete geçen kurumlar ekonomiye katkı sunma konusunda etkili çalışmalar yürütmektedir (Ünüvar vd., 2024, s. 90). Bahsedilen çalışmaların ilgili kurumlarda gerçekleştirilmesinin sağlanması yönünde kurum içi değerlerin oluşturulması sağlanmalıdır.

Etkililik: Toplumsal kalkınmada SOKÜM için belirlenen hedeflerle gerçekleşen hedefler arasındaki ilişkinin incelendiği unsurdur. Gerçekleşen çalışmaların etkili ve kalıcı olması sağlanmalıdır.

Katılım: SOKÜM'ün yönetiminde toplumsal katılımın sağlanması için kurum, kuruluş ve kişiler bazında gerekli çalışmaların belirlenmesi gerekir. Toplumsal katılımın yoğunluğunun etkililiği de artıracağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Ulaşılabilirlik: Toplumsal kalkınmada SOKÜM konusunda toplumu oluşturan her bireyin ulaşılabilmesinin sağlanması gerekir. Bu bağlamda bireylerin özel gereksinimleri düşünülerek oluşturulması ve kullanılabilirlik düzeylerinin belirlenmiş olması önemlidir.

Teknoloji: Bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplumsal kalkınmada SOKÜM’de etkili unsurlardan biri olduğundan hareketle kurum, kuruluş ve kişiler düzeyinde teknolojinin tanınımının belirlenmesi gerekmektedir.

İstihdam: Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetsel faaliyetlerinde istihdam alanlarının oluşturulması gerekir. Kurumlararası iş birlikleriyle çalışma alanlarının belirlenmesi gerekmektedir. Mevcut iş gücünün kültür endüstrisi içinde niteliğinin ve niceliğinin artırılması sağlanmalıdır.

Şekil 6’da yer alan modelin üçüncü bölümünde toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yer alan bilgi merkezlerinin temel ilkeleri arasında da yer alan koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri olmak üzere üç aşamadan oluştuğu görülmektedir.

Şekil 6 Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi KTB Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü bünyesinde gerçekleşmelidir. İş akış süreçlerine dair açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

1.Aşama: Koruma

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde ilk aşamada “SOKÜM’ü nasıl koruyacağız?” sorusuna yanıt olarak; durum analizinin yapıldığı ve var olan gereksinimlerin gerekçelendirildiği ve bütçe, altyapı hizmetleri ve dijitalleştirme projelerine ait çalışmaların yer aldığı bölümdür. Modelin yine ilk bölümünde “Neredeyiz?” sorusuna yanıt olarak; var olan

durumun tanımlandığı ve çevre faktörlerin analiz edildiği aşamadır. Koruma bölümünde son olarak “Nereye ulaşmak istiyoruz?” sorusuna yanıt aranmalıdır. Bu aşamada da; vizyon-misyon, amaçlar, hedefler ve eylemler açıklanmalıdır.

1. AŞAMA: KORUMA		
SOKÜM'ü nasıl koruyacağız?	Neredeyiz?	Nereye ulaşmak istiyoruz?
Durum analizi	Tanımlama	Vizyon -misyon
Gerekçelendirme		Amaçlar
Bütçe	Çevre faktörlerinin analizi	Hedefler
Altyapı hizmetlerini geliştirme		Eylemler

Şekil 7 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi modeli: 1. aşama

Sorumlu Birim/Birimler :

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
- T.C. KTB Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (KYGM)

İşbirliği Planlanan Birim/Birimler:

- Hazine ve Maliye Bakanlığı
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
- T.C. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
- TC. Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı
- YÖK

Amaçlar:

- SOKÜM'ü korumak
- SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde uygulama süreçlerinin eğitimi

- SOKÜM'ün dijital ortama aktarılma süreçlerinin eğitimi
- SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi

Türkiye’de KTB Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü tarafından SOKÜM’ü Koruma Sözleşmesi gereğince envanter hazırlanmaktadır. Envanter hazırlamayla ilgili detaylı bilgi çalışmada yer almaktadır. Bilgi merkezleri açısından koruma çalışması iki aşamalı düşünülmektedir.

1. SOKÜM’ün dijitalleştirilmesi ve erişime sunulması
2. SOKÜM’ün bilgi merkezlerinde yaşayarak öğrenilmesi ve koruma süreçleri, uygulama, öğrenme ve bakım süreçlerinde mesleki beceri ediniminde katkı sağlaması

Araştırma katılımcılarının ifadeleri:

27. Yetkili: "Hem usta çırak ilişkisiyle bu envanterler kuşaktan kuşağa aktarılır hem de bilgi merkezleri daha aktif rol oynar."

28. Yetkili: "Kütüphane, arşiv ve müzeler SOKÜM unsurlarını yaşatma ve eğitim anlamında fayda sağlar. Mesleki eğitim amaçlı da kullanılabilir"

bilgi merkezlerinde koruma aşamalarını destekler niteliktedir.

Koruma aşamasının ilk adımı olan bu kısımda toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yukarıda bahsedilen gereksinimlerin gerekçelendirilmesi yapılmalıdır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün dijitalleştirilmesi ve erişime sunulması aşamasında; seçim, dönüştürme, uygulama, kalite kontrol, altyapı hizmetlerini geliştirme, saklama aşamalarının her biri ve dijitalleştirme projeleri tanımlanmalıdır. Toplum kalkınmasında SOKÜM’ün bilgi merkezlerinde yaşayarak öğrenilmesi ve mesleki beceri ediniminde katkı sağlaması aşamasında gerekli altyapı hizmetleri, bütçe planlaması ve kurumlar arası iş birliğiyle eğitim programları ve eğitimden sorumlu personelin görev ve sorumlulukları belirlenmelidir.

Araştırmaya katılım sağlayan SOKÜM temsilcisinin aşağıda yer alan ifadesi SOKÜM’ün korunmasında iş birliği konusunda;

6. Temsilci: "Bilgi merkezleri somut olmayan kültür varlıklarının hafızası olup, korunması, yaşatılması ve tanıtımında en önemli kurumlardır. Ancak bu kurumları mevcut imkânlarıyla bırakılmayıp, zamanın akışına göre araştırma, geliştirme yeni bilgi ve belgelerle zenginleştirme

sorumluluğu da olmalıdır. Bu da illerde Valilik, Belediye, Kültür Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, üniversite ve kentte yaşayan sanatçı, yazar, iş insanları ve duyarlı halkın desteğiyle mümkündür.” model önerisini destekler niteliktedir.

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde tüm paydaşların belirlenmesi ve temsilcilerin yer alması gerekmektedir. Her ilde yer alan Kültür ve Turizm Müdürlükleri ile Milli Eğitim Müdürlükleri paydaşlar arasında yer almaktadır. Temsilciler ise Kültür ve Turizm Müdürlükleri bünyesinde bulunan bilgi uzmanları ve müze uzmanları; Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde bulunan öğretmenler ve SOKÜM unsuru taşıyıcılarından oluşmaktadır. Her ilde paydaşlar ve temsilcilerden oluşturulan komisyonun görev ve sorumlulukları ise şöyle sıralanabilir:

- Her ilde bulunan SOKÜM envanterine kayıt işlemleri gerçekleştirilen SOKÜM unsurlarının dijital ortama aktarılması çalışmaları için gerekli altyapı hizmetleri, teknik destek, erişime sunulma ve yasal prosedürlerin belirlenmesi,
- Sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar ve doğa ve evrenle ilgili unsurlarda dijitalleştirme işlemlerinin adaylar tarafından görselleştirme, 3B yeniden yapılandırma ve canlandırma gibi teknolojiler kullanılarak dijital ortama aktarımının sağlanması,
- Geleneksel el sanatları alanında adayların ilgi alanları doğrultusunda hem dijital ortama aktarımının hem de mesleki beceri kazandırılmasının sağlanması,
- Her ilde SOKÜM envanterine kayıtlı ilgili unsurun temsilcileriyle eğitim programlarının oluşturulması ve öğrenme yöntemlerinin belirlenmesi,
- Kültürel bellek kurumlarında dijital koruma, bakım ve uygulama aşamalarında adaylara kurumlar arası iş birliğiyle burs imkânının sağlanması,
- Kültürel bellek merkezlerinde kişilerin ilgi alanları doğrultusunda dijital koruma süreçleri, bakım ya da uygulamalı atölye eğitim programlarını düzenlemek,
- Adaylar tarafından dijital koruma ve bakım süreçlerinin kültürel bellek kurumlarında işlemlerinin gerçekleştirilmesinin sağlanması,
- Mirası uygulamak amacıyla atölye eğitim programlarında başarılı olan adayların halk eğitim merkezlerine yönlendirilmesi,

- Halk eğitim merkezlerinde eğitim programı sonunda başarılı olan adayların belgelendirme işlemlerinin gerçekleştirilmesi,
- Eğitim programını tamamlayan adaylar için istihdam programlarının düzenlenmesi,
- Dijitalleştirme ve eğitim programlarının sürekli güncellenmesi ve sürekliliğinin sağlanması gerekir.

Koruma aşamasının ikinci adımı “Neredeyiz?” sorusunun yanıtlanmasıdır. Bunun için tanımlama ve çevre faktörlerinin analizinden yararlanılabilir. Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimini etkileyen tüm çevre faktörlerinin tanımlanması ve analiz edilmesi gerekmektedir.

Tanımlama: Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi kapsamlı bir şekilde tanımlanmalıdır. SOKÜM’ün toplum kalkınmasındaki yeri detaylıca açıklanmalıdır. Toplum kalkınmasında SOKÜM’ün ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeye sağlayacağı katkı geleneksel uygulamaların devamlılığının sağlanması ve teknolojik gelişmelerle de sürdürülebilirliğinin destekleneceği tanımlanmalıdır.

Çevre faktörlerinin analizi: Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin sağlanmasında etkili çevre faktörler detaylıca açıklanmalıdır. Aşağıda toplumsal kalkınmada SOKÜM’ü etkileyen çevre faktörlerinin analiz edilmesinde temel olarak kullanılabilecek yöntem ve teknikler yer almaktadır.

- Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ü etkileyebilecek çevresel, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel unsurların analizi,
- Bilgi hizmetleri, bilgi sistemleri mevcut bilgi altyapısının tespiti,
- Ülke dışında mevcut olan toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi uygulamalarının analizi,
- Mevcut politika belgelerinin analizi,
- Paydaş analizi
- Teknoloji ve bilişim hizmetlerinin analizi,
- Projenin güçlü ve zayıf yönlerinin analizi (SWOT analizi)

Gereksinim analizi

Tablo 10 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde gereksinim analizi

Bilgi gereksinimi
Altyapı ve teknoloji gereksinimi
Bütçe gereksinimi
Danışmanlık gereksinimi
Eğitim gereksinimi

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde paydaşlar aşağıda yer almaktadır. 28 Mart 2025 tarihinde yayınlanan 183 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle kapatılan Dijital Dönüşüm Ofisi paydaşlar arasından çıkarılmıştır (Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2025). Bu sebeple Siber Güvenlik Başkanlığı bilgi ve teknoloji süreçlerinde paydaş olarak yer almaktadır.

Paydaş analizi

Tablo 11 Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde paydaşlar

	Kamu Kurumları
1.	T.C. Cumhurbaşkanlığı
	Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi
	Devlet Arşivleri Başkanlığı
	T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
	T.C. Cumhurbaşkanlığı Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu
	TC. Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı
2.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
3.	Kültür ve Turizm Bakanlığı
4.	Milli Eğitim Bakanlığı
5.	Hazine ve Maliye Bakanlığı

6.	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
7.	Ticaret Bakanlığı
8.	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
9.	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
10.	Kütüphaneler, Arşivler, Müzeler, Halk Eğitimi Merkezleri
	STK'lar

SWOT Analizi

Tablo 12 Swot analizi

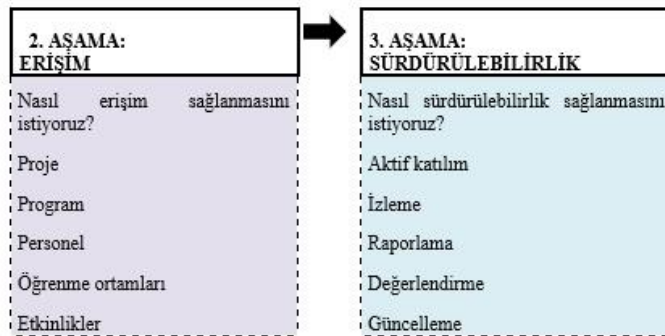
Güçlü yönler	Zayıf yönler	Fırsatlar	Tehditler
1.Türkiye'nin UNESCO SOKÜM Sözleşmesini imzalamış olması	1.SOKÜM'ün yok olmakla karşı karşıya kalabilmesi	1.SOKÜM'ün dijitalleşmesiyle küresel görünürlüğü	1.SOKÜM'e genç nüfusun ilgi göstermemesi
2.KTB tarafından SOKÜM'ün tespitinin yapılması	2.SOKÜM eğitiminin verilmemesi	2.SOKÜM'ün eğitimiyle farkındalık sağlanması	2.SOKÜM'ün eğitimi konusunda yaşanabilecek aksaklıklar
3.SOKÜM 'ün sürdürülebilirliğinin sağlanması	3.SOKÜM'ü teknolojik gelişmelerle koruma konusunda yeterli çalışmanın yapılmaması	3.SOKÜM'ün eğitimiyle istihdam alanı oluşturulabilmesi	3.SOKÜM'ün yeterli tanıtımının yapılmaması
	4.SOKÜM'ün istihdamda yerinin sınırlı olması	4.SOKÜM'ün sürdürülebilirliği	4.SOKÜM'e toplumun farkındalık seviyesinin düşük olması

Koruma aşamasının üçüncü adımı “Nereye ulaşmak istiyoruz?” sorusunun yanıtlanmasıyla tamamlanır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi stratejisinin oluşturulmasıyla bu süreç gerçekleştirilir. Aşağıda toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi stratejisi oluşturulurken dikkat edilmesi gereken unsurlara yer verilmiştir.

- SOKÜM’ün teknolojik gelişmelerle desteklenip, geleneksel uygulamalarla sürdürülebilirliği sağlandığında toplumsal kalkınmaya katkıda bulunabilecek kaynak olarak kabul edilmelidir.
- SOKÜM’ün sürdürülebilirliğinde mevcut sorunlar belirlenmeli ve bu sorunlara çözüm yolları aranmalıdır.
- Vizyon, misyon, amaçlar ve hedefler açıkça belirtilmelidir.
- Kısa, orta ve uzun vadeli eylem planları hazırlanmalıdır.
- Maliyet planı hazırlanmalıdır.
- Uygulama planlaması yapılmalıdır.
- İzleme ve değerlendirme ölçütleri belirlenmelidir.

2. Aşama: Erişim

“Nasıl erişim sağlanmasını istiyoruz?” sorusunun yanıtlandığı ikinci aşamada SOKÜM’ün toplumsal kalkınmada, toplumu oluşturan bireylere ulaşmasının sağlandığı ve uygulanmaya başlandığı kısımlardır.

Şekil 8 Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimi modeli: 2. aşama

Sorumlu Birim/Birimler:

- T.C. KTB Müzeler Genel Müdürlüğü

İşbirliği Planlanan Birim/Birimler:

- T.C. KTB Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü
- T.C. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Amaçlar:

- SOKÜM'ün erişimin sağlanması
- SOKÜM'ün öğrenme ortamlarının sağlanması
- Dijitalleştirilen SOKÜM'e erişilebilirliğinin sağlanması

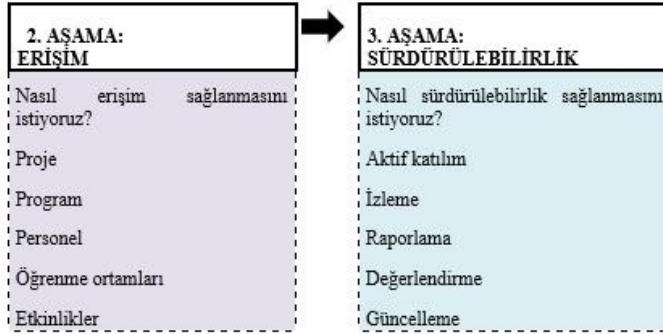
6. Temsilci: “Yüz yüze olması mümkün olmayan, fiziksel olarak ulaşılması çok zor olan eserlerin araştırılıp kayıt altına alınmasında dijitalleştirme, üç boyutlu yapılandırma toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlar. Ayrıca tarihi ve kültürel değerleri sanal ortamda daha kolay inceleme imkânı sağladığı gibi çok geniş kitlelere de ulaştırılabilir.”

Aşağıda toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde erişimin sağlanmasında uygulamalara dair bilgiler yer almaktadır.

- Erişim planı hazırlanmalıdır.
- SOKÜM'ün toplumsal kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi için kısa, orta ve uzun vadeli zaman dilimlerinde eğitim programları düzenlenmelidir.
- SOKÜM'ün doğru ve yeterli uygulanabilmesi için öğrenme ortamlarının düzenlenmesi gerekmektedir.
- SOKÜM'ün toplumsal kalkınmada yer edinebilmesi için uzman öğreticilerin temini sağlanmalıdır.
- Kullanıcıların istekleri dâhilinde dijital ortama aktarılan SOKÜM'e erişim şekilleri belirlenmelidir.

3. Aşama: Sürdürülebilirlik

Bu aşama, “Nasıl sürdürülebilirlik sağlanmasını istiyoruz?” sorusunun yanıtlandığı, toplumsal katılımı SOKÜM unsurlarının sürdürülebilirliğinde halkın aktif katılımı ve kurumların öz değerlendirmeleri ile gerçekleştirilecek bir süreçtir.

Şekil 9 Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimi modeli: 3. aşama

Sorumlu Birim/Birimler:

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
- T.C. KTB Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
- T.C. KTB Müzeler Genel Müdürlüğü
- T.C. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

İşbirliği Planlanan Birim/Birimler:

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu
- TC. Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Hazine ve Maliye Bakanlığı
- Ticaret Bakanlığı

- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
- Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
- Kütüphaneler, Arşivler, Müzeler, Halk Eğitimi Merkezleri, Yükseköğretim Kurumları
- STK'lar

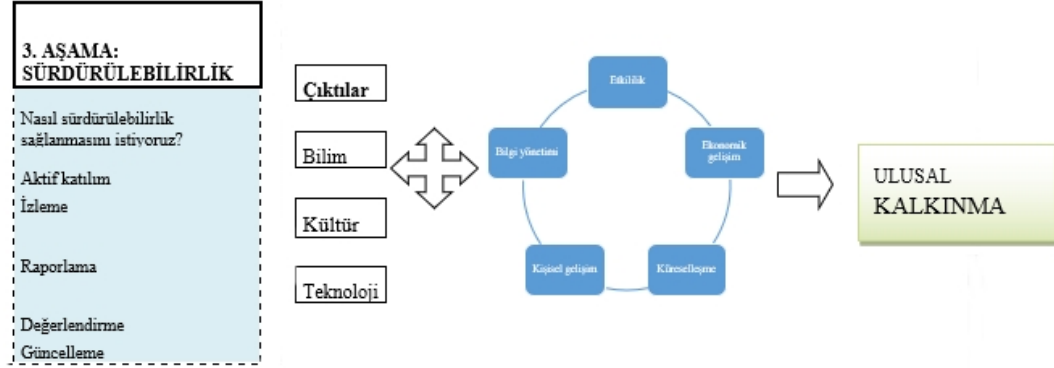
Amaçlar:

- Sürdürülebilir yasal düzenlemelerin hazırlanması
- İşbirliği yapılan birimlerin süreç raporlarının takibi
- Bütçe planlaması
- Stratejik iş akış süreçlerinin takibi

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün sürdürülebilirliğinin sağlanmasında aşağıda yer alan maddelere göre yol haritası belirlenmelidir.

- Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde yetkili kurum tarafından politika belgeleri düzenlenmelidir.
- Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde yürütülen faaliyetlerin sonuçlarının değerlendirilmesinin sürecin sürekliliğindeki önemi kabul edilmelidir.
- Kurumlar tarafından düzenli aralıklarla, performans göstergelerini gösteren öz değerlendirme raporları ile var olan raporlandırma işlemleri gerçekleştirilmelidir.
- Faaliyet raporları belli aralıklarla düzenlenmelidir.
- Yatırım izleme raporlarıyla toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde ayrılan bütçenin hesap verilebilirliği sağlanmalıdır.
- Stratejik plan hazırlanıp uygulama aşamaları izleme raporları ile değerlendirilmelidir.
- Stratejik planın iş takviminin yürütülmesi ve günün koşullarına göre güncellenmesi sağlanmalıdır.

Modelin dördüncü kısmında; SOKÜM, eğitim, bilim, teknoloji ve birey girdileriyle gerçekleştirilen sürecin çıktılarının; bilim, teknoloji ve kültür olduğu görülmektedir.

Şekil 10 Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimi modeli: Son bölüm

6. Temsilci: “Bilgi merkezleri toplumların hafızalarının yazılı ve görsel olarak canlı tutulduğu mekânlar olup, bir anlamda o toplumun kimliğidir. İnsanın yaşantısı boyunca geçimini sağlama zorunluluğu olduğu gibi kendilerine bırakılan mirası korumak ve yaşatmak gibi sorumluluğu da olacaktır. Bu manada yapılan kişisel ve toplumsal her çalışma beraberinde ekonomik kazancı da sağlayacaktır. Çalışan, üreten kişi ve toplumlar önce kendi marka, patent kazanımını sağlayacak devamında da toplumsal kalkınmaya ve ekonomiye destek olacaktır. Önemli olan, çalışan ve üreten kişi ve toplumların ilgili kurumlarca desteklenip sürekliliğinin bilinçli ve kararlılıkla sağlanmasıdır.”

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi hem bilimsel ve teknolojik gelişmelerle hem kültürel gelişmeye hem de toplumun ekonomik ve sosyal refahına katkı sağlamaktadır. Yerel kaynakların etkin kullanımı, ekonomik gelişme, kişisel gelişim, bilgi yönetimi ve küreselleşme ile bilim, kültür ve teknoloji karşılıklı etkileşim içindedir. Modelin en son aşamasında da görüldüğü üzere SOKÜM’ün etkin yönetimiyle ulusal kalkınmaya katkı sağlanacaktır.

Ulusal Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimi Strateji Planı

1. Gerekçe ve Metodoloji

SOKÜM’ün kapsamlı koruma faaliyetleri; kalkınma unsurlarını da beraberinde getirmiştir. Toplumun; sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmesine olanak sağlayabilecek uygulamalar bilgi merkezlerinin görev ve sorumluluk alanlarına dâhil olmuştur. Bu nedenle; bilgi merkezleri; kullanıcılarına sağladıkları hizmetleri, vizyon ve misyonlarını düzenlemek ve

geliştirmek durumundadır. Bilgi merkezleri; kurumlararası iş birliği sisteminde etkin çalışma süreçlerini gerçekleştirmede stratejik olarak etkin planlamalar yapmak zorundadır. Türkiye’de bilgi merkezleri SOKÜM’ün yönetiminde toplumun; sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerine katkı sunabilecek potansiyele sahiptir. Bunun için bilgi merkezlerinin; sunacağı hizmetlerini planlamasını, sunmasını ve süreçte yer alan adımlara dayanak olacak bir politika belgesinin oluşturulması gerekmektedir. Türkiye için SOKÜM’ün yönetiminde bilgi merkezlerinin yönetim süreçlerine dâhil olduğu bir strateji planının oluşturulmasının zorunluluk olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yer aldığı düşünülen yasal düzenlemeler, ilgili kurum karar vericileri ve SOKÜM temsilcilerinin görüş ve önerilerinin göz önünde bulundurulduğu yönetim politikası önerisi geliştirilmiştir.

Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi strateji planı önerisinin içeriği tez kapsamında elde edilmiş olan verilere dayanarak hazırlanmıştır. Stratejik amaç ve hedefler, yasal düzenlemeler, temsilci ve yöneticilerin görüş ve önerilerinden elde edilen veriler gözetilerek stratejik ifadelerle dönüştürülmüştür. Aynı zamanda tablolarda yer alan iş akış planları tez araştırmacısı tarafından zenginleştirilmiştir. Aşağıda yer alan stratejik planının öneri niteliğinde olduğu unutulmamalıdır. Öneri kapsamında yer alan; ana eksenler, stratejik amaçlar, hedefler ve iş akış süreçlerinin tez kapsamında örnek olarak yer aldığı; uygulama aşamasında güncel gereksinimler göz önünde bulundurularak günün koşullarına göre güncellenmesi gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Vizyon, Misyon, Amaç ve Kurumsal Hedefler

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde bilgi merkezlerinin misyon ve vizyonu aşağıda belirtilmiştir. Bu kapsamda;

Misyon: Toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmesine katkı sunmak için tüm bireylere gereksinim duydukları doğru, güvenilir, kapsamlı ve donanımlı altyapı sistemi ve bireylerin yararlanmalarını sağlayacak her türlü ortamı sunmaktır.

Vizyon: Toplum-bilgi-kültür ilişkisinin gelişmesine katkı sağlayacak, bilgi gereksiniminin temel başvuru kaynağı olan toplumun merkezinde yer alan kurum olmaktır.

Amaç: SOKÜM unsurlarının koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri gözetilerek yönetim süreçlerinin sağlanması ve toplumun sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmesinin sağlanması temel amaçtır. Bu amaç doğrultusunda yüklenilen ödevler ise kütüphaneler,

müzeler, arşivler, hayat boyu öğrenme merkezleri, STK'lar ve üniversitelere aittir. Bahsedilen kurumların iş birliği içinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri beklenir.

Kısa, orta ve uzun süreli hedefler: Vizyon, misyon ve amaçlar göz önünde bulundurularak hizmetler gerçekleştirilmelidir. Modeli uygulama sürecinde yer alabilmesi için farkındalık sağlayabilecek düzeyde; tanıtım, uygulama, bilgi merkezleri ve SOKÜM temsilcilerinin çalışma ortamlarına gezi programları, bilimsel yayın ve toplantılar gerçekleştirilmelidir. Yönetim sürecinde yer alacak yetkin bilgi uzmanları, müze uzmanları ve yöneticiler yetiştirilmelidir.

Kurumsal statü: KTB bünyesinde yer alan Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü asıl sorumlu birimdir. Ancak modelin uygulama aşamasında İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlükleri, SOKÜM temsilcileri, STK'lar ve üniversitelerin iş birlikleriyle çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Yönetim: KTB'nin hiyerarşik yapısı yönetimde geçerli olmalıdır. Bu doğrultuda hazırlanacak yönetmelik ve yönergeler uygulama süreçlerinde yer almalıdır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde her bir kurum ya da kuruluş için görev ve sorumluluklar tanımlanmalıdır.

Finans: Türkiye'de toplumsal kalkınmada somut olmayan kültürel mirasın yönetimi modelinin hayata geçirilebilmesinde gerek duyulan finansal destek KTB tarafından sağlanmalıdır. Farklı kurumlardan çeşitli proje çalışmalarıyla finansal destek alınabileceği ve mevcut bütçenin etkin ve verimli kullanılmasının gerekliliği unutulmamalıdır.

Uygulama süreci: Pilot uygulamalarla ilçe, il ve coğrafi bölge bazında modelde yer alan hizmetler geliştirilebilir. Etkin ve kapsamlı gerçekleştirilmesinde pilot uygulamaların sonuçları değerlendirilmelidir.

3. Temel Değerler

SOKÜM'ün yönetiminden sorumlu merkezlerin temel değerleri; kurumsal, toplumsal ve yönetsel değerlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda bilgi merkezlerinin temel değerleri şu şekildedir:

Merkezlerin kurumsal temel değerleri:

- Bilgi toplumu merkezli olma
- Kullanıcı gereksinimi merkezli olma

- Teknoloji ve yenilikçilik merkezli olma

Merkezlerin toplumsal temel değerleri:

- SOKÜM’ün özgünlüğünü korumaya bağlılık
- SOKÜM taşıyıcılarının uzmanlığına bağlılık
- SOKÜM’ün sürdürülebilirliğine bağlılık

Merkezlerin yönetsel temel değerleri:

- Stratejik planlara bağlı kalma
- Katılımcı ve iş birliği sistemlerine dayalı olma
- Erişilebilir ve sürdürülebilir koruma odaklı olma

4. Stratejik Plan

Türkiye’de Toplumsal Kalkınmada SOKÜM’ün Yönetimi Strateji Planının ana teması “Ulusal kalkınmanın gerçekleşmesi” şeklinde belirlenmiştir. Belirlenen ana temanın gerçekleşmesi için yönetim süreçlerinde ilgili merkezlerin gelecekteki işlevlerine dayalı üç ana eksen üzerinde oluşturulmuştur. Örnek strateji için öngörülen ana eksenler aşağıda yer almaktadır:

1. Koruma
2. Erişim
3. Sürdürülebilirlik

Yukarıda belirlenen üç ana eksenle ilgili üç farklı stratejik amaç oluşturulmuştur. İlgili stratejik amaçlara ulaşabilmek için ise 9 (dokuz) stratejik hedef ve hedefleri gerçekleştirmek için de 22 (yirmi iki) eylem önerilmektedir. Eylemlerin uygulama ve izleme aşamalarında sorumlu kurum ve birimlerin belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu kapsamda çalışmada Ulusal Toplumsal Kalkınmada SOKÜM’ün Yönetimi Stratejisinin KTB Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanıp yürütüleceği varsayılmıştır. Eylemlerde ilgili kurumlar ise eylem sorumlularına ait sütunlarda belirtilmiştir.

TEMA: ULUSAL KALKINMANIN GERÇEKLEŞMESİ				
ANA EKSEN	STRATEJİK AMAÇ	STRATEJİK HEDEFLER	EYLEMLER	SORUMLULAR
KORUMA	1. Eğitim, kültür, mesleki beceri, teknoloji ve iş birlikleriyle SOKÜM'ün yönetimine katkıda bulunmak	1.1. SOKÜM'ün dijitalleştirilme işlerini sağlamak	1.1.1. SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinde teknik altyapı geliştirilecektir.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
			1.1.2. SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi için projeler geliştirilecektir.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
			1.1.3. SOKÜM'ün dijitalleştirilmesinde eğitimi destekleyen yenilikçi hizmetler geliştirilecektir.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
		1.2. Dijital ortamda yer alan SOKÜM'ün korunmasında teknik altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi	1.2.1. Teknik altyapı hizmetlerinin güncelliği sağlanacaktır.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu

		1.2.2. Dijitalleştirilen unsurlara erişim süreçlerinin planlamaları yapılacaktır.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları Müzeler Gen. Müd.</i>
	1.3. Bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün bilgi ve farkındalık eğitimlerinin verilmesi	1.3.1. Bilgi merkezlerinde teorik ve uygulamalı SOKÜM eğitimleri verilecektir.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları Müzeler Gen. Müd.</i> <i>Hayat Boyu Öğrenme Gen. Müd.</i>
		1.3.2. Bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün koruma süreçlerini içeren teknik eğitimler verilecektir.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Gen. Müd.</i> <i>Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı</i> <i>Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı</i> <i>Hayat Boyu Öğrenme Gen. Müd.</i>
		1.3.3. Mesleki eğitim alanlarına yönlendirme işlemleri gerçekleştirilecektir.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları Müzeler Gen. Müd.</i> <i>Hayat Boyu Öğrenme Gen. Müd.</i>
		1.3.4. İzleme ve raporlama çalışmaları sürdürülecektir.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları Müzeler Gen. Müd.</i> <i>Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Gen. Müd.</i>

TEMA: ULUSAL KALKINMANIN GERÇEKLEŞMESİ				
ANA EKSEN	STRATEJİK AMAÇ	STRATEJİK HEDEFLER	EYLEMLER	SORUMLULAR
ERİŞİM	2. Teknoloji, eğitim ve kültür temelli yaklaşımlarla toplumun SOKÜM'e erişimini sağlamak	2.1. Toplumun bilgi merkezleri aracılığıyla SOKÜM'ün eğitim ortamlarına erişiminin sağlanması	2.1.1. Topluma usta eğitimciler tarafından SOKÜM'ün uygulamalı eğitiminin verilmesi sağlanacaktır.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Halk Kütüphaneleri Hayat Boyu Öğrenme Gen. Müd.
			2.1.2. Topluma dijital teknolojiler kullanılarak SOKÜM'ün dijitalleştirilmesi eğitiminin verilmesi sağlanacaktır.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Halk Kütüphaneleri Siber Güvenlik Başkanlığı Üniversiteler
		2.2. Dijital SOKÜM'ün erişim şeklinin belirlenmesi	2.2.1. SOKÜM'ün özgünlüğü korunurken erişilebilirliği artırılacaktır.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Gen. Müd.
			2.2.2. Bilgi merkezlerinin tamamından erişim sağlanabilecek sistem geliştirilecektir.	Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd. Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd. Siber Güvenlik Başkanlığı

	2.3. Teknoloji ve eğitim odaklı kültürel mirası koruma faaliyetlerinin hesap verilebilirliğinin sağlanması	2.3.1. Düzenli aralıklarla faaliyet raporlarının, iç değerlendirme raporlarının ve stratejik planların hazırlanması sağlanacaktır.	<i>Kütüphaneler ve Yayımlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd.</i> <i>Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Gen. Müd.</i>
		2.3.2. Faaliyet raporları ve stratejik planların herkes tarafından erişilebilir halde paylaşılması sağlanacaktır.	<i>Kütüphaneler ve Yayımlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd.</i> <i>Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Gen. Müd.</i>

TEMA: ULUSAL KALKINMANIN GERÇEKLEŞMESİ				
ANA EKSEN	STRATEJİ K AMAÇ	STRATEJİK HEDEFLER	EYLEMLER	SORUMLULAR
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	3. Toplum-bilgi-kültür temelli yönetim sürecinin devamlılık sağlaması	3.1. SOKÜM'ün koruma süreçlerinin sürdürülebilirlik çalışmalarının yürütülmesi	3.1.1. Bilgi merkezlerinde SOKÜM farkındalığına yönelik çalışmalara	KYGM <i>Halk Kütüphaneleri</i> <i>Üniversite Kütüphaneleri</i> <i>Müzeler</i> <i>SOKÜM temsilcileri</i> <i>Sivil Toplum Kuruluşları</i>
			3.1.2. Bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün yönetiminde uygulamalı eğitim	<i>Halk Kütüphaneleri</i> <i>MEB Hayat Boyu Öğrenme Gen. Müd.</i>

		faaliyetlerinin devamlılığı sağlanacaktır.	<i>SOKÜM temsilcileri</i>
	3.2. SOKÜM'ün eğitiminin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin sağlanması	3.2.1. Bilgi merkezleri ve öğrenme merkezleri arasında iş birliklerinin sürdürülebilirliği sağlanacaktır.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd.</i> <i>Hayat Boyu Öğrenme Gen. Müd.</i>
		3.2.2. İstihdam alanı sunma faaliyetlerinin sürdürülebilirliği sağlanacaktır.	<i>Hayat Boyu Öğrenme Gen. Müd.</i> <i>Döner Sermaye İşletmesi Gen. Müd.</i>
	3.3. SOKÜM'ün yönetiminde raporlandırma faaliyetlerinin devamlılığının yürütülmesi	3.3.1. Bilgi merkezlerinde yönetim aşamalarının raporlandırılması sağlanacaktır.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd.</i>
		3.3.2. Bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün yönetimi süreçlerinde güçlü ve zayıf yönler belirlenecektir.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd.</i>
		3.3.3. Bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün yönetimi faaliyetleri günün koşullarına göre güncellenecektir.	<i>Kütüphaneler ve Yayınlar Gen. Müd.</i> <i>Kültür Varlıkları ve Müzeler Gen. Müd.</i>

5. Ulusal Toplumsal Kalkınmada SOKÜM'ün Yönetimi Strateji Planının Uygulanması ve Değerlendirilmesi

Ulusal Toplumsal Kalkınmada SOKÜM'ün Yönetimi Stratejisinin değerlendirilmesi aşaması stratejide yer alan hedeflerin ve eylemlerin uygulanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Uygulamaların izleme ve değerlendirilme aşamalarıyla durum analizlerinin ortaya konması sağlanacaktır. Bu bölümde etkililik, performans göstergeleri ve değerlendirme ölçütlerinin analizinin gerçekleşmesi gerekmektedir.

Stratejik planın uygulama aşaması; haftalık, aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık olarak izlenecektir. Değerlendirme aşamasında faaliyetler için ayrılan kaynakların gereksinimleri karşılama durumları, planlanan hedeflere ulaşma durumları belirlenecektir. Performans göstergelerine ait veriler bilgi güvenliğini sağlayacaktır. Kontrol stratejileri, faaliyetlerin sürekliliği, bilgi sistemlerinin analizi gibi pek çok göstergeye ait veri yer alacaktır. Performans göstergelerinde risk analiziyle faaliyetlerin gerçekleşmesinde öngörülemeyen zorluklara ve nedenlerine de yer verilmelidir.

6.3. DİĞER ÖNERİLER

Araştırma kapsamında Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimine yönelik **“Toplumsal Kalkınmada Somut olmayan kültürel mirasın yönetimi modeli”** geliştirilmiştir. Hazırlanan model önerisi SOKÜM’ün koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle yönetim süreçlerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Konuyla ilgili araştırmaların yetersizliği sebebiyle yeni önerilerin sunulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırmayla ilgili diğer öneriler şu şekilde belirtilebilir:

- Eğitim sisteminin her kademesinde SOKÜM’ün farkındalığını kazandıracak ders eklenmelidir. Böylece öğrencilerin kültürel miras unsurlarını koruma, uygulama, araştırma gibi becerileri kazanmaları sağlanacaktır.
- SOKÜM uygulamaları incelenmelidir. Öğrencilere SOKÜM’ün önemi anlatılmalıdır.
- Mesleki eğitimde SOKÜM’ün yeri ve önemi bilinci geliştirilmelidir.
- Teknolojik gelişmelerle SOKÜM’ün koruma süreçlerine kurumlar arası iş birliği ve halkın aktif katılımının sağlanması konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

- Bilgi uzmanları kültürel miras okuryazarı olmalıdır. Bunun için Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde ilgili dersin müfredata eklenmesi sağlanmalıdır. Bilgi uzmanı olarak görev yapan personelin ise hizmet içi eğitimlerle kültürel miras okuryazarı olmalarının sağlanması için çalışmalar düzenlenmelidir.
- Dijitalleştirilen SOKÜM unsurlarına erişim sağlanabilmesi ve bu otomasyon sisteminin görünürlüğünün artması sağlanmalıdır.
- Yaratıcı endüstrilerin; görsel-işitsel alanlar, sanat, tasarım, yayıncılık ve yaratıcı hizmetler girdileriyle ürün ve hizmetlerinin uluslararası görünürlüğünün sağlanmasına katkı sunmalıdır.
- Bilgi ve Belge Yönetimi, Halkbilimi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi bölümlerinin iş birliği içinde olduğu ulusal ve uluslararası projeler gerçekleştirilmelidir.
- Mevcut durum analizleri gerçekleştirilmeli geleceğe yönelik güncellemelerle etkinliğini artırma çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

Benzer konuda araştırma yapmak isteyenler için ise şu önerileri sunmaktayız:

- Araştırma kapsamında sunulan model önerisinin pratiğe dönüştürülmesi,
- SOKÜM'ün yeni teknolojiler kullanılarak dijitalleştirilmesi ve erişime sunulması,
- Bilgi uzmanlarının SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde yönetimine dair görüş ve önerilerinin araştırılması.

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimiyle sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmenin mümkün olacağı ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili ulusal literatürde teorik çalışmaların artması ve proje destekli uygulamalı çalışmalara yön verilmesiyle etkin yönetim faaliyetlerine adım atılacağı saptanmıştır. Kurumlararası ve disiplinlerarası çalışmalarla koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda ulusal kalkınmanın gerçekleşmesinde SOKÜM'ün etkin olabileceğini savunmaktayız. Başarılı çalışmaların yapılacağına dair inancımız sonsuzdur.

KAYNAKÇA

- Abu, R., Grace, M. ve Carroll, M. (2011). The role of the rural public library in community development and empowerment. *The International Journal of the Book*, 8 (2), 63-74.
- Acil Koruma Listeleri (2023). <https://ich.unesco.org/en/procedure-of-inscription-00809>
- Akgül, R. F. (2019). Stop-motion tasarım süreçleri. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 71-88.
- Akyol, P. K. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın örgün eğitime uygulanması: Ağ araştırması (webquest) örneği. *Milli Folklor*, 28(111), 125-146.
- ALCTS –Association for Library Collections and Technical Services (2023). *Definitions of Digital Preservation*. <https://www.ala.org/alcts/resources/preserv/2009def>
- Alpan, A. (2021). Yaratıcı endüstrilerin kentsel politikalardaki yeri. *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(47), 2401-2420.
- Anayasa (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- Ankara SOKÜM Müzesi (2023). <https://hacibayram.edu.tr/thbmer/ankara-sokum-muzesi?lang=tr-TR>
- Araştırma ve Eğitim (2023). <https://aregem.ktb.gov.tr/>
- Aslan, G. (2017). Yaratıcı endüstrilerin yükselişi: Geçmiş, bugün ve gelecek. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 109-122.
- Aslan, S. (Ed.). (2004). *Pulman ilkeleri el kitabı (halk kütüphaneleri için kılavuz*. TKD İstanbul Şubesi Yayınları.
- Atılğan, D. (2004). Yeniden yapılanmaya doğru halk kütüphanelerimiz. Erişim adresi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/71512/307.htm?sequence=1>
- Avrupa Kültür Sözleşmesi (2023). *European Cultural Convention*. <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/european-cultural-convention>
- Baki Nalcioğlu, Z. S. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi ve müze: Yaklaşımlar, uygulama örnekleri, risk alanları. *Milli Folklor*, 120, 131-139.
- Baki Nalcioğlu, Z. S. (2020). Kültürel Bir Mekân Olarak Kent Müzelerinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Temsili ve Aktarımı. Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Lisansüstü

Eğitim Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

- Balta, G. (2009). Cut-Outanimation. <https://sitemder.org/wp/cut-out-animation-2/>
- Bandarin, F., Hosagrahar, J. ve Albernaz, F. S. (2011). Why development need culture. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 1(1), 15-25.
- Batik Kültürü (2023). *Education and Training in Indonesian Batik Intangible Cultural Heritage in Pekalongan, Indonesia*. <https://ich.unesco.org/doc/src/24771-EN.pdf>
- Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2025). T.C. Resmi Gazete, Sayı:32855, 28 Mart 2025.
- Bell, C. J. (2002). Public education and community development: The shared mission of libraries and cultural heritage institutions. *EDRS*, 1-22.
- Bilgi ve İletişim Güvenliği Rehberi (2020). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi. https://cbddo.gov.tr/SharedFolderServer/Genel/File/bg_rehber.pdf
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği. (2004). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25497, 19 Haziran 2004.
- Bonn, M., Kendall, L. ve Mc Donough, J. (2017). Libraries and archives and the preservation of intangible cultural heritage: Defining a research agenda. *CORE*, 1-61.
- Cang, V. G. (2007). Defining intangible cultural heritage and its stake holders: The case of Japan. *International Journal of Intangible Heritage*, 45-55.
- Chao, H., Delbridge, M., Kenderdine, S., Nicholson, L. ve Shaw, J. (2018). Kapturing kung fu: Future prooving the Hong Kong martial arts living archive. *In Digital Echoes*, 249-264.
- Celi, E. M. ve Moore, R. E. (2015). Safeguarding intangible cultural heritage through youth employment and public/private partnerships. *Digital Heritage*. <https://ieeexplore.ieee.org/document/7419555>
- Cerisola, S. (2019). A new perspective on the cultural heritage–development nexus: The role of creativity. *Journal of Cultural Economics*, 43, 21-56.
- Creswell, J. W. ve Creswell, J. D. (2017). *Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage.
- Çakmak T. ve Özel N. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın dijitalleştirilmesi ve erişilebilirliğinin sağlanması. Sürer Eker ve Ülkü Çelik Şavk (Editör). *Tehlikedeki Türk Dilleri IV: Disiplinlerarası Çalışmalar* içinde (s.745-753). Ankara: International Turkic Academy.

- ÇAKMAK, T. (2016). Türkiye’de Kültürel Bellek Kurumlarında Dijitalleştirme ve Dijital Koruma Politikaları: Bir Model Önerisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu. (2012). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28219, 29 Şubat 2012.
- Çin SOKÜM Yasası (2023). https://www.wipo.int/news/en/wipolex/2011/article_0001.html
- DARÇIN ŞAHİN, İ. (2010). Yerel Kültür Mirasının Dijitalleştirilmesi ve Halk Kütüphaneleri: Yalova Örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Delbridge, M. (2016). Why Motion Capture Performances. <https://ich.unesco.org/en/individual-case-study-00988&id=00028>
- Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2019). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 30922, 18 Ekim 2019.
- Dresten Digitization Center (2023). <https://www.slub-dresden.de/en>
- DPA-Digital Preservation Assessment (2019). *Digital Preservation Assessment Handbook*. <https://www.nedcc.org/assets/media/documents/nedcc-DPA-hndbk-6.24-web.pdf>
- DPC-Digital Preservation Coalition (2008). *Preservation Management of Digital Materials: The Handbook*. <https://www.dpconline.org/docs/digital-preservation-handbook/299-digital-preservation-handbook/file>
- Dulkadiroğlu Belediyesi SOKÜM Müzesi (2023). <https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/19-7-somut-olmayan-kulturel-miras-el-sanatlari-atolyesi.pdf>
- Dümcke, C. ve Gnedovsky, M. (2013). The social and economic value of cultural heritage: Literature review. European Expert Network on Culture (EENC), Berlin.
- Envanter Çalışmaları (2022). *SOKÜM Envanter Çalışmaları*. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-50839/somut-olmayan-kulturel-miras-envanter-calismalari.html>
- Er, B. ve Kara, S. (2019). Somut olmayan kültürel miras kapsamındaki el sanatları ürünlerinde sürdürülebilirlik. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(9), 755-763.
- Erataş, F., Alptekin, V. ve Uysal, D. (2013). Türkiye’de kültür ekonomisinin gelişimine yerel bir bakış. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 25-47.

- Ertürk, N. (2020). Preservation of digitized intangible cultural heritage in museum storage. *Milli Folklor*, 16(128), 100-110.
- Escuela Taller Eğitim Okulu (2023). <https://ich.unesco.org/en/individual-case-study-00988&id=00009>
- Europeana (2022). <https://www.europeana.eu/en/about-us>
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. (1951). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 7981, 13 Aralık 1951.
- Galluccio, C. ve Giambona, F. (2024). Cultural heritage and economic development: measuring sustainability over. *Socio-Economic Planning Sciences*, 95, 1-12.
- Geray, C. (1966). Şehirsel toplum kalkınması. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 32(2), 235-253.
- Geray, C. (1968). Toplum kalkınmasının ekonomik ve sosyal yönleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (19), 155-166.
- Giuffre, K. (2015). Cultural production in networks. *International Encyclopedia of The Social & Behavioral Sciences*, 466-470.
- Gökkurt Demirtel, Ö., Yıldırım, B. F. ve Can, Ş. F. (2023). Kültürel miras taşıyıcısı olarak dijital kütüphaneler: Dede Korkut Kitabı'nın Dresden dijital nüshası. *MUTAD*, 10(1), 333-350.
- Güler, T., Şahnagil, S. ve Güler, H. (2016). Kent kimliğinin oluşturulmasında kültürel unsurların önemi: Balıkesir üzerine bir inceleme. *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11, 85-104.
- Gülüm, E. (2022). Yaşayan kültürel miras: Sermayelendirme ve değerlendirme. *Erdem*, 83, 91-110.
- Gürel, P.A. (2025). Kültürel sürdürülebilirliğin kadim paydaşı: Yörük-Türkmen müzik kültürüne "kültür endüstrisi"nin güçlü bir kaynağı olarak bakış. *Bengi Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, (1), 134-191.
- GÜRSAÇ, Y. (1993). Üç Boyutlu Bilgisayarlı Animasyon ve Yaratıcılık İlişkisi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2012). *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=15780&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5>
- Hariri, A. (2021). Digitalization of intangible cultural heritage (ICH) archives as legal protection of intellectual property rights. *Jurnal Ilmu Perpustakaan*, 9(2), 145-156.

- Hou, Y., Kenderdine, S., Picca, D., Egloff, M. ve Adamou, A. (2022). Digitizing intangible cultural heritage embodied: State of the art. *Journal on Computing and Cultural Heritage*, 1-19.
- Hribar, M., Bole, D. ve Pipan, P. (2015). Sustainable heritage management: Social, economic and other potentials of culture in local development. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 188, 103-110.
- ICOM-International Council of Museums (2007). Resolutions Adopted by Icom's 22nd General Assembly. (Vienna, Austria, August 24, 2007). https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOMs-Resolutions_2007_Eng.pdf
- IFLA-International Federation of Library Associations-UNESCO Halk Kütüphaneleri Bildirgesi (2022). <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2159/1/ifla-unesco-public-library-manifesto-tr.pdf>
- IFLA-International Federation of Library Associations Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi (2023). *Çok Kültürlü Kütüphane Hizmetleri: Kültürler Arasında İletişime Açılan Kapı*. https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/753/1/multicultural_library_manifesto-tr.pdf
- IFLA-International Federation of Library Associations Haber (2023). *Libraries Upholding Cultural Rights: IFLA Welcomes Special Rapporteur for Cultural Rights Alexandra Xanthaki*. <https://www.ifla.org/news/libraries-upholding-cultural-rights-ifla-welcomes-special-rapporteur-for-cultural-rights-alexandra-xanthaki/>
- IFLA-International Federation of Library Associations Indigenous Matters Section (2022). *Indigenous Matters Section*. <https://www.ifla.org/units/indigenous-matters/>
- IFLA-International Federation of Library Associations İklim Eylemi (2023). *Coming Up in 2023: Libraries Addressing The Climate Emergency*. <https://www.ifla.org/news/coming-up-in-2023-libraries-addressing-the-climate-emergency/>
- IFLA-International Federation of Library Associations Yerel Tarih Bölümü (2023). *IFLA Local History and Genealogy Section Webinar: Providing New Insights in the Fields of Genealogy and Local History in Asia*. <https://www.ifla.org/events/ifla-local-history-and-genealogy-section-webinar-providing-new-insights-in-the-field-of-genealogy-in-asia/>
- IFLA-International Federation of Library Associations (2002). Guidelines for Digitization Projects: For Collections and Holdings in the Public Domain, Particularly Those Held by Libraries and Archives. <https://www.ifla.org/wpcontent/uploads/2019/05/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines.pdf>

- İlhan, H. (2017). Hareket veri tabanlarında fizik tabanlı benzerlik arama. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- İslamoğlu, A. H. ve Alınacı, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım.
- İTÜ Dijitalleştirme Projesi (2021). *Türk Müziği Kültür Mirasının Dijitalleştirilmesi Projesi T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı İstanbul Kalkınma Ajansı – Yaratıcı Endüstriler Mali Destek Programı 2021*.<https://tmdk.itu.edu.tr/haberler/2021/12/28/turk-muzigi-kultur-mirasinin-dijitallestirilmesi-projesi>
- Ji, Y., Tan, P., Fu, T. ve Sun, X. (2019). Research on learning experience of intangible cultural heritage workshop from the perspective of innovation. *Chinese CHI'19: Proceedings of the Seventh International Symposium of Chinese CHI*, 109-112.
- Jiang, K. (2025). Research on digital communication and brand buildings of rural intangible cultural heritage: A case study of yingge dance in China's puning. *Media Studies*, 2(1), 1-5.
- Jounsung, S.Y. (2004). Korean cultural property protection law with regard to Korean intangible heritage. *Museum International*, 56(1-2), 180-188.
- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. (2008). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27048, 8 Kasım 2008.
- Kalkınma Bakanlığı (2015). *Bilgi toplumu stratejisi eylem planı*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Planları (2023). T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>
- Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzük. (1986). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 19253, 16 Ekim 1986.
- Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tüzük. (2006). Karar Sayısı: 2006/10082, 13 Şubat 2006.
- Kanada Rehberi (2022). *Digitizing Intangible Cultural Heritage: A How-To Guide*.<https://www.canada.ca/en/heritage-information-network/services/digitization/guide-digitizing-intangible-cultural-heritage.html#19>
- Kapoor, T. (2014). Digital preservation: Planning, process and approaches for libraries. https://www.academia.edu/619445/Digital_Preservation_Planning_Process_and_Approaches_for_Libraries

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kargbo, J. A. (2005). Managing indigenous knowledge: What role for public librarians in Sierra Leone?. *International Information and Library Review*, 3(3), 199–207.
- Kaymas, S. (2019). Türk dünyasında kültür ve yaratıcı endüstri yönetişimi üzerine bir değerlendirme. *Bilig*, 90, 215-243.
- Kenderdine, S., Hibberd, L., Shaw., Chang, T. Z. ve Hou, Y. (2023). Archery rites: Remaking confucianritesin Chimese archery studies: Theoretical and historical approachesto a martial discipline. *Chinese Archery Studies*, 249-278.
- Kurumlar Vergisi Genel Tebliği. (2007). T.C. Resmi Gazete, Sayı:26482, 3 Nisan 2007.
- Kurumlar Vergisi Kanunu. (2006). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 26205, 13 Haziran 2006.
- Kültür Bakanlığı (2009). *Kültürel miras ve müzecilik çalışma raporu*. <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2003). *Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri*. <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4848.html>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi Hizmetleri Yönetmeliği. (2009).T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27196, 10 Nisan 2009.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Kütüphanelerde İlmi Araştırma, İnceleme Yapmak ve Film Çekmek İsteyen Yabancılar veya Yabancılar Adına Müracaat Edenler ile Yabancı Basın Yayın Mensuplarının Tabi Olacakları Esaslara İlişkin Yönerge. (2004). Sayı: 605/45, 12 Şubat 2004.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliği. (2003). T.C. Resmi Gazete, Sayı:25074, 9 Nisan 2003.
- Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu.(2004). T.C. Resmi Gazete, Sayı:25529, 21 Temmuz 2004.
- Kültürel Kalkınma (2023). <https://ka.gov.tr/sayfalar/kultur--37>
- Kütüphane Hizmet Esasları (2012). <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/4857,ek-kutuphane-hizmet-esaslari.pdf?1>
- Kütüphanelerde Yazma ve Eski Basma Eserlere İlişkin Çalışma Yönergesi. (2010). T.C. Resmi Gazete, Sayı:63186, 30 Temmuz 2010.

- Lahey Anlaşması. (2023). *IFLA Observes the 15th Meeting of the Committee for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*. <https://www.ifla.org/news/ifla-observes-the-15th-meeting-of-the-committee-for-the-protection-of-cultural-property-in-the-event-of-armed-conflict/>
- Lee, W. B. ve Lim, K. S. (2013). China's cultural industry policy. *Multimedia and Ubiquitous Engineering*, (240), 611-619.
- Lo P., Chan H. H. Y., Tang A. W. M., Chiu D. K. W., Cho A., See-To E. W. K., Ho K. K. W., He M., Kenderdine S. ve Shaw J. (2019). Visualising and revitalising traditional Chinese martial arts: Visitors engagement and learning experience at the 300 years of Hakka Kungfu. *Library Hi Tech*, 37(2), 273-292
- LoC- Library of Congress (2023). *Sustainability of Digital Formats: Planning for Library of Congress Collections*. <https://www.loc.gov/preservation/digital/formats/sustain/sustain.shtml>
- Lv, J., Chai, Y. ve Hu, X. (2025). Synergistic development of intangible cultural heritage and tourism industry: Empirical experiences from Jilin, China. *PLOS One*, 16, 1-25.
- Ma, Z. ve Guo, Y. (2023). Leveraging intangible cultural heritage resources for advancing China's knowledge-based economy. *Journal of Knowledge Economy*, 15, 12946-12978.
- Matovic, A. ve Arsenijevic, O. (2025). Intangible cultural heritage as an important economic factor in societal development. *SCIENCE International Journal*, 4(1), 13-17.
- Mercin, L. (2007). Müzeler ve Toplum. 8. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS)*. <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Yrd.-Do%C3%A7.Dr.-Levent-MERC%C4%B0N-M%C3%9CZELER-VE-TOPLUM.pdf>
- Miras Ürünleri (2022). *SOKÜM Ulusal Envanteri*. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-279417/somut-olm-kult-miras-turkiye-ulusal-envanteri.html>
- Miser, R. (1993). Toplum kalkınması çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26(2), 511-540.
- Miser, R. (1999). Kalkınma, toplum kalkınması yöntemi ve insanın gelişimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1), 101-112.
- Mommaas, H. (2004). Cultural clusters and the post-industrial city: Towards the remapping of urban cultural policy. *Urban Studies*, 41(3), 507-532.
- Mozambik Yasası (2023). Traditional Knowledge Laws: Mozambique. https://www.wipo.int/tk/en/databases/tklaws/articles/article_0058.html

- Muangmoon, O. Sureephong, P. ve Tabia, K. (2017). Dance training too lusing kinect-based skeleton tracking and evaluating dancer's performans. In *International Conference on Industrial, Engineering and Other Applications of Applied Intelligent Systems*. Springer, 27-32.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor*, 25(100), 5-13.
- Olgunlaşma Enstitüleri (2025). <https://hbogm.meb.gov.tr/www/olgunlasma-enstituleri/icerik/1269>
- Özdemir, N. (2009). Kültür ekonomisi ve endüstrileri ile kültürel miras yönetimi ilişkisi. *Milli Folklor*, 21(84), 73-86.
- Özdemir, N. (2018). Geleneksel bilgi ve kültür ekonomisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 18(1), 1-28.
- Özdemir, N. (2021). *Kültür ekonomisi ve yönetimi*. Ankara: Akademi Kültür Yayınları.
- Özkan, D. (2019). Somut olmayan kültürel miras ve ekonomi. *6th International Symposium on Academic Studies in Education and Social Sciences*, 227-235.
- Özsoy, C. E. (2015). Mesleki eğitim – istihdam ilişkisi: Türkiye’de mesleki eğitimin kalite ve kantitesi üzerine düşünceler. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4, 173-181.
- ÖZTEMİZ, S. (2016). Türkiye’de dijitalleştirilen kültürel miras ürünlerine açık erişim: Bir model önerisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- PANDORA (2023). *PANDORA Australia's Web Archive*. <https://pandora.nla.gov.au/overview.html>
- Partarakis, N., Zabulis, X., Chatziantoniou, A., Patsiouras, N. ve Adami, I. (2020). An approach to the creation and presentation of reference gesture datasets, for the preservation of traditional crafts. *Applies Scienses*, 10(20), 1-17.
- Paszkowska, M. S., Milosz, M., Powroznik, P. ve Lukasik, E. (2022). 3D technologies for intangible cultural heritage preservation-literature review for selected databases. *Heritage Science*, 10(3), 1-24.
- Paszkowska, M. S., Powroznik, P., Smolka, J., Milosz, M., Lukasik, E., Mukhamedova D. ve Milosz, E. (2021). Methodology of 3D scanning of intangible cultural heritage – the example of Lazgi dance. *Applied Science*, 1-17.
- Petronela, T. (2015). The importance of the intangible cultural heritage in the economy. *Procedia Economics and Finance*, 39, 731-736.

- Pigliasco, G. C. (2009). Intangible cultural property, tangible databases, visible debates: The Sawau projects. *International Journal of Cultural Property*, 16, 255-272.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 161-182.
- PROV-Public Record Office Victoria (2023). *Public Record Office Victoria is the Archive of State and Local Government in Victoria*. <https://prov.vic.gov.au/>
- Rallis, I., Voulodimos, A., Bakalos, N., Protopapadakis, E., Doulamis, N. ve Doulamis, A. (2020). Machine learning for intangible cultural heritage: A review of techniques on dance analysis. *Visual Computing for Cultural Heritage*, 103-119.
- Roque, M. I. ve Forte, M. J. (2017). Digital strategies to a local cultural tourism development: Project e-carnide. *Tourism, Culture and Heritage in a Smart Economy*, 365-383.
- Rzayeva, S. (2014). Dijitalleşme ve dijital kültürel mirasın korunması. Mehmet Özdemir (Ed.), *Dijital Kültür Tradijital-Medya-İnternet-Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları (21. Yüzyılda Kültür Yorumları)* içinde (133-156). Arı Sanat Yayınları.
- Sağlık, M. A., ve Aykaç, N. (2018). Mesleki eğitimin sorunları ve çözüm arayışlarının değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 25-47.
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Salgır, A. (1962). Halk kütüphanelerinin halk eğitimi hizmeti. *Varlık*, 567, 10-11.
- Samiei, M. (2020). Digital preservation: Concept and strategies. *Journal of Advanced Pharmacy Education and Research*, 10(4), 127-135.
- Scott, R. (2011). The role of public libraries in community building. *Public Library Quarterly*, 30, 191-227.
- Seifi, L. ve Soltanabadi, M. (2020). Iranian public libraries capacities in preserving and disseminating intangible cultural heritage. *IFLA Journal*, 46(4), 359-368.
- Shi, P. ve Feng, Y. (2020). Thoughts on some problems in the digitalization construction of museums. *Business and Management Research*, 150, 559-562.
- Shuai, H. ve Yu, W. (2021). Discussion on the application of computer digital technology in the protection of intangible cultural heritage. *Journal of Physics: Conference Series*, 1-7.
- Sınai Mülkiyet Kanunu. (2016). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 29944, 10 Ocak 2017.

- SOKÜM Alt Çalışma Grubu Raporu (2022). *Somut olmayan kültürel miras ve yükseköğretim alt çalışma grubu raporu*.https://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/duyurular/SOK%C3%9CM%20ve%20Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim.pdf
- SOKÜM Envanter Hazırlama (2023). <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-159257/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-envanteri.html>
- SOKÜM (2003). UNESCO *Somut Olmayan Kültürel Miras Online Sergisi*.
<https://aregem.ktb.gov.tr/TR-243105/unesco-somut-olmkultmiras-online-sergisi.html>
- SOKÜM Taşıyıcılarının Başvuru, Değerlendirme, Tespit ve Kayıt İşlemlerine İlişkin Yönerge (2024). T.C. Resmi Gazete, 24 Ekim 2024.
- Stavarakis, E., Aristidou, A., Savva, M., Himona, S. L., ve Chrysanthou, Y. (2012). Digitization of cypriot folk dances. In *Euro-Mediterranean Conference.*, 404-413.
<https://www.springerprofessional.de/digitization-of-cypriot-folk-dances/4004440>
- Stewart, C. J. ve Cash, W. B. (2017). Interviewing: Principles and Practices. Mc Graw-Hill Education.
- Surin Dokumacılığı (2023). *Natural Dyeing and Silk Wearing in Surin Province, Thailand*.
<https://ich.unesco.org/en/individual-case-study-00988&id=00016>
- Şehrimiz Projesi (2024). <https://muglaerge.meb.gov.tr/www/sehrimiz-mugla-projesi/icerik/404>
- Şener, E. ve Önal, H.İ. (2024). Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında somut olmayan kültürel mirasın yönetimi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 817-832.
<https://doi.org/10.38155/ksbd.1470021>
- Şenler, F. (2005). Animasyon tarihi, teknikleri ve Türkiye’deki yansımaları. *Türkiyat Araştırmaları*, (3), 99-114.
- Şili Ulusal Kütüphanesi (2023). *National Library of Chilecelebrates Dia del Patrimonio Cultural at Home*. <https://www.ifla.org/news/national-library-of-chile-celebrates-dia-del-patrimonio-cultural-at-home/>
- Taş, Y. D. ve Erdinç, J. E. (2023). Kültürel mirasın korunmasını yaratıcılık arabuluculuğunda yeniden düşünmek. *Yapı Mimarlık Tasarım Kültür Sanat Dergisi*.
<https://yapidergisi.com/kulturel-mirasin-korunmasini-yaraticilik-arabulucugunda-yeniden-dusunmek/>
- Teke, S. G. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: Resmi, resmi olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor*, 25(100), 31-39.

- Tekin, G. (2017). Dönüşen müzecilik ve müzede öğrenme: Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi örneği. *Milli Eğitim*, 155-166.
- Tire Kent Müzesi (2023). *Türkiye Cumhuriyeti Tire Belediyesi Kent Müzesi*. <https://www.tirekentmuzesi.org/>
- TS 13298 (2009). *Türk Standartı*.
<https://intweb.tse.org.tr/Standard/Standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073098077097117115110069087078098081>
- Tu, B. ve Chen, Y. (2025). Research on the realization path of intangible cultural heritafe inheritance from the perspective of public cultural services: A case study of Yao Long Drum Dance in S Tow. *Humanities and Social Research*, 8(2), 30-38.
- Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin Görev-Yetki-Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik. (1989). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 20205, 24 Haziran 1989.
- Tunç, S. K. (2015). Kütüphanelerin ülke ekonomisi üzerindeki rolü. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-17.
- UC Kütüphaneleri (2023). *University of California Selection Criteria for Digitization*. <https://libraries.universityofcalifornia.edu/pag/university-of-california-selection-criteria-for-digitization/>
- UÇAR, Z (2019). Waking Life ve a Scanner Darkly filmlerinde rotoskop tekniğinin kullanımının anlatıya etkisi. Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı. İstanbul.
- UNESCO Etik ve SOKÜM (2023). *Ethics and Intangible Cultural Heritage*. <https://ich.unesco.org/en/ethics-and-ich-00866>
- UNESCO Gada Sistemi (2023). *Individual Case Study*. <https://ich.unesco.org/en/individual-case-study-00988&id=00005>
- UNESCO Recommendation (1972). *Recommendation Concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage*. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-protection-national-level-cultural-and-natural-heritage>
- UNESCO Sürdürülebilir Kalkınma (2023). *Sustainable Development Toolbox*. <https://ich.unesco.org/en/sustainable-development-toolbox-00987>
- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Kültürel Çeşitlilik Bildirgesi (2001). *UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi*. (<https://www.unesco.org.tr/pages/180/17>)

- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Kültürel Çeşitlilik Sözleşmesi (2007). *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-and-promotion-diversity-cultural-expressions>
- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Müze Önerisi (2015). *Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society*.<http://umac.icom.museum/wp-content/uploads/2018/08/246331m.pdf>
- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2003). <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>.
- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2022). *Basic Texts of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2022 Edition*.https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts-_2022_version-EN_.pdf
- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2023). *What is Intangible Cultural Heritage*.<https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>
- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Türkiye Milli Komisyonu. (2023). *SOKÜM ve Sivil Toplum Kuruluşları*.<https://www.unesco.org.tr/Home/Page/1712?slug=Somut%20Olmayan%20K%C3%BClt%C3%BCrel%20Miras%20ve%20Sivil%20Toplum%20Kurulu%C5%9Far%C4%B1>
- UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Yaşayan Miras ve Eğitim (2023). *Living Heritage and Education*.<https://ich.unesco.org/doc/src/46212-EN.pdf>
- United Nations (2023). https://news.un.org/en/?gclid=EAIaIQobChMIytiFoMrMgAMVEdB3Ch2QIwPZEAAiAAEgLZavD_BwE.
- United Nations 2030 (2023). https://www.hedef5.org/?gclid=EAIaIQobChMIzLrg3cO8_QIVtYCDBx39mwDIEAAiAAEgKXe_D_BwE
- United Nations Documents (2023). *Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklor*.<http://www.un-documents.net/folklore.htm>
- Uyanık, H. (1984). Yetişkin eğitimi ve halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 39-46.

- Ünüvar, S., Vural, Z. B., ve Değirmen, G. C. (2024). Kurumsal sürdürülebilirlikte kurum kültürünün önemi: Eğitim sektörüne yönelik nitel bir araştırma. *Etkileşim*, 13, 86-108.
- Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi (2023). *Ünye Belediyesi Yaşayan Kültürel Miras Müzesi*. <https://www.unye.bel.tr/sehir-rehberi/yasayan-kulturel-miras-muzesi/>
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği. (2007). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 26426, 6 Şubat 2007.
- Vietnam Periyodik Rapor (2023). *Periodic reporting on the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. <https://ich.unesco.org/en-state/viet-nam-VN?info=periodic-reporting>
- Wai, M.K. (2006). In search of the market in China: The regional dimension of Hong Kong's creative industries. *International Journal of Cultural Studies*, 9(3), 333-345.
- Wang, C. Y. (2019). Building a network for preserving intangible cultural heritage through education: A study of Indonesian Batik. *International Journal of Art & Design Education*, 38(2), 398-415.
- WSU Kütüphaneleri (2023). Adding Quality Control to Digitization Projects. https://sustainableheritagenetwork.org/system/files/atoms/file/Adding_Quality_Control_To_Digitization_Projects.pdf
- Yan, H. ve Lv, J. (2022). Analysis and optimization of internal factors of cultural industry management based on structural equation model. *Hindawi Wireless Communications and Mobile Computing*, 1-14.
- Yan, W.J. ve Li, K.R. (2023). Sustainable cultural inovation practice: Heritage education in universities and creative inheritance of intangible cultural heritage craft. *MDPI*, 15(1194), 1-20.
- Yang, J. ve Černevičiūtė, J. (2017). Cultural and creative industries (CCI) and sustainable development: China's cultural industries clusters. *The International Journal Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 5(2), 231-242.
- Yankın, F. B. (2019). Dijital dönüşüm sürecinde çalışma yaşamı. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler E-Dergi*, 7(2), 1-38.
- Yaşayan Miras. (2025). *Somut Olmayan Kültürel Miras Serisi II Yaşayan Miras*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- YILDIZ, T. (2020). Somut olmayan kültürel miras yönetimi ve toplumsal katılım: Türkiye örneği. Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

- Yulfo, A. F. (2022). Transforming museum education through intangible cultural heritage. *Journal of Museum Education*, 47(3), 319-330.
- Yunus Emre Vakfı Kanunu. (2007). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 26526, 5 Mayıs 2007.
- Zhao G, Zan H, Di B, Zhu W, Yu Y. (2018). Research on virtual reconstruction technology of Tujia Brocade handcrafts. *3D Res*, 9(4), 1-14.
- Zhang, L. (2025). Influence of cultural heritage protection on high-quality economic development. *Finance Research Letters*, 76, 1-10.
- ZHAO, S. (2019). Designing Interactive Technology for Cross-Cultural Appreciation of Intangible Cultural Heritage: Chinese Traditional Painting and Puppetry. New Castle University School of Computing Science. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Zhao, J. (2025). The role of university art education in the inheritance and innovation of intangible cultural heritage. *European Journal of Education Science*, 1(1), 1-8.

EK1 ORJİNALLİK FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	Revizyon No Rev. No.	02	
	Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024	

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 02/07/2025
Tez Başlığı: Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimi: Bir Model Önerisi Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 130 sayfalık kısmına ilişkin, 02/07/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 5'dir. Uygulanan filtrelemeler**: 1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2. ☒ Kaynakça hariç 3. ☒ Alıntılar hariç 4. ☐ Alıntılar dâhil 5. ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.
Esma ŞENER

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Esma ŞENER	
	Öğrenci No	N19143069	
	Enstitü Anabilim Dalı	Bilgi ve Belge Yönetimi	
	Programı	Bilgi ve Belge Yönetimi	
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL

*Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev. Date</i>	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT Date: 07/02/2025 Thesis Title: The Management of Intangible Cultural Heritage in Community Development: A Model Proposal According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 07/02/2025 for the total of 130 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 5 %. Filtering options applied**: ☒ Approval and Declaration sections excluded ☒ References cited excluded ☒ Quotes excluded ☐ Quotes included ☒ Match size up to 5 words excluded I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. Esma ŞENER
--

Student Information	Name-Surname	Esma ŞENER	
	Student Number	N19143069	
	Department	Information Management	
	Programme	Information Management	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Hatice İnci ÖNAL

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK2 ETİK KURUL İZNİ

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMA ETİK KURULU

<u>TOPLANTI TARİHİ</u>	<u>TOPLANTI SAYISI</u>
21 Mayıs 2024	2024/10

İlgi : 17.05.2024 tarihli ve E-12908312-300-00003540755 sayılı yazınız.

Enstitünüz Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencilerinden **Esma ŞENER**'in, **Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL** danışmanlığında yürüteceği "*Türkiye'de Somut Olmayan Kültürel Miras Ürünlerini Dijitalleştirme Politikaları: Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Model Önerisi*" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulunun **21 Mayıs 2024** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan **uygun bulunmuştur**.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. İsmet KOÇ
Kurul Başkanı

EK3 GÖNÜLLÜ KATILIM VE ANKET FORMLARI

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

(Kurumlar)

Sayın Katılımcı,

Türkiye’de SOKÜM Ürünlerini (SOKÜM) dijitalleştirme konusu kurumlar arası iş birliği ile bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini desteklerken aynı zamanda SOKÜM ürünlerinin sürdürülebilirliğini kapsamaktadır. Türkiye’de SOKÜM ürünlerini dijitalleştirme konulu doktora tezi kapsamında hazırlanan sorulara vereceğiniz yanıtlar araştırmanın güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Tez çalışması Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL danışmanlığında gerçekleştirilmektedir. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulundan izin alınmıştır. Araştırmada yer alan sorular kişisel rahatsızlık verecek nitelikte değildir. Çalışmaya katılma ya da katılmamayı seçme hakkınız bulunmaktadır. Araştırmaya katılım sağladıktan sonra istediğiniz zaman katılımdan vazgeçebileceğinizi ve bu durumun size herhangi bir sorumluluk getirmeyeceğini belirtiriz. İzin vermeniz durumunda mülakat sorularında ses kaydınız alınacaktır. Kimlik bilgileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. 16 sorudan oluşan anket ve yarı yapılandırılmış görüşme için çalışmanın yaklaşık 30 dakika sürmesi planlanmaktadır. Aklınıza takılan herhangi bir soruyu istediğiniz zaman sorabilirsiniz. Çalışma bittikten sonra da telefon ya da e-posta ile istediğiniz soruları sorabilirsiniz. Çalışma sonuçları hakkında bilgi isteyebileceğinizi belirtiriz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve yanıtlanmasını istediğiniz sorularınız için iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Yapılan gerekli bilgilendirmeler tarafıma yapılmıştır. Kişisel verilerimin kullanımına ve işlenmesine rızam vardır. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. Araştırma süresince ses kaydı alınacağını biliyorum. Ses kayıtlarını; tez, makaleler ve akademik sunumlar dışında kesinlikle kullanılmayacağından bilgim vardır.

- Araştırmaya katılmak istiyorum. Evet /Hayır
- Ses kayıtlarımın araştırma amaçlı kullanılmasına izin veriyorum. Evet/Hayır

Tarih: ../../2024

Katılımcı: Adı, soyadı: Adres: Tel: İmza:	Araştırmacı: Adı, soyadı: Adres: Tel: e-posta:
--	---

	İmza:
--	-------

Katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL

Esma ŞENER

SOKÜM ÜRÜNLERİNİ DİJİTALLEŞTİRME ÖLÇME ARACI: KURUMLAR İÇİN SORULAR

Sayın Katılımcı,

Türkiye’de SOKÜM Ürünlerini (SOKÜM) dijitalleştirme konusu kurumlar arası iş birliği ile bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini desteklerken aynı zamanda SOKÜM ürünlerinin sürdürülebilirliğini kapsamaktadır. Türkiye’de SOKÜM ürünlerini dijitalleştirme konulu doktora tezi kapsamında hazırlanan sorulara vereceğiniz yanıtlar araştırmanın güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Tez çalışması Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL danışmanlığında gerçekleştirilmektedir. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulundan izin alınmıştır. Araştırmada yer alan sorular kişisel rahatsızlık verecek nitelikte değildir. Çalışmaya katılma ya da katılmamayı seçme hakkınız bulunmaktadır. Araştırmaya katılım sağladıktan sonra istediğiniz zaman katılımdan vazgeçebileceğinizi ve bu durumun size herhangi bir sorumluluk getirmeyeceğini belirtiriz. İzin vermeniz durumunda mülakat sorularında ses kaydınız alınacaktır. Kimlik bilgileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Anket çalışması yaklaşık 30 dakika sürecektir. Aklınıza takılan herhangi bir soruyu istediğiniz zaman sorabilirsiniz. Çalışma bittikten sonra da telefon ya da e-posta ile istediğiniz soruları sorabilirsiniz. Çalışma sonuçları hakkında bilgi isteyebileceğinizi belirtiriz. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Esma ŞENER

H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Doktora Öğrencisi

Çalışmaya katılmayı onaylıyor musunuz?

[/ Evet

[/ Hayır

KURUMLAR İÇİN SORULAR

1. Hangi kurumda görev yapmaktasınız?
2. SOKÜM ürünleri ile ilgili kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?
3. Kurumunuzda SOKÜM ürünleri ile ilgili çalışmalar kimin onayı ile gerçekleştirilmektedir?
4. SOKÜM ürünleri konusunda bilimsel, teknik ve sanatsal çalışmalara özendirilmede kurumunuz ne gibi çalışmalar yürütmektedir?
5. SOKÜM unsurları konusunda eğitim, sosyal katılım, teknik hizmetler gibi konularda kurumlar arası işbirlikleri gerçekleştirmekte misiniz? Cevabınız evet ise lütfen açıklayın.

6. Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde eğitim, sosyal katılım, teknoloji destekli koruma, yerel kalkınma gibi konularda ne gibi görev ve sorumluluklar düşebilir? Lütfen açıklayınız.
7. Bilgi merkezleri (kütüphaneler, arşivler, müzeler) aracılığıyla SOKÜM unsurlarının sürdürülebilirliğinde halkın aktif katılımı nasıl gerçekleşebilir?
8. SOKÜM unsurları aracılığıyla yaratıcılık temelinde ekonomik kalkınmada kurumunuza ne gibi sorumluluklar düşebilir?
9. Bilgi merkezlerinde SOKÜM unsurlarının yaratıcılık temelinde marka, patent, coğrafi işaret tescili ile ekonomik kalkınmayı desteklemesi sağlanabilir mi?
10. SOKÜM unsurlarının mesleki eğitiminde bilgi merkezleri aracı birer kurum olarak yer alabilir mi?
11. Kurumunuz SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesinde çalışmalar yürütmekte midir? Cevabınız evet ise lütfen açıklayın.
12. SOKÜM ürünlerinin 3B yapılandırma, görselleştirme, animasyon gibi teknolojilerle dijitalleştirilmesi ile toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi sağlanabilir mi?
13. SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ve SOKÜM uygulama süreçlerinde halkın aktif katılımı sağlanabilir mi? Cevabınız evet ise lütfen açıklayınız.
14. Aşağıda yer alan toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin bilgi merkezleri ve halk eğitimi ile yönetimi konusunda yer alan ifadelere ilişkin görüşlerinizi belirtiniz.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünleri etkin olarak kullanılabilir.			
Toplumsal kalkınmada bilgi merkezleri (arşivler, kütüphaneler ve müzeler) SOKÜM ürünlerinin yönetiminde etkin olabilecek kurumlardır.			
SOKÜM ürünlerini belgeleme, araştırma, koruma ve eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarmada bilgi merkezleri rol alabilir.			
SOKÜM ürünleri konusunda bilimsel, teknik ve sanatsal araştırmalara özendirilmede bilgi merkezleri etkin kurumlar arasında yer almalıdır.			
SOKÜM'e duyarlılığı artırmada ve bilgilendirmede okul dışı ortamlar olarak bilgi merkezleri yer almalıdır.			

SOKÜM ürünleri konusundaki eğitimler müzelerde ve kütüphanelerde atölyeler, kurslar ve sergiler aracılığıyla gerçekleştirilebilir.			
SOKÜM ürünlerinin meslek edinimine katkı sağlamasında bilgi merkezleri de rol alabilir.			
SOKÜM ürünlerinin meslek ediniminde bilgi merkezleri ve halk eğitimi merkezlerinin iş birliği çalışmaları ile gerçekleştirilmesi mümkündür.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin bilgi merkezleri tarafından dijitalleştirilmesi, bilgi merkezlerinin görevleri arasında yer almaktadır.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi örgün ve yaygın eğitim, tanıtım, geliştirme ve SOKÜM uygulayıcıları aracılığıyla gerçekleştirilebilir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi ile teknik ve mesleki eğitimin sağlanması ve sonucunda yeni istihdam olanakları oluşur.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM eğitiminde hükümet, sanayi, okul, araştırma ve bilgi merkezlerinin ortakçalışmaları ile etkin sonuçlara ulaşılabilir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin ekonomiye katkı sağlaması için tanımlama, dönüştürme, uygun hizmet oluşturma ve paydaşlarla etkileşim gibi bir dizi iş ve işlemin gerçekleştirilmesi gerekir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin ekonomiye etkisi halkın aktif katılımı, sosyal uyum, ürünleri dönüştürme ve kullanıcıya erişim gibi işlemleri beraberinde getirir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminin ekonomiye olumlu katkısı olur.			

Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma hedefleri de gerçekleşmiş olacaktır.			
--	--	--	--

15. Aşağıda yer alan toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde bilgi merkezlerinde dijitalleştirilmesi ile ilgili ifadelerle ilişkin görüşlerinizi belirtiniz.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin korunmasında ve daha geniş kitlelere erişime sunulması için dijitalleştirilmesi gerekmektedir.			
SOKÜM ürünlerine yerel, ulusal ve uluslar arası düzeyde farkındalığın sağlanmasında dijitalleştirilmeye gereksinim duyulur.			
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ile başka kültürle ait bilgi ediniminin sağlanması gerçekleşir.			
Bilgi merkezlerinde yer alan çevrimiçi platformlara halkın aktif katılımının sağlanması ile SOKÜM ürünlerinin yönetimi etkin şekilde sağlanabilir.			
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi kültürün sürdürülebilirliğini, özgünlüğünü korumayı ve hızlı erişimini sağlar.			
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ekonomik kalkınmayı destekler.			
SOKÜM ürünlerini dijitalleştirmede hareket yakalama, üç boyutlu (3B) yeniden yapılandırma, canlandırma gibi teknolojik gelişmelerden de yararlanılmalıdır.			
Dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma sürecinde; seçim, depolama, muhafaza etme ve erişime sunma gibi aşamaları gerçekleşmesi gerekir.			
Toplumsal kalkınmada dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma aşamasında da sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir.			

Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde hem mesleki beceri kazanımı hem de dijitalleştirme aşamalarında halkın aktif katılımının sağlanması kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik kalkınmaya beraberinde getirecektir.			
--	--	--	--

16. Toplum kalkınmasında SOKÜM unsurlarının yönetimi faaliyetleri için bir rehber ihtiyacı duymakta mısınız?

Bu araştırmanın sonuçları hakkında bilgi almak istiyorsanız lütfen e-posta adresinizi paylaşın.

.....

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

(Temsilciler)

Sayın Katılımcı,

Türkiye’de SOKÜM Ürünlerini (SOKÜM) dijitalleştirme konusu kurumlar arası iş birliği ile bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini desteklerken aynı zamanda SOKÜM ürünlerinin sürdürülebilirliğini kapsamaktadır. Türkiye’de SOKÜM ürünlerini dijitalleştirme konulu doktora tezi kapsamında hazırlanan sorulara vereceğiniz yanıtlar araştırmanın güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Tez çalışması Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL danışmanlığında gerçekleştirilmektedir. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulundan izin alınmıştır. Araştırmada yer alan sorular kişisel rahatsızlık verecek nitelikte değildir. Çalışmaya katılma ya da katılmamayı seçme hakkınız bulunmaktadır. Araştırmaya katılım sağladıktan sonra istediğiniz zaman katılımdan vazgeçebileceğinizi ve bu durumun size herhangi bir sorumluluk getirmeyeceğini belirtiriz. İzin vermeniz durumunda mülakat sorularında ses kaydınız alınacaktır. Kimlik bilgileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. 12 sorudan oluşan anket ve yarı yapılandırılmış görüşme için çalışmanın yaklaşık 30 dakika sürmesi planlanmaktadır. Aklınıza takılan herhangi bir soruyu istediğiniz zaman sorabilirsiniz. Çalışma bittikten sonra da telefon ya da e-posta ile istediğiniz soruları sorabilirsiniz. Çalışma sonuçları hakkında bilgi isteyebileceğinizi belirtiriz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve yanıtlanmasını istediğiniz sorularınız için iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Yapılan gerekli bilgilendirmeler tarafıma yapılmıştır. Kişisel verilerimin kullanımına ve işlenmesine rızam vardır. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. Araştırma süresince ses kaydı alınacağını biliyorum. Ses kayıtlarını; tez, makaleler ve akademik sunumlar dışında kesinlikle kullanılmayacağından bilgim vardır.

- Araştırmaya katılmak istiyorum. Evet /Hayır
- Ses kayıtlarımın araştırma amaçlı kullanılmasına izin veriyorum. Evet/Hayır

Tarih: .././2024

Katılımcı: Adı, soyadı: Adres: Tel: İmza:	Araştırmacı: Adı, soyadı: Adres: Tel: e-posta: İmza:
--	--

Katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL

Esma ŞENER

**SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ÜRÜNLERİNİ DİJİTALLEŞTİRME
ÖLÇME ARACI: TEMSİLCİLER İÇİN SORULAR**

Sayın Katılımcı,

Türkiye’de SOKÜM Ürünlerini (SOKÜM) dijitalleştirme konusu kurumlar arası iş birliği ile bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini desteklerken aynı zamanda SOKÜM ürünlerinin sürdürülebilirliğini kapsamaktadır. Türkiye’de SOKÜM ürünlerini dijitalleştirme konulu doktora tezi kapsamında hazırlanan sorulara vereceğiniz yanıtlar araştırmanın güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Tez çalışması Prof. Dr. Hatice İnci ÖNAL danışmanlığında gerçekleşmektedir. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulundan izin alınmıştır. Araştırmada yer alan sorular kişisel rahatsızlık verecek nitelikte değildir. Çalışmaya katılma ya da katılmamayı seçme hakkınız bulunmaktadır. Araştırmaya katılım sağladıktan sonra istediğiniz zaman katılımdan vazgeçebileceğinizi ve bu durumun size herhangi bir sorumluluk getirmeyeceğini belirtiriz. İzin vermeniz durumunda mülakat sorularında ses kaydınız alınacaktır. Kimlik bilgileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Anket çalışması yaklaşık 30 dakika sürecektir. Aklınıza takılan herhangi bir soruyu istediğiniz zaman sorabilirsiniz. Çalışma bittikten sonra da telefon ya da e-posta ile istediğiniz soruları sorabilirsiniz. Çalışma sonuçları hakkında bilgi isteyebileceğinizi belirtiriz. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Esma ŞENER

H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Doktora Öğrencisi

Çalışmaya katılmayı onaylıyor musunuz?

[/] Evet

[/] Hayır

TEMSİLCİLER İÇİN SORULAR

1. SOKÜM ürünleri ile ilgili ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?
2. SOKÜM ürünleri konusunda bilimsel, teknik ve sanatsal çalışmalara özendirmede gibi çalışmalar yürütmektedir?
3. SOKÜM unsurları konusunda eğitim, sosyal katılım, teknik hizmetler gibi konularda kurumlar arası işbirlikleri gerçekleştirmekte misiniz? Cevabınız evet ise lütfen açıklayın.
4. Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde eğitim, sosyal katılım, teknoloji destekli koruma, yerel kalkınma gibi konularda ne gibi görev ve sorumluluklar düşebilir? Lütfen açıklayınız.
5. Bilgi merkezleri (kütüphaneler, arşivler, müzeler) aracılığıyla SOKÜM unsurlarının sürdürülebilirliğinde halkın aktif katılımı nasıl gerçekleştirilebilir?
6. Bilgi merkezlerinde SOKÜM unsurlarının yaratıcılık temelinde marka, patent, coğrafi işaret tescili ile ekonomik kalkınmayı desteklemesi sağlanabilir mi?
7. SOKÜM unsurlarının mesleki eğitiminde bilgi merkezleri aracı birer kurum olarak yer alabilir mi?
8. SOKÜM ürünlerinin 3B yapılandırma, görselleştirme, animasyon gibi teknolojilerle dijitalleştirilmesi ile toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi sağlanabilir mi?
9. SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ve SOKÜM uygulama süreçlerinde halkın aktif katılımı sağlanabilir mi? Cevabınız evet ise lütfen açıklayınız.
10. Aşağıda yer alan toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin bilgi merkezleri ve halk eğitimi ile yönetimi konusunda yer alan ifadelerle ilişkin görüşlerinizi belirtiniz.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünleri etkin olarak kullanılabilir.			
Toplumsal kalkınmada bilgi merkezleri (arşivler, kütüphaneler ve müzeler) SOKÜM ürünlerinin yönetiminde etkin olabilecek kurumlardır.			
SOKÜM ürünlerini belgeleme, araştırma, koruma ve eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarmada bilgi merkezleri rol alabilir.			
SOKÜM ürünleri konusunda bilimsel, teknik ve sanatsal araştırmalara özendirmede bilgi merkezleri etkin kurumlar arasında yer almalıdır.			

SOKÜM’e duyarlılığı artırmada ve bilgilendirmede okul dışı ortamlar olarak bilgi merkezleri yer almalıdır.			
SOKÜM ürünleri konusundaki eğitimler müzelerde ve kütüphanelerde atölyeler, kurslar ve sergiler aracılığıyla gerçekleştirilebilir.			
SOKÜM ürünlerinin meslek edinimine katkı sağlamasında bilgi merkezleri de rol alabilir.			
SOKÜM ürünlerinin meslek ediniminde bilgi merkezleri ve halk eğitimi merkezlerinin iş birliği çalışmaları ile gerçekleşmesi mümkündür.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin bilgi merkezleri tarafından dijitalleştirilmesi, bilgi merkezlerinin görevleri arasında yer almaktadır.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi örgün ve yaygın eğitim, tanıtım, geliştirme ve SOKÜM uygulayıcıları aracılığıyla gerçekleştirilebilir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi ile teknik ve mesleki eğitimin sağlanması ve sonucunda yeni istihdam olanakları oluşur.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM eğitiminde hükümet, sanayi, okul, araştırma ve bilgi merkezlerinin ortakçalışmaları ile etkin sonuçlara ulaşılabilir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin ekonomiye katkı sağlaması için tanımlama, dönüştürme, uygun hizmet oluşturma ve paydaşlarla etkileşim gibi bir dizi iş ve işlemin gerçekleşmesi gerekir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin ekonomiye etkisi halkın aktif katılımı, sosyal uyum, ürünleri dönüştürme ve kullanıcıya erişim gibi işlemleri beraberinde getirir.			

Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminin ekonomiye olumlu katkısı olur.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma hedefleri de gerçekleşmiş olacaktır.			

11. Aşağıda yer alan toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde bilgi merkezlerinde dijitalleştirilmesi ile ilgili ifadelere ilişkin görüşlerinizi belirtiniz.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin korunmasında ve daha geniş kitlelere erişime sunulması için dijitalleştirilmesi gerekmektedir.			
SOKÜM ürünlerine yerel, ulusal ve uluslar arası düzeyde farkındalığın sağlanmasında dijitalleştirilmeye gereksinim duyulur.			
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ile başka kültürler için bilgi ediniminin sağlanması gerçekleşir.			
Bilgi merkezlerinde yer alan çevrimiçi platformlara halkın aktif katılımının sağlanması ile SOKÜM ürünlerinin yönetimi etkin şekilde sağlanabilir.			
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi kültürün sürdürülebilirliğini, özgünlüğünü korumayı ve hızlı erişimini sağlar.			
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ekonomik kalkınmayı destekler.			
SOKÜM ürünlerini dijitalleştirmede hareket yakalama, üç boyutlu (3B) yeniden yapılandırma, canlandırma gibi teknolojik gelişmelerden de yararlanılmalıdır.			
Dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma sürecinde; seçim, depolama, muhafaza etme ve erişime sunma gibi aşamaları gerçekleşmesi			

gerekir.			
Toplumsal kalkınmada dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma aşamasında da sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir.			
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde hem mesleki beceri kazanımı hem de dijitalleştirme aşamalarında halkın aktif katılımının sağlanması kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik kalkınmaya beraberinde getirecektir.			

12. Toplum kalkınmasında SOKÜM unsurlarının yönetimi faaliyetleri için bir rehber ihtiyacı duymakta mısınız?

Bu araştırmanın sonuçları hakkında bilgi almak istiyorsanız lütfen e-posta adresinizi paylaşın.

.....